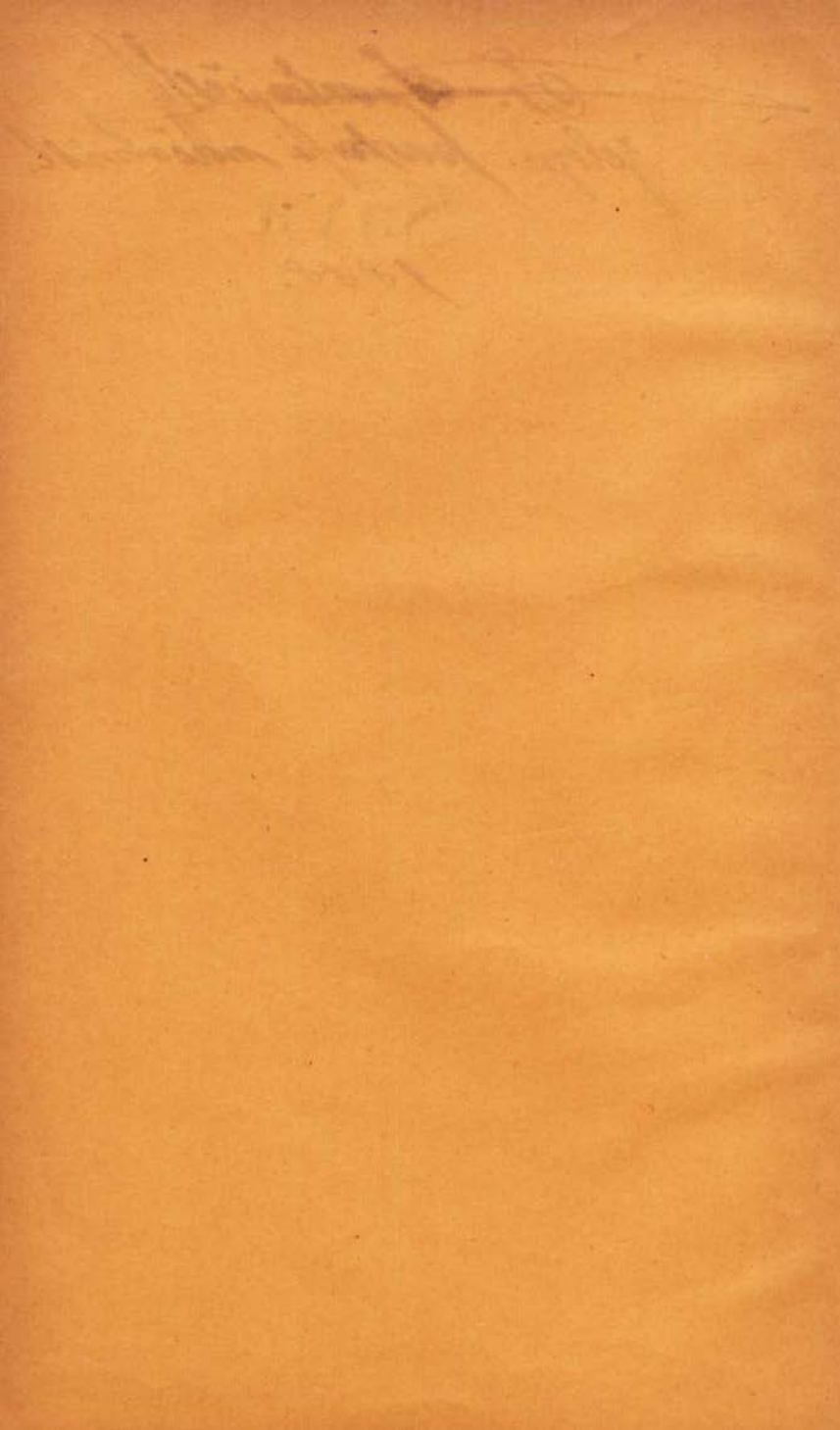

II
C 33145
d

~~Dr. Franjo Jelić~~
železn. postaja načelnik.
Sava
1888.

Z A B A V N A

KNJIŽNICA.

ZALOŽILA IN NA SVETLO DALA
„MATICA SLOVENSKA.“

III. ZVEZEK :

PRIHAJAČ.

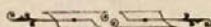
V LJUBLJANI, 1888.

TISKALA R. MILIČEVA TISKARNA.

PRIHAJAČ.

GASLO: NAGLICA NIKJER NI PRIDA.

SPISAL

FR. DOLINAR. =

= obr. Fr. Doleca

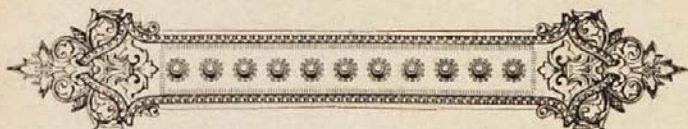
V LJUBLJANI, 1888.

ZALOŽILA „MATICA SLOVENSKA“.
TISKALA R. MILIČEVA TISKARNA.

IC 33145d

IN=030005824

I.

O, srečni kmetje, srečna vas!
Pa, oh, — kaj se temni nebo?

S. Gregorčič.

Zopet smo dobili novega štacunárja“, dejal je sosed Cedín krčmarju Mejaču, županu drameljskemu, ko sta vročega popoldne iz lopice pred hišo gledala po vasi, kjer so težke vozove razkladali.

„Hitro se menjajo“, pristavil je Mejač vzdignivši kupico. — „Midva sva pa že stara; in, če Bog da, tudi najini otroci bodo še gospodarili tod“. Tako sta se pomenkovala, da se je dan nagnil in so vozniki odpeljali izpraznjene vozove. Proti krčmi pa je prišel novi vaščan z jednim svojih delavcev; in komaj je bila utegnila županja nov predpasnik si opasati in pogledati se v zrcalo, pozdravljal je že župana, ki je bil vstal in snel si slamnik.

„Gospod župan!“ vpil je na pragu veseli mladenič. „Soseda ste dobili. Vina na mizo, da pijemo na dobro srečo! — Ha, vroče je bilo; kaj ne, Lojze? Ti že kar jezik kažeš“ — udaril je spremljevalca svojega po plečih.

„A, a, gospa županja!“ priklonil se je na leško in podal roko postavni ženi. — „Jako me bo veselilo, ako me počastite kmalu s svojim pohodom. Strmeli boste: kaj tacega se ni še videlo tu! Imam robce, rute, sukna, platneno, volneno robo, vse; kar ima Souvan in Majer v Ljubljani, to imam jaz; in vse novo, iz Brna“.

„Torej blago na vatel boste prodajali?“ vprašala je krčmarica.

„Ha, ha, ha“, zakrohotal se je oni; „to bi bil lep osel, če bi na deželi le tako blago prodajal. Vse se bode dobilo pri meni, mati županja, do kraja vse: špecerijsko in kolonijalno blago, barve in firneži, z jedno besedo vse. Ste li videli, na kacih parizarjih sem pripeljal? Takih še ni bilo v Dramljah, kaj, oče župan? — Tu moja karta: Janez Stržén, trgovec v Dramljah“. Župan in Čedín sta radovedno ogledovala karto, mati pa je prinesla vina in prigrizka.

„Kaj pa to? Potica na mizi!“ čudil se je Stržén.

„Sveti Vid“, razlagala je žena; „gospodarjev god“. „Čestitam, čestitam“, vzkliknil je Stržén in stisnil roko županu; in tudi Lojze, spremljevalec njegov, podal mu je okorno svojo desnico: „Veliko srečo, oče! Da bi še dolgo živeli v milosti božji, jedenkrat pa umrli!“

„Ta bo pa gotova, Lojze“, smejal se je župan in smejala ž njim družčina; le Lojze je gledal debelo, kajti ni vedel, kaj pomeni smeh.

„No, gospod štacunar, če se vam ne zdi za malo“, dejal je Čedín in porinil mu svojo kupico. In ni se za malo zdelo gospodu Stržénu; vsedel se je za mizo in vnel se je kmalu živ razgovor in vesel smeh med malo družbico.

„Lojze, pojdi pit!“ klical je Stržén svojega pomagáča, ki je sedel sam pri drugi mizi onstran vrat. „Ti si mi najpridneje delal; pij!“

„Ne bom, gospod,“ odvrnil je Lojze in plašno pogledal krog sebe.

„Moški si pa res, Lojze“, dejala je krčmarica. „Vedite, gospod Stržén, ob sobotah ne pije Lojze vina. Kaj ne, Lojze? Materi božji na čast“; in Lojze je pri-kimal.

„Ob sobotah samo žganje“, dostavi krčmarica.

„Ha, ha, ha!“ smejal se je Stržén. „Ti čuden svet-nik, ti. Vina ti ne piješ, žganja ti pa jaz ne kupim. Kaj bode pa zdaj?“

„V veži je škaf“, dejal je oni in jedel mirno svoj kruh.

„Priden je ta Lojze“, povzela je krčmarica, „in ročen; pošten pa kakor sam bès. Koliko časa si bil zaprt v Ljubljani?“

„Dva meseca“, dejal je Lojze ravnodušno, in zopet se je krohotal gospod Stržén.

„Da me je tvoj obraz, Lojze, tako prevaril!“ je dejal. „Jaz vendar poznam ljudi in stavil bi bil, da stoji Lojze na desni strani, med ovcami; zdaj pa take reči! In zakaj so te bili priprli, Lojze?“

„Po nedolžnem“, bil je odgovor, ki je vzbudil nov smeh.

„Tam sem jaz rad, kjer so ljudje dobre volje“, dejal je znan glas, in vaški župnik je stopil med družbo, ki ga je spoštljivo pozdravila. Voščil je srečo županu, vprašal Čedfna, kdaj napravijo svatbo in omenil proti Stržénu, da je došel baš o pravem času, ker bode čez par dnij semenj. Stržén je izražal glasno in zgovorno svoje veselje, da se more takoj prvi dan sprijazniti z duhovsko — priklonil se je župniku — in z deželско gosposko — potrkjal je župana po rami — in zelo se je prikupil z deželско gosposko materi županji.

„Jaz sem tak človek“, nadaljeval je važno, „da me imajo povsod radi. Dobro sem shajal v mestu, še bolje bodem na deželi. Tristo medvedov, gospod župnik, kar pokmetil se bodem v Dramljah. Kaj se pa jaz menim za mestne šege? Povsod, kakor je navada; to je moje prepričanje, gospod župnik“.

„Priročno prepričanje“, nasmehne se župnik gostobesednemu možu; „nikjer vam ni na poti“.

„Nikjer, gospod župnik“, ponese se Stržén, kajti mu je dobro dela župnikova opomnja. „Pridem drugam, bode pa drugače. Prepričanje je meni blagó: nakupim ga, kadar treba, in prodam“.

„Glejte, da se vam ne preleži v Dramljah, če mislite kaj časa ostati“, meni župnik.

„Ha, ha, ta je pa dobra“, nasmeje se Stržén. „Tega se je pa res bati. Ampak, v resnici, gospod župnik, jaz sem vse, kar kdo hoče in kar naneso okolnosti: med Nemci Nemeč, med Slovenci Slovenec“.

„Z jedno besedo, jeklen značaj“, opomni mirno župnik. Stržén malo pomolči. Dozdeva se mu sicer, kakor da bi se župnik norčeval ž njim, a samoljubje ga hitro pregovori, da to ne more biti.

„Brez šale, gospod župnik“, dé možko. „Videli boste, kak dober kristjan postanem jaz. Še mesa ne bo-

dem jedel več o petkih. Nadejam se pa tudi, da boste vi kupovali pri meni. Imam fino kavo, sladkor po ceni, olje, z jedno besedo, vse“.

Čedín in Mejač sta le molčala, in zlasti poslednji je živo čutil, kako nespodobno se vede Stržén in nepotrpežljivo je bobnal ob mizo med oblastnim njegovim govorjenjem.

Mrak se je ulegel po dolu in s polja so prihajali delavci, glasni in veseli. Vse navzkriž se je pozdravljalo in šalilo, in zadovoljno se je smehljali stari župnik, veseléc se na tihem dobrodušnih svojih župljanov; Stržén pa se je rotil, da tako prijaznih ljudij ni nikjer več na Kranjskem.

„Naši ljudje so že tudi doma“, dé županja, ko se je prizibal voz dišečega sena. „Vidite gospod Stržén? Oni pri konjih, to je naš Tine“.

„Ha, čvrst dečko,“ opomni Stržén. „Midva bodeva kmalu prijatelja“.

„In to je naša Minica“, pristavila je ponosno, ko je pritekla deklica roko poljubit župniku in pozdravit Čedína. Lepa se je zdela Stržénu in z gospodično jo je nagovoril.

„Da gospodična z grabljami“, odvrnila je deklica in zbežala, a nekako priljuden se jej je zdel vendar novi štacunar.

„Lojzetova Franica tudi pri vas“? vprašal je župnik.

„Tudi“, odgovori županja; „kadar je več dela, takrat nam hodi pomagat; in prav pridna je, no“.

„Pošteno dekle“, pohvalil je župnik; „in kako razumna! Pri spraševanji ve več kot devet drugih“. Lojzetu se je kar vrtelo v glavi od veselja, ko je slišal hvalo hčere svoje. Krčmarica pa je pripovedovala Stržénu, da ima oče Čedín jako pridnega sina, Petra, ki je Miničin ženin, in da bo svatba še to zimo.

„Tristo medvedov, oče! Lepo snaho doboste“, vzkliknil je Stržén in trčil z molčečim starcem.

„To ni poglavitna reč“, poučila ga je županja. „Poštenje, pridnost to je prvo, in pa, da se lepo vzameta. Jednaki z enakim, to je najboljša zveza. Na gosposko ne bi hotela omožiti Minice; da bi pa Tine med kočarji iskal neveste, tega pa zopet ne. Ta Franica Lojzetova je pridna, pripravna, pametna; za snaho bi

je pa vi, oče, vendar ne hoteli; in jaz tudi ne“. Hladne so bile te besede, in vendar so deklico, ki je baš mimo tekla po vode, spekle do srca. Potegnila je ruto na obraz, da skrije rudečico, ki jo je polila, in solzice, ki so jej zaigrale v očeh. Bila je pač še zelo občutljiva, in prvi požir pelina je najgrenkejši; sčasoma se mu človek privadi. Lojzetu na primer se to govorjenje ni zdelo tako hudo, pač pa nekako pusto, kakor da bi kdo dokazoval slepcu, da ne vidi. Pokimal je malo, češ, mati pravi prav, in prigriznil kruha. Župnik je vstal in odpravil se domu; mlado in staro ga je pozdravljalo, kakor dobra družina častitljivega očeta.

„Fleten far“, opomni Stržén proti županu, ki je bil zopet prisedel. A ta ni odgovoril ničesar, kar bobnal je ob mizo, tako da je čutil Stržén, da ni zadel prave strune. S kratkim pozdravom ostavil je tudi Čedín družino.

„He, Lojze, zdaj se pa ti sem vsedi! klical je Stržén, „bodeš ti kaj povedal“. Lojze je sicer ubogal, a on je bil le bolj ustvarjen, da posluša. Pogovor je zastal.

„Kdo je štacunaril pred mano v Dramljah?“ vpraša čez nekaj časa Stržén zamišljenega župana.

„Jaz pomnim tri gospodarje na vaši hiši“, dé Mejač počasi in trdo. „Prvi je bil rajni Žrjav, dober kmet in pravičen trgovec, a mož po stari šegi. Ta je zapustil tisoče. — Njegov sin pa je bil učen; začel je vse po novem in norca se je delal iz očeta in trgovanja njegovega. Vse iz prve roke! dejal je in kupil od Čiča cel voz kresilnega kamenja. Ravno takrat so pa začeli prodajati žveplenke in blago mu je obležalo“.

„Prav osel je moral to biti“, omenil je Stržén.

„Tako so ljudje dejali, ko je bil prišel na boben, prej pa ne, ker so se ga bali. Zabavljaj je vsemu svetu, veri, duhovnikom, gosposki, tudi tistim, ki so kupovali od njega. Lojze, ti si hodil delat k njemu?“

„Hodil“, dejal je ta. „To je bil tisti, ki je jedel o petkih meso. Vi ste pa rekli: O petkih jé meso, ob nedeljah pa krompirja ne bo“.

„In tako je prišlo“, poudaril je župan in gledal Stržéna, ki je izpreminjal barvo in nemirno se presedal na stolu. „Rajši so ljudje daleč hodili kupovat kot k onemu sitnežu. In če k meni nobenega pivca ni, kaj

hočem? Zbiti moram smrekov vršiček in zapreti hišo. — Potem smo bili nekaj časa brez štacunarja, dokler ni prišel neki Mrak iz Štajerskega. Ta je bil velik bahač. Malo je vedel in veliko govoril. Kakor bi bilo danes, tako se še spominjam, kaka baharija, kako vpitje in ukanje je bilo, ko so mu pripeljali robo na štirih velikih vozéh. Ti, Lojze, si tudi pomagal razkladati“.

„Pomagal“, dé oni; „in vi, oče, ste rekli: S parizarji je pripeljal, nesel bo pa v culi“.

„Da“, nadaljeval je župan; „vedno je pravil, koliko premore in koliko ima vsak dan dobička. Kar na mah so mu pa vse zapečatili, in bahanja je bilo konec“. Stržén je sedel kakor na žerjavici. Bled je bil od jeze in krel na tihem, da se upa kmet take njemu praviti v obraz; kajti da župan nanj meri, o tem ni dvomil. Torej tako se mu plačuje blagi namen, družčino zabavati! Tako malo se menijo ti ljudje za tako odlično osebnost, kakor je njegova! O nehvaležnost zarobljena! Zdehalo se je gospodu Stržénu; zopet je presukaval govor in hvalil hišo Mejačevo, na kakem pripravnem kraji da stoji, kako lepo je vse skupaj in prostora dosti. Na glasu se mu je poznala razburjenost.

„Čegavi sta pa oni dve smreki pri znamenji?“ vpraša naposled.

„No, Lojze, povej, čegavi sta!“ odvrne Mejač.

„Rekel bi“, pravi Lojze, da sta Čedínovi; toda ne vem pa ne“.

„In marsikdo drugi tudi ne“, opomni župan. „Ravno na meji stojita, a še sta moji“. Stržénu so se zasvetile oči in vprašal je Mejača, ali se ni še nikdar sprl s Čedínom zaradi teh smrek; na kar se je Mejač zasmel na ves glas.

Stržén se je poslovil nezadovoljen sam seboj in jezen na župana. „Ne boš, Jaka“, mrmral je sam pri sebi; „ne bodo se kmetje norčevali s teboj! — Ho, Lojze“, udaril je spremljevalca, „predno bode teden dnij, morata se ta dva soseda, ta bahati župan in oni dolgočasni Čedín, prepirati in trgati, kakor tristo medvedov“.

„Kakor tristo medvedov“, ponavljal je Lojze nemisleč.

„Kakor tristo tisoč milijonov medvedov“, zatrjeval je Stržén, in prijetne misli so mu mirile jezo.

Luna je priplavala izza gorâ in razlila svetlobo svojo po mirni planjavi. Domači ljudje so se shajali pred hišami v pomenek, mlajši so zapeli kako pesem, najeti delavci pa so se razhajali. In tudi Franica je hitela domu, kake pol ure daleč od vasi. Vajena je bila hoje in ni je bilo strah. In kaj bi se tudi bala, ko jo čaka zunaj vasi zvest spremljevalec, s katerim je pot tako kratka! Pristrčno sta se pozdravila, in ni se več mudilo dekletu. Pogovor pa se ni hotel prav razvneti, dekle je postajalo bolj in bolj otožno in odgovarjalo kratko in razmišljeno.

„Franica“, dé naposled mladenič nejevoljen, „kaj si danes tako čudna! Vedno si zgovorna in vesela; danes pa molčiš vsa zamišljena!“

„Oh Tine“, odgovori deklica županovemu sinu, „kako bi bila vesela, če premišlujem to nesrečno najino znanje!“

„Zakaj nesrečno?“ čudil se je mladenič. „Še nikdar nisi tako govorila; kaj ti je prišlo vendar danes na misel!“

„Da, da“, tožila je ona. „Kaj pomaga, če se slepiva! Nesrečno znanje je, ker ne bo iz njega nikdar nič. Veš kaj, Tine? Ločiti se bodeva morala gotovo jedenkrat: čim prej, tem lažja bode ločitev.“

„Beži, beži, norica!“ tolažil je oni. „Kaj govoriš o ločitvi! Ne teži srca sebi in meni in ne premišluj, kaj bode. Če Bog da, vse se dobro izide.“

„Záte, da; a záme, ne. Ti me boš pozabil in drugo si izbral; meni bo pa hudo. Zatorej pustiva te mlade norosti! Daj mi roko in zdrav ostani!“ Deklica se je ustavila pred njim in pogledala ga z rosnimi očmi, on pa jej ni dal roke, le izpraševal jo je, če zanj nič več ne mara, da ga podi od sebe.

„Sam veš“, dejala je ona tiho, „da te imam rada. Toda kaj hočem! — Spremi me še malo; a naj bode danes zadnjokrat. — Kaj bi rekli mati tvoja, če bi zvedeli, da si šel z menoj!“ Deklica si je zakrila obraz, mladenič pa je tiho korakal poleg nje in neprijetna čuvstva so ga obhajala. Kaj porekó mati, kaj porekó ljudje, na to še nikdar ni bil mislil, in tudi sedaj se mu ni prav ljubilo. Prišla sta na griček, pod katerim je stala Lojzetova kočja in Franica mu je podala roko v slovo.

„Pozabiva!“ dejala je tiho in razšla sta se; deklica žalostna in zamišljena, in mladenič slabe volje.

„Kaj porekó mati!“ ponavljal je Tine sam zase in malo pomislil. — „I kaj pa morejo reči! Franica je vsa neumna“. Hitro ga je minila slaba volja in lehkega, veselega srca je hitel proti domu.

Pred hišo na klopici pa mu je sedela sestra Minica in pripovedovala Čedínovemu Petru, ženinu svojemu, o novem štacunarji, kak prijazen človeček da je, in kako smešen, smešen. Peter pa je razlagal, kako misli urediti posestvo, kam bo sejal pšenico, kam deteljo, kako se bo vse sproti obdelovalo, in ali bi ne bilo dobro, da si kupi konjička.

„To se ve“, potrdila je Minica, „in med šmarnimi mašami me popelješ na Dobrovo ali pa na Brezje“.

II.

Pravim in lažem,
Norce lovim.

Vodnik.

Nedelja je bila in v Stržénovi štacuni se je vse trlo. Komur baš ni bilo treba omisliti si kake reči, gnala ga je radovednost, ogledat si novega štacunarja; in kdor je prišel iz štacune, vsak se je smejal.

„Oh, ti nesrečni štacunar!“ muzala so se dekleta. „Kako je bil že tebi povedal?“

„Lej jo! Kako pa tebi?“ odgovarjala je družica.

„Ta pa zna“, dejali so možje in po vsej fari je šla Stržénova hvala. Zakaj bi ne bil vesel, gospod Stržén!

„Zdaj pa poslušaj“, dejal je Lojzetu, ki je bil že kar v njegovi službi, proti večeru. „Jutri je semanji dan, in postavil mi boš šator, ker v štacuni ne morem še razgrniti vsega blaga. Postavil mi ga boš gori mej smrekama, kateri smatra Mejač za svoji, Čedín pa za svoji, kakor sem zvedel. Jaz pojdem Čedína prosit, naj mi oni prostor prepusti; potlej se bosta pa začela trgati,

da bo veselje“. In smejal se je Stržén in méł si roke. Lojze pa je premišljeval, kako bi se mogla soseda spreti, če Stržén postavi šator mej smreki, in ni mu šlo v glavo. „Najboljše je, če povem Čedínu“, mislil si je in stopil gredoč gor.

„Oče, sprli se boste“, dejal je in pogledal debelo moža.

„S kom pa, Lojze?“ čudil se je oni.

„S sosedom, Mejačem“.

„Bog nas varuj! Zakaj pa?“

„Jaz postavim šator za Stržéna, — med smrekama“.

Čedín je malo pomislil, kajti te besede bile so mu nedoumne. Lojze pa ga je gledal v oči in molčal.

„Pa lahko noč!“ reče naposled in odide. Čedín pa se je počel smejati, preverjen, da je Lojze zopet kaj napak slišal. Ko pa je kmalu za Lojzetom prijazni gospod Stržén prišel prosit, naj se mu dovoli, da postavi šator mej smreki in razpelje vrvic vmes, spomnil se je, kako sta se že časi z županom za šalo sprijela za oni drevesi in kaj mu je ravno kar namignil Lojze, in odrekel je. Malo poparjen je odšel Stržén naravnost k županu. Obrnil se je s prošnjo na mater, ki mu je brez obotavljanja vse dovolila. Zopet je bil vesel gospod Stržén in mnogo pil in glasno govoril. Pred hišo pa sta sedela Peter in Minica pogovarjaje se, in Peter je menil, da je ta štacunar ves nor in da se le čudi, kako da se more kdo smejati njegovemu kvasanju. Minica pa ga je zagovarjala. „Za semenj“, je dejala, „ti kupim nekaj lepega pri njem. Kaj bodeš pa ti meni kupil?“

„Pri tem sleparji nič“, odvrnil je Peter in godrnjal, kako neumna da so vsa dekleta.

Druzega dne na vse zgodaj pa je pripeljal Lojze količev in desak mej smreki, da postavi šator gospodarju svojemu. Zastavil je rovnico, uprl se in zastokal glasno, da je privabil Čedína iz hiše, ki se je čudil, kaj da počenja. Lojze mu je razložil, in Čedín je bil hud, da se Stržén ne méni za njegovo prepoved, in zapretil je Lojzetu, da mu vzame rovnico.

„Le mi jo, oče“, dejal je Lojze. „Ni moja. Mejačeva je“.

Čedín se je premislil, kajti ni hotel jeziti Mejača, a izruval je kol, ki je bil že zabit in vrgel ga po cesti.

„Tristo medvedov“, prikričal je v tem trenutji štacunar; „Lojze, kaj pa stojiš kakor sv. Roka pes. Kdaj bo šator gotov?“ Lojze je pokazal na Čedína, ki mu ne pusti staviti; začel se je kreg in Peter je prišel pomagat očetu. Župan je govoril ravno z žandarjema, ki sta prišla nadzorovat semenj, ko je priklesel Stržén tožit, kaj se je bilo zgodilo.

„Čakajte“, dejal je župan, „jaz ga pregovorim z lepa“. Žal mu je bilo, da je žena ustregla Stržénu. Jel je pogovarjati Čedína in pogovoril bi ga bil, da se ni vmes vtaknil Stržén.

„Gospod župan“, vikal je, „tako neumno besedovanje je samo na kmetih in v delavnik možno. Ali sta smreki vaši ali sosedovi?“

„Moji sta“, dejal je župan.

„Nikar no, Mejač!“ ugovarjal je oni. „Tam stoji smrekova meja, ki je moja. Kdor je to zasadil, ta je tudi drevje. Pa saj mi ni toliko do smrek. Besedo bi mi bil rekel, pa bi bilo dobro. A to me jezi, da se ta človek vmes vtiče, ki naji hoče le razdražiti. Župan se je obrnil k Stržénu in pravil, kako sitno mu je prepirati se s sosedom zaradi take male reči, in vprašal, če bi se ne hotel pomakniti malo bliže na njegov svet. Oni pa se je posmehljivo hudoval: „Vi ste mi dali besedo, kakor tudi žena vaša: če jo hočete snesti, dober ték! Jaz pa se ne umaknem, predno ne priznate, da ste figa mož“.

To je zdalo. „Ne, ne bom figa mož“, vzkipele je župan. „Kar sem rekel, to sem rekel. Lojze, zabij kol!“

A kakor ga je vstavil Lojze, izruval ga je Čedín in svaril soseda, naj ne bode tako trmast, ker sta bila vedno prijatelja. Ljudij je privrelo od vseh strani in z rokami mahaje kričal je Stržén: „Tristo medvedov, rajši bi bil taterman v Dramljah, kakor pa župan: bali bi se me saj vrabci. — Toda zakaj so pa žandarji na tem svetu?“ In poklical je žandarja.

„Torej žandarje kličeš proti meni, Mejač!“ dejal je Čedín in umaknil se v svojo hišo.

„Ne jaz“, vpil je za njim župan, „ampak trda tvoja glava“. Jazen je odšel tudi on.

Šator se je postavil in Stržén je razgrnil in razobesil svojo robo. Kmalu se je gnetlo staro in mlado

krog njega, in zavidno so gledali drugi kramarji proti smrekama, kjer smehú ni bilo ne konca ne kraja.

Tudi župan je imel polno krčmo in komaj se je sproti nosilo pivcem na mizo. Krčmarica je pozdravljala stare znance, odzdravljala gostom in pripovedovala, kake sitnosti jim je napravil sosed; da je moral župan poklicati žandarja.

„Saj smo prijatelji s Čedínom“, je dejala. „A vsi vendar ne moremo ukazovati; jeden mora biti prvi v soseski, in župan je le župan“.

„Taka je“, potrdil je pivec, znan kot slab plačevalec. „Takega moža, kakor je župan naš, treba spoštovati!“ in klical ga je pit. Zaman.

„Oče so hudi“, dejali so gostje, in res je bil slabe volje Mejač; jezil se je na štacunarja, na Čedína, na semenj, na vse. In vesela tudi Minica ni bila, ki je neutrudno tekala sem ter tja. Premišljevala je, kako bi mogla skrivaj par besedij izpregovoriti s Petrom, da bi se potlačil ves ta nepotreben prepir. Ko se je zmračilo, stekla je na semenj kupit mu odpustek in hitela na njegov dom, a Petra ni bilo doma; iskala ga je po semnji, a ni ga dobila, in nesla je odpustek seboj domu. Sedla je na klopico pred hišo in čakala ga, in res je prišel po vasi. Pozdravila ga je prijazno, a on je odzdravil mrzlo in šel mimo. Razžaljena je stekla deklica v svojo sobico in zaprla v skrinjo namenjeno darilce.

„Kako je možki!“ dejala je sama pri sebi in ustica so se jej napéla. „Zavoljo te neumnosti se pa tako drži! Le čakaj, zaman me boš iskal na ljubi naši klopici“.

V krčmi pa je prorokoval naš Stržén. Hvalil se je, kako dobro se je obnesla kupčija, in zahvaljeval se županu, ki mu je bil prepustil tako pripraven prostor. Župan pa je še vedno godrnjal in robantel na ljudi, ki delajo zdražbe, na trmastega soseda in na preklicani smreki, kateri naj bi vzel vrag.

„Ali pa jaz, oče“, oglasi se Stržén. „Koliko vam dam zánji?“

„Če ji posekate takoj jutri“.

„Dopoludne še“, bil je odgovor, in kupčija se je sklenila.

„Ho, Lojze“, vpil je Stržén; „kaj ne? Danes pa ni sobota. — Ali boš sekal smreki?“

„Sekal“, dejal je Lojze. „A tepen bodem; bolečine boste plačali“. Glasen smeh je odgovoril občutljivemu Lojzetu.

„Ali še veš, Lojze“, izpraševala je krčmarica, „kako je bilo pred kakimi dvajsetimi leti na današnji dan?“

„Slabo“, dejal je oni in pil; krčmarica pa je pravila, kako so ga takrat odgnali žandarji. „Kdo te je spravil noter?“ je vprašala.

„Minež“, dejal je oni. Stržén pa ga je silil, da mora povedati, kako je bilo. A to je bila težka reč. Lojze se je odkašljajl parkrat in pričel, a ni mu tekel jezik, in potil se je, kakor da bi mlatil.

„Dva para podplatov je ukradel“, dé naposled na smeh vse družčine. Krčmarica pa je posegla vmes in omenila, kako je takrat izmaknil na semnji Minež ali pa Lojze —

„Minež“, popravljaj je Lojze.

„Ne vem“, reče ona, „toda naj velja tvoja. Izmakne torej nekaj usnja in se izgubi med množico. Lojzeta je pa povsodi dosti, kjer ga ni treba. Kmalu sta bila skupaj. Lojze, pravi Minež, vzemi ti te-le podplate seboj. Saj veš, kako je. Če jih zagleda Mejač pri meni, bode hud, češ, po semnji kupuje, dolgov pa ne plača. In če tebe kdo vpraša, ti reci, da je blago tvoje. Lojze pravi: bom, in odrine. Ljudje so bili pa že zašumeli in kmalu padejo po Lojzetu. Roba je moja! kričal je Lojze in mahal po kramarjih. Jednega je bil do dobra otolkel. A nič mu ni pomagalo. Ha, ni moja! vpil je nazadnje, ko ga je žandar uklepal. To mu zopet ni pomagalo nič. Pri sodišči se mu je pa razvezal jezik, da je ovadil Mineža. Prijeli so še tega. A Minež je ptič! Sodnika in Lojzeta je prepričal, da je Lojze tat. Njega so izpustili, Lojze je pa obsedel“.

„Po nedolžnem“, pristavil je Lojze.

„Po neumnem“, dodal je Stržén. Ko pa je Lojze ostavljajl družčino, prišlo mu je na misel, kako hud bode Čedin, če on poseka smreki. „Prav za prav“, dejal si je, „bi moral biti hud na Stržéna. Toda ljudje so čudni, in najboljše bo, če mu povem že naprej“. In trkal je na hišna vrata, ki so bila že zaprta. Od hleva sém je prišel Peter in zarohnel nad njim:

„Kaj laziš krog hiše? Idi k štacunarju“.

„Poslušaj, Peter, jaz sem nedolžen“, tolažil je Lojze.

„Ti si vedno nedolžen, in naj te desetkrat zapro!“

„Nedolžen“, ponovil je oni. „A jaz ti imam nekaj povedati o štacunarji“.

„Jaz pa tudi nekaj“, zavpil je Peter, „da poveš štacunarju in županu. Jutri ju grem tožit k sodišču; zdaj pa mir besedij in spat!“

Lojze je moral iti, ne da bi bil povedal svojo novico. „Vsi so neumni“, mrmral je sam pri sebi; „vsi: Čedín, Mejač, štacunar; ha, ta je pa najneumnejši, če je prav gospod“.

III.

Hudobnež je podoben slani,
Ki padla v mrzli noči je.

S. Gregorčič.

„Zakaj ne prineseš orodja seboj!“ hudoval se je družega dne Mejač na Lojzeta, ki je iskal sekire po dvorišči.

„Oče“, opravičeval se je Lojze, „Čedín mi bo sekiro vzela“.

In res, komaj je udaril Lojze po smreki, priteklo je z debelo palico Čedín in zapodil ga, da je popustil orodje in vrnil se k Stržénu. Nemudoma se je napotil ta k županu vprašat, kaj bode s kupčijo. Trdo je hodil župan po sobi sem in tja in hud je bil. Ukazal je sinu Tinetu, naj gre z dvema hlapcema Lojzetu pomagat.

„Toda, Tine“, naročal je, „udariti Bog ne daj!“

Stržén je kupil fantom vina, da bodo pogumnejši, preskrbel Lojzetu novo sekiro in šli so.

„Tine“, dejal je Čedín, ko jih je zagledal, „z vašimi hlapci se jaz ne bom ruval; ampak moj sin je šel k sodišču, da razsodi, čegavi sta smreki. Počakajte razsodbe!“

Minica, ki je vsa nemirna z materjo za vrati poslušala, prosila je očeta, naj še počaka; a takoj je bil Stržén zraven.

„Smreki“, menil je, „tudi lahko čakata na tleh“. Podrimo ji, da vas ne bosta jezili, ki ste župan“.

Sekira je zapela, in kmalu sta ležali vitki smreki na tleh. A komaj je bilo delo dokončano, pripeljala se je gosposka in konstatovala, da sta smreki na tleh. Potem pa je poklical sodnik starih množ, premeril svet in prisodil smreki Čedínu. Zaman je govoril Stržén, zaman se je upiral Mejač; moral je plačati globo.

Hud udarec je bil to za župana in ves srd njegov se je obrnil zdaj proti sosedu, ki se je pred par dnevi hlinil takega prijatelja, zdaj pa po kancelijah hodi pravice iskat. Kar glave so stikali skup župan, županja in Stržén in zabavljali na gosposko, na Čedína in na sosede.

„Res me jezi“, dejal je župan, ko sem mu že skazal toliko dobrot, ko sem mu sina oprostil od vojaščine!“

„To ste bili osel“, menil je Stržén.

„Kaj pa da“, pritrkavala je županja. „Dobrota je sirota. A bo že še prišla Čedínka, pa jej porečem: kar k sodišču pojdi. Toda pòjte no, gospod Stržén, menite li, da se gosposka ne more zmotiti? Naj bi bil drug sodnik, bilo bi pa drugače“. Stržén je pritrnil in pre-mišljeval, kaj bi se dalo narediti, da bi jezilo soseda. Nagovarjal je Lojzeta, naj gre k zdravniku po dokazilo, da ga je Čedín tepel; a Lojzeta ni bila volja kazati, kje je bil tepen.

Stržéna pa so imeli zdaj Mejačevi mnogo bolj v čislih, in on jih je znal razvedriti.

„Če se vsa gosposka postavi na glavo“, tako je dejal, „smrek ne spravi po konci. Kaj, Tine?“ Bratovščino je pil s Tinetom in oponašal starca Čedína, kako se je vsajal.

„Samo Minica je žalostna, he, he“, rogal se je dekletu, „ker je izgubila ženina“.

„Oh, še mar mi ni“, odvrnila je deklica in polila jo je rudečica.

„Nič se ne menite, gospodična“, norčeval se je oni, „Peter gre, pa Pavel pride. Kaj? Takih, kakor je Peter, doboste na vsak prst deset. Tristo medvedov, gospodična, kaj, ko bi se jaz lotil? He, he, gospodična se že smeje. Ali bi ne bil jaz ženin, kakor se spodobi, mamka?“

„Gotovo, gospod Stržén“, namuznila se je krčmarica in začela hvaliti hčer, katero so bile odpodile Stržénove besede, kako pridna da je in razumna in kako vrlo odgojena.

„Ali bi ne bilo škoda, takemu kmetu jo dati!“ lizal se je Stržén. „E, gospa županja, meni ni treba nič praviti. Jaz že vem, koliko je ura bila. Minica je civilno dekle. Klobuk na glavo, pa rokavice na roke, in nikdo ne bo vedel, da ni iz mesta. Oh, le mene ne učiti!“

Županji je ugajalo tako govorjenje in utopila se je v misel, kako bi bilo lepo, če bi bila Minica štacunarica, s klobukom in rokavicami. In zakaj bi to ne bilo možno?

Pri Čedínovih pa se je polehla jeza in ostala je le žalost, da so se sprli s starim, dobrim prijateljem. „To dela vse ta štacunar“, bila je obča misel in hudi so bili nanj. Neizrečeno slabe volje je bil Peter; jezil se je na vola, ki sta mahala po muhah, na pastirja, ki je žvižgal na pašniku, in najbolj náse, da je bil prejšnji večer tako moški, da ni hotel govoriti z Minico. Ko se je zmračilo, hitel je s polja domov. „Sam Bog ve, če pride nocoj“, mislil si je in gledal proti Mejačevim. Prišla je in hitreje mu je začelo biti srce, še nikdar mu ni tako ljubo nasproti bleščalo nje belo krilce in beli rokavci. Pogladil se je po laseh, vrgel suktnjo čez ramo in obrnil se proti sosedu. A beli rokavci in belo krilce je zginilo na jedenkrat in Minice ni bilo več na klopi, ko je Peter tih korakal mimo. Hudovoljen se je vrnil domu, in ko ga je mati vabila, naj še malo posedi, mudilo se mu je spat. A zaspati ni mogel; stopil je k lini in gledal dol, če imajo pri Mejačevih še luč. „Še je po konci“, dejal je sam pri sebi, ko je videl razsvetljeno okno, in premišljeval, kaj se je vse zgodilo v tako malem času. „Kakor sem posodil, tako se mi vrača“. Samo jedna misel ga je tolažila, ta, da se Minica gotovo že kesa, da je bila tako moška, kakor se je on kesal.

Prešel je teden, a prepir še ni bil poravnán. Ko pa se je Čedín v nedeljo zjutraj odpravljál v cerkev, čakal je nalašč, da pride iz hiše župan. Voščil mu je dobro jutro in vprašal ga, kaj bode klical birič.

„To bi moral ti vedeti, ki hodiš po pisarnicah“, bil je odgovor, in molčala sta ves pot.

Proti desetim je šumela v cerkev krčmarica, na desno in levo pozdravljaše. V cerkvi so se jej umikale

ženske, ko je šla k svoji klopi. V klopi pa je sedela Čedinka in umaknila se tudi, da je bilo za silo prostora za dve osebi, a županja je pokleknila zraven klopi na tla. Ženske so začele šepetati okrog in v treh klopeh se je ponudil sedež Mejačevi materi, a ona se je branila in preklečala vso mašo, iz golega napuha, češ, morajo se spogledovati ljudje, da jaz klečim, ona pa tako široko sedi.

Čedín pa se je popoludne zelo dolgočasil. Rad bi se zopet pomenkoval z županom kakor nekdanj in preudarjal je, ali bi šel dol ali ne. Ogrnil si je bil že suknjo in nabasal pipico, pa se je zopet skesal in začel slačiti praznjo obleko. Pogledal je ženo, kakor bi jo hotel vprašati, kaj da meni. Ona ga je umela in branila mu, naj ne hodi, ker so tako ošabni.

„Veš kaj?“ rekel je on. „Jaz bom vendar šel. Saj tako ne moremo vedno živeti, in jaz laže pričnem, ker sem dobil pravdo. In potem mi je Minica všeč: modra je in pridna, in Mejač je obljubil veliko“. Odpravil se je ter od spodnje strani stopil v hišo in videč, da je Minica sama v kuhinji, stopil je k njej, naj mu dá ogel za pipico. Razveselilo se ga je dekle, on pa jo je izpraševal, kdaj da pride v vas.

„Saj je pri nas tudi lepo“, je dejal. „Naša mati te ima zelo rada, jaz pa tudi, in Peter ti je gotovo že sam povedal“.

„V sobi je dosti prostora; kaj bi se potikali po kuhinji!“ oglasi se krčmarica iz veže. Mož je šel noter in vsedel se k znancem za mizo. Pomenek je zastal, ko je on vstopil, in nastala je mučna tišina. K nesreči se pa prikaže Stržén, in zdaj se je pričelo zbadanje in zabavljanje. Za Čedína se ni potegnil nihče, da ne bi se zameril županu, največ pa so pritrkavali in smejali se neslanim burkam Stržénovim, ki so bile naperjene proti Čedínu. „Naj pa tako bode!“ mrmral je mož, globoko užaljen, ko je ostavljal krčmo. Koračil je proti domu, a pred hišo se premislil in zavil na polje.

„Lej“, dejala je mati Petru, „oče je že prišel od Mejačevih. Gotovo so ga razjezili. Tako se obnašajo, kakor da bi jim bili storili Bog ve kaj, ko so nam vendar oni posekali lepi smreki. Veš kaj, Peter? Kar pusti Minico. Če so taki, naj bodo pa sami zase. Záte se bo

do bila druga in še boljša nevesta“. Peter pa ni odgovoril nič, a mislil si je, da Minica ni takšna, kakor so drugi, in da se bode še vse poravnalo. Komaj je čakal, da se je stemnilo, in trdno prepričan, da jo bode videl danes, in da mora govoriti ž njo, obrnil se je proti sosedovim. In res je sedela na starem kraji, a ni bila sama. Glasen šunder se je razlegal, in iz šundra se je slišal Miničen smeh in Stržénovih tristo medvedov. Stresel se je Peter po vsem životu in bridko se mu je stisnilo srce. A srd in prirojeni ponos vzdignila sta mu glavo po konci. Moško je korakal mimo družčine in zavriskal na vasi, da se je vzbudil jek v dobravi in potihnil šum pred Mejačevo hišo. Petrov prijatelj Jarnej, ki je dremal na pregraji, se je čudil, da je Peter tako vesel.

„Kaj marava midva“, dejal je Peter, „ko sva fanta mladá“. Jarneju pa se to ni nič kaj imenitno zdelo; pomolčal je malo, potem pa vprašal zamolklo prijatelja, kako da je z Minico Mejačevo.

„Kaj to meni mar!“ odgovoril je oni.

„Šembrano si na kratko nasajen“, povzel je zopet Jarnej. „Ampak kaj lazi ta škric okrog, ta štacunar! Saj ga slišiš“. In pridušil se je Jarnej, da škrica kar videti ne more. „Veš kaj, Peter? Jaz ga bom tukajle počakal, in kadar pride, pomaknem ga v lužo“.

„Bog ne zadeni!“ branil je Peter. „Ne smejo misliti, da mi je še kaj do dekleta. Naj ga ima, ko si ga je izbrala“.

„Nič!“ godrnjal je oni. „Jaz ga bom pa na svojo roko. Moker mora biti“. Peter mu je odgovarjal, da se je Jarnej udal naposled; a le na videz, to je slutil Peter in ni hotel iti še spat, ko sta se bila razšla.

Pozno se je vračal Stržén domu in dobre volje je bil. Izza ogla pa stopi Jarnej, in predno se je oni prav zavedel, vzdigne ga Jarnej od tal kakor otep slame. „Pomagajte, pomagajte!“ kričal je Stržén in brcal v Jarnejevem naročji. „Tiho, tiho“, tolažil ga je fant, „ljudje že spé. Ne bode nič hudega; samo namočiti bo treba cepcev, ker imamo jutri mlačev“. Dve krepki roki pa zgrabita zdajci Jarneja od zadaj, da je izpustil Stržéna, ki je ves prestrašen stekel domu. Razbijal je ob vrata, da so po vsej vasi začeli lajati psi.

„Ha, kaj takega pa še ne!“ togotil se je doma ves zasopel. „To je bil Čedínov Peter, nihče drugi!“ Tekel je v gornjo sobo k oknu, in res so zaškripala vrata nad Čedínovim hlevom.

„Le čakaj, lopov!“ siknil je mej zobmi Stržén in stiskal pesti. Kar na mah je bil trezev.

IV.

Temán oblak izza gore
Privlekel se je nad poljé,
Nad poljem v sredi je obstal,
Nebo je čez in čez obdal.

S. Jenko.

Na spravo niti Čedín niti Mejač nista mislila več. Če je šel župan po cesti, naredil je Čedín velik ovinek, da ga ni srečal; če je stala Mejačka pred hišo in na nasprotnem pragu prikazala se Čedínka, takoj je zginila ona v hišo. — Bližala se je huda ura. Mejačevi so bili naložili pšenico in spravili jo pod streho; Čedínovi na sosedni njivi pa so nakladali na vso moč, ko so že padale debele kaplje. „Ali jim gremo pomagat?“ dejala je tiho Minica Tinetu. „Kaj ti pride na misel, neumno žénišče!“ zarohnel je brat; in zlorade oči so sledile iz krčme Čedínovemu vozu, ki je v plohi hitel domu. — Ko pa se je na paši Mejačeva krava davila nad repo in pastir klical na pomoč, šel je Čedín mimo na svoj pašnik in tam zabičeval pastirju, naj pazi, da živina ne dobi repe.

A kakor požar o vetru, razširil se je prepir iz dveh imovitih hiš po vsej vasi. Kar je bilo starših in previdnejših mož, vlekli so s Čedínom, toda le bolj na tihem in med seboj; mlajši in odločnejši pa so se držali župana, in ker so bili ti mnogo glasnejši, videlo se je, kakor da bi bilo vse na Mejačevi strani. Kdor je prišel k županu na pósodo prosit, zabavljaj je na Čedína; in če ni dobil, šel je naravnost k Čedínu na župana zabavljat; in radostno sta poslušala oba soseda, kako je potepuh, kate-rega sta prej od hiše podila, z umazanim jezikom obiral

nasprotnikovo hišo. Ni ga bilo več prijaznega občevanja med vaščani, mesto tega se je čulo povsod surovo zabavljanje in hudobno zbadanje. O, kako se je bilo vse spremenilo!

Vesel te spremembe pa je bil Stržén. Dasi je njegova kupčija malo trpela, bil je on vendar zdaj prva osoba v vasi. Kar si je izmislil, temu je moral pritrčiti župan, kajti nikdo ni znal tako govoriti „gospé“ županji.

Do cela pod svoje okrilje spravil je Stržén Tineta, čegar živahnost mu je bila posebno po godu. Vedno sta tičala skupaj, zdaj pri županu, zdaj v štacuni, ali pa stala lazila okrog in izbijala norce. Materi se je to prijateljstvo močno dopáadlo, očetu pa nič, in ko je jel Tine zanemarjati delo in uganjati burke, „ki niso za kmeta“, padla je sem ter tja proti Stržénu kaka beseda, ki jo je morala županja pogladiti. A tako smešno je znal Stržén vse obrniti, da se je moral vsakdo smejati, in kmalu se je navadil tudi Tine ugovarjati očetu, da je morala mati miriti in braniti svojega ljubčeka.

Ponočnega napada ni omenjal Stržén nikjer, dasi mu je prišel čisto na misel in mu gnal kri v lice; a črtil je Petra strupeno in le gledal, kako bi ga jezil in mu škodoval. Če je šla Minica na polje, lezel je za njo; zvečer je sedel zraven nje na klopici in vezal otrobe in na ves glas se smejal svojim šalam; v nedeljo pa se je vstopil na žensko plat, da so se pohujševale najpobožnejše duše, za njeno klop in šepetal jej vsakovrstne neslanosti na uho.

Petru pa je bilo dolg čas. Mej tednom so ga motili opravki, kajti delal je zdaj še mnogo pridneje kakor prej; prvi je vstajal, zadnji hodil leč. A ko je v nedeljo popoldne hodil po rodnem polji, pobesila se mu je glava in zdelo se mu je, kakor da je zapuščen od vsega sveta. Vrnil se je domu in mati, kateri se je smilil, ga je opominjala, naj gre na vas med fante. Ni se mu ljubilo. Molče je poslušal mater, ki mu je pripovedovala to in ono, da bi ga razvedrila, a njegove misli so uhajale drugam. Truden na duhu šel je spat in mučile so ga hude sanje. Zdelo se mu je, kakor da bi bili izumrli vsi ljudje in on sam ostal na širni zemlji, da jo obdeluje. Delal je na dolgi, dolgi njivi in pulil trnje in osat; a ko je otrebil jeden konec, bil je drugi že zopet zarasten in od vseh stranij je pritiskala goščava. Na vrtu so mu

glodali zajci drevje, in če jih je zapodil, vračali so se trumoma od druge strani. V zelnik mu je ušla živina, in ko jo je izganjal, nastavlil mu je divje domači vol roge. Ves poten se je prebudil in na uho mu je bil hrup iz Mejačeve krčme.

Tam je modroval mej majhno a glasno družbo gospod Stržén. „Povsod je napredek“, tako je dejal, „le Dramlje dremljejo. To mora biti drugače, gospa Mejačeva. Mi moramo napraviti najprvo čitalnico ali vsaj bralno društvo, da bo imel človek kam iti o deževnem vremenu in da se spravi pošten tarok skupaj. Potem — Tine, ali imaš kaj grla? — Jaz sem dober basist“. In zapel je s hreščečim glasom „Pridi Goren'c“. „Tristo medvedov! Pomagajte no! Ali bom sam pel? — Ha, kaka grla so to! To bo pevsko društvo; kaj, gospa županja? Le počakajte, to bo še življenje! Kar prekrstiti bomo morali Dramlje. He, gospodična, ali se že kaj veselite?“ obrnil se je na Minico.

„O, kaj pa“, dejala je ona podsmešno; on pa jej je pravil, da ga obiščejo v kratkem prijatelji, sami ljubljanski gadje.

„Tristo medvedov, to bo pa beseda in ples! Ha, to bodo gledali naša dekleta. Kaj, gospodična? Vedite, da sem jaz že ves Dramljan. „Živio Dramlje!“

Za take lepe črteže je navduševal Stržén svoje poslušalstvo; in razun Lojzeta in župana občudovalo je vse duhovitost mladega štacunarja. Lojze pa ni prav razumel, o čem da se govori, in mislil si je: najbolje, da se držim modro, kar se da; kajti je bil že staknil nekoč, ko je Stržén slučajno resno govoril, Lojze pa menil, da norce brije. Župan pa je imel svoje misli, neprijetne misli. In ko je spremil Tine na vse zadnje novega svojega prijatelja domu, pogledal je Mejač za njima in dejal ženi: „Ta družčina ne bo za našega Tineta, to ti povem. Štacunar je ves nor, in Tine bode kmalu ravno tak. Le poslušaj, kako rjoveta po vasi“.

„Lojze“, ogovoril je znanca našega, vrnivši se v sobo, „le pomni me, tudi ta ne bo štacunaril dolgo“. Lojze je prikimal.

„Toda ti si pa terno zadel, Lojze“, povzela je krčmarica, „tebi se le dobro godi“.

„Dobro: jesti in piti in še kaj po vrhu“, dejal je Lojze in pokazal molitvene bukvice, ki mu jih je bil dal štacunar za Franico. Mati jih je pregledovala in izvlekla iz njih kvarto, pik fanta. „Kaj pa ta nemarnost?“ vprašala je žena.

„Sv. Matija“, dejal je Lojze; „sekiro ima. Pri štacunarji sem pobral“. Žena se je smejala, županu pa se je zmračilo čelo. Trdo je prijel Tineta in zvedel, da ga je Stržén že naučil kvartati. Hudo nevihto je prebil ta večer Tine; a tudi Stržénu župan ni prizanesel. Zbesečila sta se družega dne, da je novi Dramljan kar bežal od hiše.

„Ha“, dejal je v svoji jezi, „bodem pa jaz županu drugo zagodel! Saj ni, da bi moral piti njegov čviček“. In na kar je podjetni gospod mislil že delj časa, to je zdaj izvedel: napravil je krčmo in poslal po sestro v Ljubljano, da mu jo bode upravljala. Na jednom konci štacuna, na drugem krčma: denar bode kar kupoma letel v hišo, mislil si je mož. Ni še preteklo štirinajst dnij po pričkanji z županom, in odprla se je slovesno Stržénova gostilnica. Ljudij je pritisnilo polni dve sobi, godci so godli pozno v noč in mladina se je vrtela in ukala in rajala, da nič takega. Mej ljudmi pa se je sukala Stržénova Roza, tako priljudna in tako vesela! In kako je znala peti, peti! in kake okrogle! Oči in lica so žarela Tinetu, ko je plesal ž njo; in marsikateri fant, ki je dejal: „Jaz pa rajši plešem z našimi dekleti“, ni govoril resnice. Da, ko sta se takoj prve dni prepirali županovi dekli, ali je Roza že stara trideset let ali še ne, in je menila jedna, da so gosposke ženske vedno mlajše videti, ker ne pridejo nič na solnce, in druga Tinetu rekla, naj jo vpraša, ker je znan ž njo: zarudel je fant prav do ušes in jezno velel avšama, naj gresta sami vprašat.

Takoj se je seznanila Roza z Mejačevo Minico. Kadar je utegnila, pritekla je malo pokramljat, ali pa jej je razkazovala svojo obleko, svoje perilo, vsakovrstne gosposke malenkosti in pripovedala toliko o mestnem življenji, da se je Minici sem ter tja res že nekako pusto zdelo na deželi. Tudi županji se je znala prikupiti Roza, in kadar se je tu ali tam kaj posebnega peklo, pošiljale so se pokušnje. Godrnjal je samo oče in hudoval se

proti ženi, da se je Minica začela lišpati, in da preveč postopa z ono vešo. Žena je menila, da hudega še ni nič, in da se jej jedenkrat nemara vendar ne bode treba tako ubijati; omenila je Stržénove snubitve.

„Oj, ti Bog pomagaj“, dejal je župan, „ali se ti meša? Temu je ne dam, če bi petkrat toliko premogel, kolikor premore. Tega bo noč vzela. Zjutraj spi, čez dan igra, zvečer pije: ta je že zrel“.

„To se nič ne ve“, ponesla se je žena. „Nikar ne sodimo, ker ne vemo, kako se bode nam godilo“.

„Nič bolje, če se bomo bratili s takimi ljudmi. Zatorej mir z njimi. Kakšen je bil Tine prej, in kakšen je zdaj! Za tvoje in za moje opominjevanje se ne zmeni nič, in delati se mu ne ljubi več. Za cel teden so Čedínovi pred nami“.

In kaj bi ne bili! Če sta bila tudi roditelja huda, Tine je zopet in zopet poiskal prijetne družbe Stržénove in sestre njegove. In saj ni bilo treba Tinetu piti in zapravljati; on je hodil na mal pomenek, kajti doli se je zvedelo vedno kaj zanimivega. In kako je znala pripovedovati Roza! Ne bi bil mislil Tine, da se toliko prigodi v domačem kraji, ko ni prej nikdar nič slišal. Lepo je pa tudi z gosposkimi ljudmi biti domač, s Stržénom prodajati, z Rozo iti v klet in iz rok jej iztrgati rožico, ki je bila tako njemu namenjena.

Kar se nam imenitno zdi, tega se hitro navzamemo. Kmalu se je vedel Tine ravno tako predrzno, govoril ravno tako oblastno, kakor Stržén. Dekletom se je dopal še bolj. A kaj se je menil on za dekleta; zanj je bila le jedna na svetu, in ta je bila Roza. Prijaznost je bila na tihem pognala korenine. Kadar je utegnil, slonel je Tine v štacuni; če ni dobil Roze doma, bilo mu je dolg čas; kar zavrela mu je kri, kadar se je ona dobrikala drugim. Dobro je to vedela Roza in ugajalo jej je. Nalašč je dražila Tineta in mirila ga zopet in kazala mu, da se za vse druge ne meni nič. In ni se do cela hlinila; često jej je prišel on na misel in nekako zadovoljna sama seboj je že preudarjala, ali bi bilo res tako hudo naseliti se za vselej na deželo; in najbolj si jej ustregel, če si jo podražil s Tinetom.

A naj sta si bila Stržén in Tine še tako podobna, videlo se je vendar, da se oni vede naravno, ta da je

le priučen. Po vzgledu svojega mojstra sukal se je Tine krog Roze. V cerkvi jej je izmikal molitvene bukvice in pregledoval podobice z voščili k njenemu godu, a plašno se je ozrl sem ter tja po ljudeh. Prigodilo se je tudi, da je zarudel in nejevoljen pobesil oči, ki so se bile srečale z očmi predobro znane deklice, ki je klečala na ženski strani. — Oj ti nečimurni svet, kako si poln skušnjav! Kako lahko je molila prej Franica, in koliko se je morala sedaj premagovati, ko sta jo motila mlada nespametnika! In čudo! pozabiva, ločiva se! tako je prigovarjala Tinetu in sedaj se skoro jezi, da jo je poslušal! O Bog ne daj! Ona se ne jezi, le tako bridko jej je pri srci in zdi se jej, da se pač lahko reče: pozabiva! a da se težko spolni. In vendar je zanjo to najboljše! Toda saj jej ločitev ne dene tako hudo; a da je Tineta zvalila ta navihanka, to jej sili solze v oči. Prav huda je na Rozo, ki se tako nespodobno véde v cerkvi. A ta ne sluti o vsem tem ničesar, Tine pa se je bil sklonil k njej, da ne bi videl Franice, ki je hitela mimo. Nekako siten mu je bil spomin nanjo. Pobral je solnčnik, ki je bil padel Rozi iz rok, in napolila sta se proti domu; smejala sta se in nagajala si, da so šepetale ženske za njima in moški si namigavali. Od daleč ju je pozdravljaj Stržén, in dolgo, dolgo so stali vsi trije pred štacuno, norčevali se z ljudmi, ki so hodili mimo, in veselili se svojega prijateljstva.

V.

Poskuša pa jablanec trést',
Navada je taka pri mest'.

Vodnik.

A kako malo se je zanesti na stanovitnost posvetnih prijateljev! — Prešlo je nekaj tednov in jesen je rumenila pogorje. S puško na rami hojeval je Stržén v gozd in na polje. Koliko je ustrelil, to ne briga nikogar nič; a nekega večera prisope ves v ognji domov, kjer se je Tine razgovarjal z Rozo.

„Presneto je brdka ta Lojzetova Francika!“ dejal je, postavlja je puško v kot.

„Ni take sile“, menil je počasi Tine in sklonil se, da bi se ne opazila njegova zadrega.

„Lepše ni v fari“, razgrel se je oni, „in marsikje drugej tudi ne. Tako črnih očij tod še nisem videl, in kak obrazek! kakor breskov cvet! Kaki lasje, in kako gre! Kakor srna“. Tinetu se je jako pusto zdelo to govorjenje in gledal je zkož okno. Sramoval se je nekako in nejevolja ga je obhajala. Kaj bi rekla Roza, kako bi se rogala, če bi vedela, da je on hodil za Lojzetovo hčerjo! In zdelo se mu je tudi, da sedaj ne mara več zánjo; vendar pa mu je bila misel, da bi jo kdo drug dobil, neizrečeno neprijetna. Ni je privoščil Strzénu in hud je bil nanj. Vstal je in poslovil se kratko, Strzén pa je hodil po sobi sem ter tja.

„Tristo medvedov“, dejal je in mel si roke, „k nam mora priti! Roza, ti potrebuješ natakarice“. Ni čakal, da bi sestra kaj odgovorila, ampak poklical je Lojzeta, ki je zunaj prekladal vreče, in naročil mu, naj mu pošlje Franico v službo. Lojze je bil takoj pri volji, in zadovoljen je premišljeval, ko je korakal domov, koliko bo dekile zaslužilo in koliko lepega se naučilo pri teh ljudeh.

Na samem je stalo njegovo domovanje, bela koča z velikim napuščem, pod katerim je ležal vsakovrsten, obdelan in neobdelan les; kajti Lojze je po malem tudi tesaril. Žena mu je prišla odpirat in stopil je v malo, priprosto, a snažno sobico, kjer je bilo vse pohišje iz domače fabrike in narejeno kakor za večnost. Po stenah je viselo vse polno podob in pri peči je stala velika pobarvana skrinja, pod katere slikami bi se bralo, če bi bil Lojze domišljav: pinxit Lojze. Kajti Lojze je slikal skrinje, postavce, panje še dosti dobro; in akoravno so se mu podobe svetnic rade kazile, tako da jim je moral večkrat na vse zadnje brke narediti in dragonski šlem nataktniti na glavo; dasi je sv. Martinu zakoval precej konj: vendar nas je iznenadilo ne malo, da se doslej ni navedel mej kranjskimi slikarji. Treba popraviti ta nedostatek.

Moško se je vsedel Lojze za mizo — tu je bil on gospodar — in Franica mu je prinesla večerje. On

pa je potegnil mošnjiček iz žepa, razvozljal ga skrbno in stresel po mizi za par goldinarjev drobnega denarja.

„Tona!“ poklical je ženo, „to bode za hranilnico, kadar poneseš masla v Ljubljano. Potem bode kmalu, mislim, sedemsto goldinarjev“.

„A kje je še tisoč!“ menila je žena.

„Ne daleč. — Franica“, obrnil se je na hčer, „glej, kako skrbita roditelja záte! Tisoč boš imela dote, kakor malokatera druga. Zato pa ubogati! Spravi vse svoje reči v skrinjico, kajti jutri zjutraj greva k štacunarjevi Rozi, tam boš služila“.

Mati in hči sta se zavzeli, da mu je tako nagloma to padlo v glavo, in dekle se je izgovarjalo, da nima še obleke pripravljene, in da je sedaj doma mnogo opravka; a to ni nič pomagalo.

Še bolj pa je strmel družega dne Tine, ko je dobil Franico v Štržénovi hiši.

„Kako si prišla ti sèm?“ vprašal jo je in gubančilo se mu je čelo.

„Jaz služim tu“, dejala je ona ter ga mirno pogledala in šla. Da Tinetu nekaj ni prav, to je čutila Roza, in kako sta se pogledala s Franico, to je bila opazila; vprašala ga je torej, ali pozna dekle, in spravila ga v veliko zadrego. Dejal je, da jo je že večkrat videl, da je že služila pri njih, a beseda mu ni šla prav z jezika. Ženske pa imajo tanek čut in Roza, kateri je jako godilo, da Tine za njo hodi, uganila je takoj njegove misli in pokadilo se jej je. Védla se je, kakor da bi ne bila ničesar opazila; vrh tega je bil Tine tako slabe volje, da se ga ni upala dražiti. Na jedenkrat pa priteče v sobo vsa razburjena Franica in za njo Stržén. Jezno so se bliskale oči deklici in vsa bleda je bila. „Proč od mene!“ zakričala je Stržénu, ki je režé se tiščal za njo.

„Janez, kaj pa počneš?“ dejala je sestra dostojno.

„Tine, ujemi jo!“ klical je Stržén ves razvnet. V Tinetu pa je vzkipela jeza, in kri mu je šinila v obraz, in kar ostrmel je Stržén, ko ga je zadel pogled izpod sršečih obrvij. Franica se je osrčila, in kakor poreden deček pred učiteljem stal je pred njo Stržén, ko mu je odpovedavala službo, češ, da ne ostane nijeden dan več. Stržén je izprevidel, da je najboljše smejeti se, in tolašil je dekle, naj ne bode taka norica, šala je pač šala;

Roza pa je ni zadržavala in menila, kar gre naj, od koder je prišla. Dekle je šlo, a družba je ostala v sitnem položaji. Stržén je hodil sem ter tja in silil se smejati, sestra njegova je vezla jako resnobno, Tine pa si je podpiral glavo s komolcem in zrl mračno prédse. Nekaka napetost je bila izpodrinila prejšnje zaupno občevanje, in kakor slana rastline, tako je opalila neka mrzkost staro prijateljstvo. Stržén in Roza sta zakrivala precej dobro svoja čuvstva, Tine pa se ni znal hliniti in hitro je odšel. Srečal je Franico, ki se je mudila v vasi in vsa obupna premišljevala, kaj bi počela, ko se je bala očetove jeze. Tine je omenil, da je pri njih mala dekla ostavila službo, in takoj je Franica šla ponuditi se Mejčki, ki jo je rada sprejela. Lojze seveda se je čudil, kaj ta hitra sprememba pomeni, in bal se je, da bo Stržén hud; a ta se je le smejal, češ, Franici se zdi služba sitna, ker ni vajena gosposkih šeg, in Lojze si je mislil: „Če je štacunarju prav, naj bo pa še meni“. Tineta je Stržén kmalu zopet vlekel sè seboj in dobra sta si bila, vsaj na videz.

„Torej pri vas služi zdaj Franica“, dejala je Roza, ko je prvič prišel zopet Tine, in porogljiv smeh jej je zaigral krog ustnic.

„Pri nas“, dejal je Tine, in ona sta se delala, kakor bi se ne menila za to. A v srci je Roza črtila Franico in jezila se na Tineta; pregovarjala pa se je, da se le nase huduje, ker se je bila tako ponižala do tega tepca. „Pokažem mu še, da ni moje vrste“, dejala je sama pri sebi in škodoželjna čakala ugodne prilike, ki se je kmalu ponudila. „Jutri pridejo Ljubljančanje k nam“, dejala je nekaj dnij pozneje. „To bode reč! Popoldne idemo na Veliko Raván, kjer je tak lep razgled, in vi, Tine, morate tudi z nami“.

„Bodem, če utegnem“, odgovoril je Tine in vedel, da bo utegnil.

In prišli so mladi gospodje, veseli ljudje; kakor štirje Stržéni, in vedli se tako, da so Dramljani dejali: Gospoda si pa res vse izmislil. Za Tineta seveda se nikdo ni menil; Roza in Stržén sta imela preveč opravka z novimi gosti. Tiho je pil pri stranski mizi in nekako zaničljivo gledal veselo družbico, kajti za malo se mu je zdelo, da je Roza s temi ljudmi mnogo prijaznejša kakor

ž njim, in ti ljudje ž njo mnogo bolj domači, kakor bi se on upal. Gospoda se je odpravljala in Roza je napolnila torbico z jedili in pijačo, da se bode lepi razgled zalil in založil.

„Tine, vi ste najmočnejši; vi boste nesli“, dejala je gospodična. Gospodje so naložili Tinetu še vrhnje suknje in dežnike, najpredrzniji gospodek podal je Rozi roko in napotili so se. Tine je nosil prtljago za njimi. Oči in lica so mu žarela od sramu; klobuk je bil potegnil čez čelo in ni gledal ne na desno ne na levo, kjer so bila vsa okna polna radovednih gledalcev. Kar na tla bom treščil vso ropotijo, mislil si je in srdil se na Rozo in na samega sebe. A to ni bilo tako lahko, če se ni hotel osmešiti še bolj. Tako je preudarjal svoj položaj, poslušal neslane čenče, klet po malem in nosil.

„Ali tako so te obložili?“ ustavi ga najedenkrat znanec naš Lojze. „Kam pa?“ — Tinetu pa je šinila dobra misel v glavo. „Lojze“, je dejal, „nesi ti z njimi to robo. Ne bode zastoj“.

„Kar sèm“, dejal je Lojze in preložila sta. Gospodje se spogledajo in jeden namigne tovarišu, naj da Tinetu šestico. „Ne, ne“, branila je tiho Roza vsa prestrašena: ni bila mislila, da se bode tako izšlo; premišljevala je ravnokar, kako bi Tineta sprijateljila z družbo.

Sedaj pa je bežal proč brez slovesa, in rudečica ga je oblivala, kadar mu je zadonel na uho glasen smeh preširne družbe. Sramoval se je iti domov, tudi se mu ni ljubilo delati. Izgubil se je v gozd, v hosti legel za mejo in premišljeval ta dan, ki je tako porazil njegovo domišljivost. Ne pogledam je več, te grde priliznenke, dejal je sam pri sebi, in sklep ga je nekoliko umiril. Po polji sèm pa se je čulo dekliško petje, in pripela je na sosedno njivo s koso na rami Franica. Urno je zastavila in padala je detelja pod njeno koso, da je bilo veselje gledati. Tine je gledal skozi grmovje. Tako krasna se mu ni še videla nikoli. Jel jo je primerjati Rozi in jezil se je, da je le jeden trenotek mislil na ono prekanjenko in pozabil takega dekleta. Kar nagledati se ni mogel te mične podobe preljube, zdrave mladosti, in kako dobro mu je déla zavest, da je deklica še vendar njegova izvoljenka! Kako rad bi stopil k njej, da se pogovori ž njo, kakor že dolgo ne, a sramoval se je, da je bil baš tako družbo ostavil.

Zmotil ga je v takem premišljevanji nov prizor. Po stezi za Franico pripušil je dolgo pipo gospod Stržén.

„Ali ste še kaj hudi, lepa Francika?“ izpregovoril je ustaviši se pred dekletom. „Ne vem, zakaj ste tako nespametni, da se me tako bojite! Saj vam ne storim ničesar“. Franica je kosila tiho dalje in pustila ga govoriti; le ko se je naveličala, pogledala je po stezi navzdol in menila, da se bliža Minica. Poreden smeh jej je zaigral krog ust. Stržén pa se je umaknil v gozd. Komaj se je Tine branil smehu, ko je skočil mimo njega in poslušal, če res kdo prihaja. Nikogar ni bilo, in Stržén je bil že zopet iz gozda.

„Goljufali ste me“, dejal je Franici, „a zdaj me ne spravite zlepa proč“.

„Zakaj ne greste k Minici?“ vprašala je ona. „Saj njo snubite“.

„Oh, Minica!“ nasmejal se je oni. „Kaj ta meni mar! Vi ste mi ljubši kot sto Minic“.

„In kaki drugi boste rekli, da vam je ljubša od sto Franic. A pojte, pojte. Da ste vendar gosposki ljudje tako babji!“ Stržén je stal, stal, popravljal si pipo, omenil, da je nalašč zanjo naročil lepo svileno ruto, po katero mora kmalu priti, in ker se dekcle ni pečalo z njim, voščil je lahko noč in odpušil. Tine je bil ves srečen, in ko se je odpravljala Franica, stopil je naglo iz hoste in jo pozdravil: „Ali bodeš mene tudi tako spodila, kakor si štacunarja?“

„Ti nisi tako siten“, dejala je ona. Tineta pa je užalil ta hladni odgovor, in ker si je bil v svesti, da ga je zaslužil, jel jo je prositi, naj ne bode več huda nanj.

„Saj nisem huda náte“, dejala je ona in pogledala ga z živimi svojimi očmi, iz katerih mu je sijalo nasproti toliko ljubezni in udanosti, da jo je Tine objel in poljubil ves razburjen.

„Za božjo voljo, Tine!“ vzkliknila je polglasno deklica odskočivši. „Kaj počneš! Bodi pameten; saj veš, da peljeta najina pota narazen!“

„Ne, ne, Franica!“ hitel je mladenič ves goreč; „strniti se morata najina pota, in naj se upre ves svet“. Bridko se je nasmehnila deklica spomnivši se besed Mejačeve matere in premnogih obljub Tinetovih, katere je vedno tako radostno poslušala. In zakaj bi jih sedaj ne?

Saj ni videla, kako jo opazuje dvoje ostrih očes! — Ne daleč od tod je plela na Čedínovi njivi dekla Urša, in ni se jej mudilo. Gledala je na vse strani in vlekla na uho, kje bi se dalo kaj slišati. Zagledala je bila mladi par in ni ga pustila več izpred očij. „Tako se greh dela, pod milim nebom“, mrmrala je sama sè seboj. „Prismoda gizdava! med ljudmi te je pa sama nedolžnost“.

Ko pa se je bližal Tine dómu, spomnil se je zopet Roze in prijateljev njenih, in lotila se ga je slaba volja. Z nikomur ni govoril in brez večerje šel spat. Druzega dne je bil prvi po konci in pri delu. Delal je pridno kakor v prejšnjih časih in bil zopet miren in prijazen, in tako več dnij zaporedoma. Že je mislil oče, da je konec njegove lehkomiselnosti, in mati, ki je bila uganila, da se je Tine sprl z Rozo, upala je, da je bilo to znanje le kratka norost. Da, ko je prišel četrty dan Stržén, da bi šla s Tinetom na jerebice, Tine nikakor ni utegnil; in ko je videl, da Roza sama prihaja, vrgel je motiko na ramo in šel. Sestra mu je pravila potem, kako je Roza spraševala po njem; on pa je položil roko sestri na ramo rekoč: „Minica, ali res misliš, da te bo Stržén vzal?“ Minica ga je začujeno pogledala in molčala. „Stržén“, nadaljeval je Tine, „je največji slepar izmed vseh tistih, ki lazijo v suknhah okrog. Ne verjemi mu!“

„Saj mu nič ne verjamem“, dejala je Minica; „a mati mi vedno pripovedujejo, kako prijetno bi živela kot štacunarica. In res, veliko laže življenje imajo ti ljudje kakor nas kdo, ki delo komaj dohajamo. Toda to so same prazne besede: Stržén še nikdar po meni vprašal ni, in kar sitno se mi zdi, kadar začno mati na to napeljevati“.

„Mati so časi vsi čudni. Stržén te ne vzame nikoli, in to je tvoja sreča!“

VI.

Kdo z menoj spregovori besedico prijazno!

S. Gregorčič.

Vsak kmet ve, da so kočarski otroci po navadi slabi delavci, ki večkrat rajši lenobo pasó in stradajo, kakor da bi si s pridnim delom služili kruh. A izjeme se dobódo povsod, in Lojzetova Franica se ni ustrašila

nikakega dela. Ker je bila poslušna, pridna in ročna, prikupila se je kmalu gospodinji; in s kolikim veseljem je delala ona tudi, ko so bili vsi prijazni ž njo in jo radi imeli. A sreča je bila kratka. — Skrivnost je človeku težko breme. To je morala priznati Čedínova Urša, ki vso noč ni zatisnila očesa premišljujoč, kako bi najbrže razglasila znanje Tinetovo in Franičino. Za rana družega dne je tekla v Stržénovo štacuno k Rozi, kjer so se stakale novice vse fare, da se raztekó povekšane po vsej fari. Po niti je prišla Urša in povedala gredoč, kako je zalotila Tineta s Franico. Rozi ta novica ni bila prijetna, a nepričakovana tudi ni prišla, vzbudila pa jej je novo misel.

„Kaj to meni praviš!“ dejala je Urši. „Mejački idi povedat. Ta ti bo vedela hvalo, in ti storiš dobro delo, če zabraniš, da se ne primeri kaj hujšega. Tineta bi bilo vendar le škoda“.

„Saj res. Mejački moram povedati“, dejala je Urša in šla. Roza pa je bila zadovoljna sama sè seboj, ker je posvetila Franici, ki je tako predrzno stopila med njo in Tineta.

Težko je čakala Urša nedelje. Ko pa je zvonilo k nauku, prikradla se je k Mejaču v kuhinjo in šepetala gospodinji: „Mati, mati! nekaj vam imam povedati. — Na Tineta pazite, na Tineta! Za Franico gleda, Lojzetovo. Pa ne zamerite!“ Odleglo je Urši, ko se je iznebila sitne skrivnosti, in lahkega srca je hitela v cerkev; materi Mejačevi pa se ta novica ni zdela prav verjetna, kajti bala se je le, da bi se Tine preveč ne seznanil z Rozo. Vendar ga je vprašala na kratko, če se je res zmenil s Franico. „Kaj vas to briga“, odgovoril je svojeglavi mladenič in obrnil se, a ovadila ga je rudečica. Še tistega dne je dobil Lojze poziv, naj se oglasi malo v krčmi. Ko je prišel, prinesla mu je mati vina in kruha, poklicala prestrašeno Franico prédse in jela Lojzeta spominjati svojih dobrot.

„Ali veš še, Lojze, koliko si pred dvajsetimi leti hodil in prosil, da bi se smel oženiti? Vsi so branili, ker nisi imel pod milim Bogom nič, in saj veš, odkod si bil baš prišel! Jaz pa sem prosila záte in pregovorila móža, tako da sta se vzela s Tono“.

„Res je to, mati“, dejal je Lojze. „Dobro ste mi storili: Bog vam povrni!“

„Lu ko je bila Francika majhna, in niste imeli doma ne mleka, ne kruha, ne soli, kak revež si bil! Poginila bi ti bila mati in dete, da ti nisem jaz takrat pomagala.“

„Poginila, če bi vas ne bilo. Pozneje, kaj ne, mati? sem vam povrnil in delal zato; a Bog vam bode še posebej poplačal. Vedno ste bili dobri z nami“, dejal je Lojze miren, kajti ni prvokrat Mejačka omenila proti njemu teh dobrih del. Franica pa se je vsa tresla, kajti slutila je nezgodo svojo.

„Franica“, obrnila se je žena do dekleta, „kaj imaš ti z našim Tinetom?“

„Oh, jaz nič“, prosila je deklica, in jok jo je silil. Lojze pa jo je gledal ves zavzet.

„Franica“, povzela je zopet ona, „jaz te imam prav rada, ker si pridna in pametna; a včeraj mi je pravil nekdo, da se naš Tine malo preveč meni s teboj, kakor je pač mladih ljudij navada. Saj to samo na sebi ni nič tako hudega. A ljudje imajo jezike in kar razvpili bodo Tineta, češ, s to in to se peča. Kakor pravim, jaz te imam za pošteno in pridno dekle; a to sama spoznaš, da za našega Tineta ti nisi“. Dekle je ihtelo, Lojze pa je pritrdil materinim besedam.

„Res je to“, je dejal, glas mu je bil vendar malo spremenjen. „Za Tineta nisi, Franica. Zatorej mir!“

„Sama sem mu branila“, zdihovala je deklica, „naj ne govori z menoj!“

„Rada verjamem“, dejala je mati, „ampak saj veš, kakšni so taki mladeniči: vsi neumni; ne mislijo ne naprej ne nazaj. Ti, Lojze, bodeš pa izprevidel, da Tineta ne morem več skupaj pustiti s Franico. Rada bi jo imela še pri sebi, rada; a za njo in za fanta je boljše, da sta narazen“.

„Da bi šla drugam služiti!“ dejal je Lojze in hudo mu je bilo. „Pri vas bi se bila kaj naučila, mati, naučila! A kaj se hoče!“

„Za takega pridnega dekleta, Lojze, dobó se služba povsod. Morebiti jo vzame Čedínka: imajo že delj časa samo jedno“.

„Bodem prašal“, menil je Lojze in šel. Mejački pa se je dobro zdelo, da jej je ta svet prišel na misel in

le želela je, da bi Lojze kaj opravil; kajti k Čedínu pač Tine ne bi zahajal. Deklici je podarila pisano ruto in višnjev predpasnik, in kar je bilo prostora v škrinjici, popolnila je s potico, orehi in drugimi jestvinami, da bi jo potolažila in ker jo je čislala.

Lojzeta pa pri Čedínu niso bili posebno veseli. Vse ga je napadlo, zakaj da je posekal smreki. Lojze je gledal in molčal, da se jeza malo poleže.

„Bil bi ji pa kdo drugi“, dejal je naposled.

„Izgovor vseh potepuhov“, vpil je Peter in rotil se, da ga vrže iz hiše.

„Botra, vi ste pametni; vi poslušajte!“ miril je Lojze in vlekel iz žepa goldinar. „Tu je ara. Kar spravite!“ in pogledal je tako čudno krog sebe, da je vsem pregnal jezo.

„Lojze, v samih prilikah govoriš. Kdo te bo razumel!“ muzala se je Čedínka. Lojze pa ni nič trenil z očmi, ampak pravil, da je dal Franico v službo.

„Saj že služi pri Mejači teden dnij“, opomnila je Čedínka.

„Ne več“, popravil je Lojze. „Zdaj bode pri vas“. Vsi so se zavzeli nad to novico, in sčasoma je vendar razložil Lojze svojo željo. Čedínka pa se je Franice branila, češ, če bi bila kaj prida, ostala bi bila pri sosedu.

„Tine je govoril ž njo“, dejal je Lojze, „in Mejačeva mati ne trpi tega“.

„I, seveda. Tak gospod!“ dejala je ona, in preprosil jo je Lojze. „Ampak, Lojze, da je ne boš obiskaval! Dekle je nemara pošteno. Ti pa, nič ne vem, kakšen si. Govori se marsikaj o tebi. Pravijo, da si kradel“.

„Nikdo me še ni videl“.

„A Bog te je videl, Bog“, opomnil je Čedín.

„Tudi še ne, oče“, odvrnil je Lojze. „Toda nič se ne bojte! Ne bodem hodil. Dekle je v dobrih rokah“.

Franica je prišla, in užalilo jo je nekoliko, da se védejo proti njej tako nekako pomišljavo in oprezno. A tudi tu si je pridobila kmalu domačo družino z odkritosrčnostjo in dobrovoljnostjo. Le Urše si ni mogla pridobiti, ta jo je črtila; kajti ljudje nimamo radi onega, komur smo kaj žalega storili. Vendar se je od konca Urša zatajevala, ko je videla, da ima gospodinja Franico rada: imela je posebne razloge. „Franica, nikar ne hiti

preveč, da si ne spridiva službe!“ šepetala jej je zdaj pa zdaj. Franica pa se je smejala; a ne dolgo! Začela je Urša očito jej nasprotovati. Nagajala jej je in zabavljala in omenila tudi zlorada, da jo je ona tožila Mejački. Tudi za to se ni zmenila Franica. Ko pa jo je imenovala tatinsko zalego in oponesla jej, da je bil oče njen zaprt, vzklopela je Franici jeza. „Oj, ti lažnivka grda!“ zavpila je in zgrabila poleno, in Urša je bežala. Obe sta se prišli pritožiti gospodnji in jokaje je pripovedovala Franica, kaj se je zgodilo. Botra jo je tolažila, naj se ne briga za take govorice, in oštela Uršo in zapretila jej, da jo zapodi, če bode še nadlegovala Franico.

„Ha, kakeršni stariši, taki otroci“, dejala je Urša. „V nedeljo zvečer je čakal Lojze Franice, in stala sta za listjakom precej časa in v roke si segala. Menite li, da hodi hčer gledat! Kadar še pride, pokličem vas, če mi ne verjamete, ki sem poštenih starišev“. Franico pa je očitane neizrečeno bolelo in ni ga mogla pozabiti. Nemirna je premišljevala one grde besede in bala se, da jo bode Urša zopet napadla. Vsa se je zdrznila, kadar jo je pogledala s hudobnimi svojimi očmi. Težko je čakala nedelje, da bi pritožila očetu svoje bridkosti. Stala sta zopet na spodnjem konci hiše, in pravila je deklica očetu, kaj se je govorilo o njem. Vprašaje je vprla vanj oči, kakor bi ga prosila, naj izbriše madež iz svojega imena. Lojze pa se ni pomišljal dolgo.

„Dekle, da boš vedela: res sem bil zaprt, res; a po nedolžnem“. Prevarjena je vzdihnila deklica, a očetu si ni upala reči nič žalega; tarnala pa je, kako hudobna da je Urša, da jo je ta šla tožiti Mejačevi materi in da jo črti posebno zarad tega, ker se noče lenobiti kakor ona in gospodnji ugovarjati.

„Oj, ti pošast, kako se laže!“ zakričala je v tem hipu Urša stopivši izza listjaka z gospodnjo, katero je bila nalašč poklicala poslušat, kaj se Lojze meni s Franico. Kako bi ne bila huda Urša, ko je sama o sebi morala poslušati take sitne resnice, in ko jo je gospodinja prijela, kaj da hodi k Mejačevim!

„Kdo bo meni branil hoditi, kamor hočem!“ ponesla se je Urša. „Lejte si! Če se vi prepirate z ljudmi, ali se moram jaz tudi? Meni so Mejačeva mati več dobrega storili kot vi. Doli sem že dobila kave, pri vas še nikoli“.

Konec besedovanja je bil, da je Urša odpovedala službo, pobrala svoje reči in šla k Mejačevim, kjer so jo radi sprejeli, kajti znala se je lizati. Franica je imela mir, a postala je mnogo bolj boječa in tiha in ogibala se je Tineta, kolikor je mogla.

Tinetu pa se je neznano tožilo po njej. Črhnil ni sicer besedice proti nikomur, a čmeren je bil in pust. Dolg čas mu je bilo sem ter tja, ker ni imel pravega tovariša, in na misel mu je prišel zopet Stržén. Ne, da bi ga še količkaj imel rad, a vendar je bila družčina. Dobro se mu je tudi zdelo, da tako hodita Stržén in Roza za njim, in premišljeval je samoljubno, kako bode še šel dol, kako moško se vedel proti Rozi in norčeval se ž njo in kazal jej, da mu kar nič ni do nje. In ko je prišel v soboto popoldne s polja, potisnil je klobuk po strani in obrnil se po vasi. Takoj ga je prestregel Stržén in vlekel sè seboj; Tine se je branil na videz. S kolikim veseljem ga je sprejela Roza! Šopke je vila za prihodnji dan in takoj mu pomolila jednega. „Ne smem kazati, da sem jezen“, si je mislil Tine in segel ponj, a ona je umaknila roko in vtaknila ga za nedrije. Ni se več zmenil zanj Tine. Sedaj pa je začela pripovedovati, kako se je zabavala z gospodi, kako se norca delala iz njih, ko že nobeden ni vedel, kako mu je ime. „Oh, zakaj ni bilo vas zraven!“ sklenila je Roza. „Kako bi se bili smejali!“

„Tristo medvedov, Tine“, povzel je Stržén, „kaj počneš, da te ni nič k nam“. Tine se je izgovarjal, da je bilo mnogo opravka.

„Zakaj imate pa hlapce!“ odvrnil je oni. „Gospodar ni, da bi delal kakor posel. On naj ukazuje: tu kaj pokaže, tam malo pomaga; ne pa, da bi se mu hlapci rogali, češ, trpi kakor živina, ko mu ni treba. Ali je delo zaradi tega kaj hitreje storjeno? Kar ti več storiš, pa posli počivajo. Ali si se zato kaj učil, da boš zdaj mlatil! — Ampak, Tine, jaz ti imam nekaj povedati. — Roza, nikar tako ne poslušaj, to ni za ženske“.

„Rajši ti ne govori“, dejala je sestra. „Oh, Tine, ne poslušajte ga; vse vas bo pohujšal!“ in odšla je sramežljivo za vrata poslušat, kaj bode brat povedal. In ta je pravil, kako je dobil Franico na samem, in kako sta se dobro imela. Tine pa se ni smejal sleparju, kajti

studilo se mu je, ko je videl, kako se dobro ime spodkokuje poštememu dekletu.

„Če te človek pogleda“, dejal je mrzko, „ne bi mislil, da imaš toliko sreče pri dekletih“.

„Kaj jaz!“ porasel je oni. „Ti me še ne poznaš. Civilen človek ulovi na kmetih deklet, kolikor hoče!“

„Veš kaj? Stržén“, dejal je Tine. „Tebe je sama sleparija. Meni pripoveduj, kar hočeš, ker ti nič ne verjamem; če boš pa okrog trosil take laži, skupil bodeš jedenkrat“. Začujen je gledal Stržén Tineta, in govorjenje njegovo se mu je zdelo pusto: da bi ga tak dečák zavračal, njega, Stržéna, civilnega človeka! Zakaj da se poteguje prijatelj za Franico, o tem se mu še sanjalo ni. Zabava je zastajala, naj se je tudi trudila Roza spraviti jo v tek. Kako se je Tine spremenil, čutila je ona najbolje, in ne mlačnost, neka čudna sovražnost proti njemu se jej je oglašala v srci.

VII.

Možje, zakaj sedimo tu pokojno!
Pred nami laž šopiri se, krivica,
Nesramnost ne zagrinja dnevi lica,
Grdob krdelo širi se nebrojno!

J. Stritar.

Minevala je jesen in bližala se zima, prepir je še vedno razdával vso vas. Vpliv Stržénove krčme jel se je kazati na mladini. Dekleta so se lišpala in mislila le na nedeljski ples. Sramežljivost je zginila iz predrznih očij, in kar streslo je človeka, ko je čul nespodobno govorjenje in nesramno petje iz dekliških ust. Vse niso bile take, kajti ni smela vsaka v krčmo Stržénovo: te so dobile pridevek hinavke in trcijalke. Mladiči so se navadili potepanja, zapravlivosti in ošabnega, odurnega vedenja. Ta žalostna sprememba ni ostala skrita župniku in hotel je postaviti jéz pogubnemu delovanju Stržénove krčme. Spraviti je bilo treba sovražna soseda in obuditi staro prijateljstvo med vaščani. Napotil se je župnik k Čedínu prigovarjat mu, naj se pomiri z županom, kar bode obema koristno in njemu v čast. Našel je trmasta ušesa: Čedín

se je izgovarjal, koliko je že poskusil, da bi bilo prepira konec, in kako se prav za prav spodobi, da oni poda prvi roko, ki je krivico storil. Od Čedína gre župnik k županu. Govori mu na srce, da mora soseski dajati dober zgled in vsaj jedenkrat ponuditi desnico Čedínu, ki mu jo je že tolikrat ponujal. Omečil bi bil župana, da ni vmes posegla žena. „Gospod župnik“, dejala je odločno, „naš ne bo hodil za Čedínom. Naš je le župan. Če hoče Čedín priti dol, naj pride, in dogovorite se; jaz pa pojdem z doma“. Zastonj je bil župnikov pot. Dolgi, dolgi so bili zimski večeri pri obeh sosedih, in razen Mejačke prišlo je vsem čisto na misel, kako prijetno je bilo prej, ko so drug drugemu obiskavali in kakor jedna družina delili žalost in veselje med seboj; in želeli so si na tistem tiste čase nazaj. Ko se je razlegalo o božiči: Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji! brisala si je oči Čedínka, in težko je bilo srce njenemu možu, ko se je opravičeval pred vestjo svojo, da je storil vse, kar je mogel. Tudi župana je pretresla blagovest, in premišljeval je, ali bi šel k sosеду ali ne, novega leta voščiti. A ko je razodel ženi svojo misel, začudila se je tako zaničljivo, da mu je upadel pogum. Tako je hlinil neupogneno voljo, in blezo tak je bil Čedínovih ponos.

Najteže pa je délo to Čedínki, kajti navdajala jo je huda skrb. Peter je bil še v vojaških letih in baš spomladi imel je iti zadnjič k naboru. Do sedaj je bil vedno oproščen kot jedinec, a bili so tudi Čedínovi vedno najboljši prijatelji županovim. Kako bode pa sedaj! Proti svojemu možu vzela je že v misel te pomiselke, a ta je samo stisnil ustni in zmigal z rameni. Žena pa si ni mogla misliti, kako bi shajala brez sina, in prebdela je noči, premišljujoč, kako bi si pomagala. Da razen sprave z županom ni druge rešitve, to je razvidela in sklenila ponižati se pred sosedom. Pitala je z vso skrbjo dvoje snežnobelih rac in mislila: „Ponesem ji Mejački za god in poprosim jo za Petra. Snedla me ne bo“. Utripalo jej je srce, kadar se je domislila, da se hoče župan morda maščevati baš nad Petrom; a odganjala je take misli in v strahu čakala določenega dne.

Stvar pa se je zasukala drugače. Prepír s Čedínom odvrnil je od župana precej pivcev; še več mu jih je vzela Stržénova kréma, in marsikomu se je zdela poleg

veselega Stržéna in prijazne Roze županova družina pusta in moška. Stržén pa je znal iz pivcev narediti si prijatelje in stranko. Doba županovanja je dotekla, in razpisala se nova volitev. Stržén je delal na tihem na vse kriplje, da bi bil voljen, in delali so zanj njegovi privrženci. Župan je bil preponosen, da bi se ponujal ljudem, in mislil si je, kakor so ga doslej volili, ne da bi se bil silil, volili ga bodo tudi sedaj. A varal se je. Svojih prijateljev ni imel več dosti; Čedínovi pa, katerim Stržén ni bil po volji, tudi Mejača niso hoteli voliti. Zopet je nagovarjal župnik tega in onega moža, naj kar ostanejo pri starem županu; in stranka Stržénova je zabavljala, kaj se „far“ vtiče v posvetne reči. Nagovoril je tudi Čedína, češ, sedaj je prilika k spravi; Mejača naj voli. „Naj volijo, kogar hočejo“, dejal je ta. „Jaz ne grem na volišče. Kolikor mi je ta župan storil dobrega, storil mi bode prihodnji tudi, bodi si, kdor hoče“.

„Glejte, da se ne boste kesali!“ svaril je župnik svojeglavega moža. Zastonj. Dan volitve bila je že na vse zgodaj velika pijača pri Stržénu. Dobro volje so bili možje in smotke so pušili, vsi navdušeni za takega gospoda. „To bode župan!“ so dejali, „ki je gospod in vendar tako prijazen. Kaj bo oni bahač, ki še nemški ne zna“. In zmagal je za par glasov gospod Stržén. To je bilo veselje v Dramljah! Topiči so pokali, in volilci so se gostili celo popoldne. Zvečer pa so prišli še godci, in pritislila je mladina, in pričel se je ples.

„Še vesel sem, da sem se odkrižal te sitnosti“, dejal je stari župan, mislil pa ni tako. Hudo ga je bolela ta „nehvaležnost“ vaščanov in kar tih je hodil sem ter tja po sobi. Glasila pa se je žena njegova. „Na volitvi se pozna, da so bili volilci pijani“, je dejala in naštevala one, katere mora mož takoj terjati za posojilo: „da ne bodo našega denarja nosili k Stržénu, temu prihajaču!“ Pozabivši, kako je doslej častila tega gospoda, zabavljala je nanj na vso moč in napajala par postopačev brez volilne pravice, ki sta se pridušala, da je strašanska sramota za Dramlje, da je Mejač propadel.

„Nič več mi nimaš iti dol, k tisti avši!“ govorila je sinu.

„Še danes pojdem, mati“, dejal je Tine. „Mi se vendar ne smemo delati, kakor bi bili Bog ve kako potrti zavolj te volitve“.

„Če je prej hodil, in mu nisi branila, zakaj bi baš danes ne šel!“ dejal je oče in dal Tinetu petak, naj ne pije zastonj nobene kaplje. Prijaznost Stržénova in Rozino sladkanje pa se je skutilo ta dan Tinetu tako, da je bil kmalu zopet doma. Ko pa se je storila noč, prirjuli so na vas iz Stržénove krčme pijani fantini, prepevaje pesem, ki se je bila zložila po navodilu gospodične Roze in ki je smešila nekatere vaščane in zlasti Čedína. Drevili so se pred Čedínovo hišo in razgrajali, da je pritekkel Peter z dolgo gorjačo. Kakor otepje so padali fantje, ki jim je že Stržénovo vino mešalo noge, iz nasprotnega okna pa je kričal Mejač: „Le po njih, Peter! Le udari! ne bo nič škode!“ Kajti ta volitev je bila zelo zblížala oba soseda. Uresničile so se župnikove besede, in kesal se je Čedín, da ni šel volit: Mejača je vendar častil kot moža, Stržén pa mu je bil slepar. Vendar pa si ni upal iti k sosedu, da ne bi mislil, da se je prišel radovat njegove nezgode. Ponosen človek pa je v nesreči še ponosnejši, ali če hočemo, ošabnejši; tudi Mejač se ni mogel premagati, da bi sedaj, ponižan, poiskal starega prijatelja.

VIII.

Klobuk ima na glav',
 Za njim pa listek bel;
 Ta listek tako prav',
 Da cesar ga bo vzel.

S. Jenko.

Najhuje pa je zadéla ta volitev Čedínko. Ona ni nasprotovala možu, ko se je branil iti na volišče, kajti na tihem je upala, da bode mesto Mejača voljen kak kmet, s katerim so si prijazni. Kako bridko se je prevarila! Obupavala je, da bi mogla Stržéna preprositi, naj se potegne za njenega sina. Prehudo se mu je zameril Čedín, ko so se prepirali zaradi smrek; preveč ga je bil osramotil Peter, ki ga je podil od hiše, ko je lazil za Franico. Treba ga bode vendar prositi. Vročje jej je prihajalo in mraz jo spreletal, kadar se je domislila, kako se bodo veselili ti ošabni ljudje njene stiske. Težka, težka bode pot; a kaj bi bilo pretežko materinemu srcu! Potrpežljivo

je pitala svoji raci, sedaj Stržénovim namenjeni, in prosila Boga, da bi se vse dobro izšlo.

Jeli so se mladeniči zглаševati v županski pisarnici, in izročevale so se prošnje onih, ki so se prosili od vojaščine. Čedínka je potisnila v jerbašček kričeči živali in napotila se vsa v strahu k Stržénovim.

„Tole sem prinesla gospodu županu, če mi ne bodo zamerili“, dejala je ponižno in postavila na stol pred Rozo jerbašček. Roza je šla po brata.

„Kaj pomeni to?“ vprašal je na kratko Stržén, ko je spoznal Čedínko in slutil, o čem bode govor. Za noben denar ne bi bil prodal sladkih čuvstev, ki so ga obšla. Ženica je prosila, naj ne bode hud, če mu je prinesla malenkost, in naj spregovori dobro besedo za njenega sina pri naborni komisiji. Ha, kako se je gubančilo čelo Stržénu, kako zaničljivo sta se zakrivili ustni, ko je zakričal: „Kaj? Podkupiti me hočete? Poberite se!“ in odprl je vrata. Žena je vzela vsa zmočena jerbašček in šla; v kuhinji se je obrnila še do Roze: „Gospodična, vzemite vi!“

„Ne smem. Pojte v božjem imenu!“ odvrnila je ona, in žena si je potegnila ruto na obraz in na solzne oči in šla osramočena in žalostna. Mož jo je spraševal doma, kaj jej je, in kaj pomenita raci v košku, in povedala mu je vso zgodbo. „Kakor je božja volja, tako bode“, dejal je on; „vsega župan tudi še ne premore“. Peter pa je bil nejevoljen na mater, da je storila kaj takega. On se ni bal vojaščine, misléč si, da so zanj minili veseli časi; da, zdelo se mu je, da bi še rad se ločil od domačih krajev.

Čedín pa ni miroval, ampak storil, kar je mogel, da mu oprosté sina. A ni mu hotel podpisati župan prošnje, marveč tožil Petra kot ponočnjaka in pretrepalca. Moral je Peter k naboru; in ko so se pripeljali na okrašenem vozu fantje ponj, pripela mu je Franica kitico za klobuk, češ, sramota bi bila, če bi tak fant s praznim klobukom šel k naboru. „Saj res, Franica“, dejal je Peter brezskrbno; „ti si še dekle, kakor se spodobi, druge so pa že kar gospodične“. Odpeljali so se fantini, Petrova mati pa je doma molila in delala obljube za oproščenje svojega sina. Ko pa je solnce šlo na poludne, ni je trpelo več doma; hitela je daleč gor po cesti, ko-

der se je imel vrniti Peter, in težko pričakovala, kdaj pride kak mladenič in jej pové, kar se je tako bala vprašati. Popoldne so prihajali fantje, veseli in žalostni, a vsi glasni in vriskajoči. Ta je rekel, da ni nič videl Petra; oni, da še ni bil na vrsti; in zopet jeden, da je menda izvržen, kar je le še bolj vznemirilo ubogo mater. Napotila se je zopet po cesti dohajajočim naproti, dokler je ni srečal znanec in jej sporočil, da je sin potrjen. Nobenega glasu ni bilo iz njenih ust, ki bi dal duška stisnjenemu srcu. Kolena so se jej šibila, ko je lezla domu, in doma zgrudila se na klop in jela bridko zdihovati. Vsi so vedeli, kaj se je zgodilo, in jokale so z gospodinjo dekle; in pastir je kar tulil v klobuk, kajti vsi so ljubili Pétra.

K Mejaču so dohajali fantje pit, in Minica je vlekla na uho, da bi zvedela, kako je s Petrom. O, kako se je bila motila, ko si je dopovedovala, da se že ne zmeni več dosti zanj! Sedaj, sedaj se je pač menila in strahoma čakala hude novice. Ko pa jo je nagovoril nov prišlec: „Minica, ali se ne boš nič jokala? Ženina so ti vzeli“, posilile so jo solze, in fant, ki je to videl, vprašal je zamolklo: „Kako, mati? Ali se ni bilo že vse razdrlo s Petrom?“

„Kdaj že!“ odgovorila je mati na glas. „In lejte! Jaz sem rekla lani, ko se je pričela tista sitnost s smerekama: Čedin, ti se boš še kesal. In res se je tako zgodilo“.

Postaren možak pa je sunil s komolcem Mejača in dejal polglasno in pokazal na Strženovo hišo: „Tale je kriv; nobeden drugi. Ampak Petra je škoda; to jaz rečem“.

„Škoda“, dejal je Mejač in dobro mu je déla ta beseda.

„Tam-le doli“, nadaljeval je starec glasno, „pravijo, da je drameljski bog; a jaz tako pravim: stari Bog še živi in ni še dal gospodarstva iz rok“.

Peter se je vrnil z očetom domu in pomirila sta žalostno družino, ki se je tolažila s tem, da ostanejo do jeseni skupaj. Tesnejša vez družila je zdaj sina z roditelji; a čim prijetnejše jim je bilo skupno življenje, tem bolj jih je strašila misel na ločitev. Vedno delo seveda jim ni dajalo mnogo časa za premišljevanje.

A med delom tudi čas hitro teče. Kmalu je prišla jesen in obnovila žalost v Čedínovi hiši. Težko je bilo srce Petru, ko je dan pred odhodom hodil po pašnikih, kjer je kot deček igral, po njivah, katere je bil še sam obsejal, po gozdu, kjer ga je obsipalo rumeno listje. Z griča je gledal na prijazno vas, ki jo bo moral ostaviti, morebiti za vselej. Misel, da Minica ne mara več zanj, lajšala mu je slovo; in vendar bi mu bilo še mnogo lažje, da bi bil vedel, kako bridko je Minici pri sreči zaradi njega in njegovega slovesa. Sedaj je prav spoznala, kako rada ima Petra. Od konca, ko se je pričel prepir, védla se je moško proti njemu, in prijetna jej je bila misel, da se on jezi, če se meni ona s Stržénom; a na dnu srca je živelo upanje, da se bode vse poravnalo. Ker se pa Peter na videz ni brigal za njeno nagajanje, razhudila se je nanj prav resno; da, ko je začela mati namigavati, da jo vzame nemara Stržén, jela je, jezna na Petra, preišljevati, kako bi bilo prijetno, lepo obleko nositi in v senci sedeti: kdo bi si ne želel zloznega življenja; katera ženska ne lepe obleke! Spoznala pa je kmalu tudi sama, da jej ugaja prav za prav le Stržénov stan, mož pa jej je bil zoprnejši od dne do dne. Od vseh stranij je čula, kako nerodno se véde; besede njegove, katerim se je prej tako sladko smejala, zdele so se jej neizrečeno puste, in postava sama, ta jej je najbolje kazala razloček med njim in Petrom. Kdor je govoril o Petru, vsakdo, razen domačih ljudi, je hvalil pridnost in dostojno obnašanje njegovo; da, na veliko jezo matere Mejačeve imenoval ga je župnik o priliki najboljšega mladeniča v fari. Živo se je vzbudila v Miničinem srci želja po spravi in z željo upanje, da se vrne prejšnji zlati čas. A skrivala je skrbno ta čuvstva pred svojimi ljudmi, ki Petra niso imeli radi. Le ko je bil Peter vzet v vojake, ni se mogla več zatajiti; tako da jo je mati hudo oštela, češ, vse snubce bo odpodila. Prepričano med sosedoma se je bil polegel, a prijateljstvo se ni hotelo povrniti. Ozirala se je Minica po Petru in nadejala se je do zadnjega trenutja, da jo nagovori, a on jej ni zapal, in ni je ogovoril; ona pa ni imela srca. Ko pa je prišel večer pred odhodom, ni jej dalo več miru: morala je govoriti s Petrom in seči mu v roke, morebiti zadnjikrat. Pazila je, kdaj pojde z doma, in ko je videla, da

odhaja na polje, odrezala je kito rožmarina, popadla košek, kakor da ide po zelenjave, in hitela za njim. Ustavila se je v gozdčku kraj pota, po katerem je imel vrniti se. Čakala je dolgo, da ga je pričakala. Prihajal je ves zamišljen, in njej je tolklo ubogo srce, kakor da hoče prsi prebiti. Sedaj, sedaj je prišel; njej pa je upadel pogum. Hotela je k njemu, pa odrekli sta ji nogi; koprneče ga je klicalo njeno srce, a usta so bila néma. Šel je mimo; ona pa se je sesedla na zemljo, zakrila si z rokama obraz in bridko jokala. Počasi je koračil Peter proti domu, oziral se proti Mejačevim, kakor bi se hotel posloviti od koga. Prišel je od vrta sém Mejač in zagledavši ga, obrnil se na drugo stran; s praga je zginila Mejačka, tudi njej je bilo nekako pusto pri srci. A nje, nje, katero bi bil Peter tako rad še jedenkrat videl, še jedenkrat ogovoril, nje ni bilo. „Moška je“, mrmral je sam pri sebi in šel. Minice dolgo ni bilo domu, in doma jo je kregala mati, da se toliko časa mudi, ona pa ni čutila hudih besed, ko jej je polnila srce tolika žalost. Pozno zvečer je še tekla na vrt in gledala, če bo prišel kod, a ni ga bilo; prišla je sest pred hišo in sedela je sama.

Fantje so šli skozi vas, in ljudje so stali pred hišami in poslavljali se od njih. Čedinka je poškopila z blagoslovljeno vodo sina in naredila mu križ. „Ko si bil majhen“, dejala je solzna, „delala sem ti križ; naj ti ga še sedaj, morebiti zadnjikrat“. Sin jo je tolažil in držal očeta za roko. Franica pa mu je zopet krasila klobuk; a kako so se jej nabrala ustica, ko jej je fant vse lepe rožice nazaj dal, češ, njemu se ne spodobi tak lišp. „Ni še pozabil Mejačeve“, dejala je sama pri sebi in trosila cvetke po tleh.

Voz je oddrdral, in zopet so dejali ljudje v Mejačevi krčmi: „Marsikoga je škoda, Petra pa najbolj“.

„Naj bi bil naš župan“, ponesla se je Mejačka, „bil bi pa Peter prost“. Tine je bahal, da pojde ob letu pa on; Minica pa je močila sama v sobici s solzami nesrečni svoj rožmarin.

IX.

Netopir zdaj gospodari,
Prvega se ptiča šteje.

S. Jenko.

Počasi so potekali jesenski dnovi, in zopet je odela zima goro in dol. Žalost se je bila naselila v Čedínovi hiši in veselja ni bilo pri Mejačevih. Stržén pa je bil vedno dobre volje. Da je on spravil Petra k vojakom, s tem se je celo ponašal, in prav prileglo se mu je, ker je sedaj brez skrbi lazil za Franico. Robce, rute, uháne dajal je Lojzetu, naj je nese deklici, in Lojze je vse pobral in zahvaljeval se, češ, dekcle bo veselo. Da bi bilo pa tudi hvaležno, tega pa Stržén ni mogel reči. Na vso sitnost si je pa še vzbudil ljubosumnega tekmeča. Komaj je čutil lehkomiselni Tine, da Stržén zopet hodi za Franico, razvnel se je in pazil ostro na prijatelja, ki mu je uhajal v škodo. Takoj mu je bil za petami, ko je spremljal nekega dné Franico, ki je nesla koline v bližnjo vas. Dekle pa tega spremstva ni bilo nič kaj veselo.

„Pojta naprej, ali ostanita zadej“, dejala je. „Kaj porekó ljudje, ko se vedno kakor procesija vleče za mano“. Tine se je smejal na tihem, Stržénu je pošla potrpežljivost.

„Tristo medvedov“, je dejal, „ti kmetska prevzetnost! Rute, igle in uháne je pa vzela, ki sem jej je poslal!“

„Jaz da bi bila od vas kaj vzela!“ vzklopela je deklica. „Ne najmanjše stvarice. Tuđi ni treba nič pošiljati; ne maram vaših darov“. Šla je na drugo stran ceste, in onadva sta obstala.

„Nič se ne zna vesti“, rogal se je Tine; „kmetsko teslo. Kaj ne?“ Stržén pa je klical tristo tisoč milijonov medvedov, da bi deklino požrli, kakor so tiste paglavce, ki so se posmehovali proroku.

„Kaj je sedaj storiti?“ nadaljeval je Tine, ko sta se vračala domu. „Rada te ima, kakor pes česen; v vojake je ne moreš spraviti, kakor si Petra: sitnost je to“. Molče je korakal Stržén. „Še sitnejše je pa to“, povzel je zopet oni, „da sem bil jaz zraven. Drugače bi se bila vidva zopet dobro imela“.

„Molči!“ zakričal je Stržén. „Če se jaz razjezim —“
 „Saj res“, posmehoval se je Tine; „razjezi se!
 Rad bi videl, kakšen si takrat. Toda saj se ne znaš
 jeziti, in jaz vem, če ti dam sedaj jedno za úho, ne boš
 mi vrnil; ampak škodoval mi bodeš pozneje kterikrat“.
 Molčéča in slabovoljna sta prišla na Stržénov dom, kjer
 je Lojze neke zaboje razbijal.

„He, Lojze, pojdi malo sem“, zaklical je Stržén.
 — „Komu pa si izročil tiste reči, ki sem ti je dal za
 Franico?“

„Komu?“ dejal je Lojze in gledal debelo. „Toni
 sem je dal, ženi“. Stržén je hodil sem ter tja in ni
 vedel, ali bi se jezil ali smejal. Lojzetu se je nekako
 dozdevalo, kakor da bi ne bil prav storil, in opravičeval
 se je: „Dekle ne potrebuje; ženi sem pa ustregel, in
 za vas je vse jedno“. Tine se je krohotal na vse grlo
 in omenil, da je gospodu Franica všeč. Sedaj pa se je
 posvetilo v Lojzetovi glavi. Aha, si je mislil, gotovo
 slutí, da bo imelo dekle tisoč dote; oj, ti lisjak! Za-
 tislil je jedno oko in z drugim, kar je najzvitije mo-
 gel, pogledal Stržéna: „Gospod župan, tisoč goldinarjev
 bo dote, to rečem; ne svetujem pa ne: Konj pa krava
 nista dober par“.

„Tepec ti neumni!“ zavpil je Stržén in zaloputnil
 vrata za seboj; Tine pa se je smejal, da se je tolkel ob
 kolena. Zopet se je sprijaznil s Stržénom, zopet sta
 hodila skupaj in kar drug brez družega nista mogla biti.
 Kajti Tine se je bil postopanja do dobra navadil; a
 samemu postopati se človeku ne ljubi: treba imeti tova-
 riša za kratek čas in za izgovor. Stržén je pa dobro
 vedel, da mu baš zarad prijateljstva s Tinetom ljudje
 nekako bolj zaupajo in rajši hodijo k njemu. Mejač se
 je jezil na porednega sina, in niti mati ga ni več zago-
 varjala, in oba sta bila huda na Stržéna. A Tine je bil
 trmast, in ko mu je oče zapretil, da ne dobo nobenega
 denarja več, da bi ga nosil k Stržénu, odrezal se je:
 „Boste pa dolgove plačevali!“ vzel klobuk in šel narav-
 nost k Stržénu. Minica je stekla za njim in zadržavala
 ga, a zastonj, češ, on se ne da več strahovati kakor
 otrok. Pil je mnogo in z jezo; kdo bi bil tudi brez de-
 narja dobre volje! Roza je sedela pri njem in uganjala
 burke. Doma pa je bila huda ura, in ker Tineta le ni

bilo, poslala je mati ponj Minico. Roza jo je prijela za roke in po vsej sili hotela jo posaditi za mizo; Stržén jej je prigovarjal, naj malo posedi, da si Tine ugasi žejo. „Saj pijan ni“, dejal je porogljivo, „samo malo okrogel je“.

„Minica, domu se spravi!“ vpil je brat. „Za poštna dekleta ta hiša ni“. Za Minico pa je prišla sama Mejačka. Ustnici sta se jej tresli in oči bliskale od jeze. „Kaj vendar misliš“, očitala je sinu, premagovaje svoj srd, „da tu posedaš in popivaš; doma pa delo zaostaja. Ali te ni sram!“

„Saj grem, mati, saj grem. Ne bodite tako tisočkrat sitni!“ godrnjal je Tine in iskal klobuka. „Roza, kje je moj klobuk? Ne maram se več šemiti“. Roza mu je dala klobuk, ki ga je bila skrila za šalo, ko je rekel, da nima denarja. Tine je še malo godel, predno je šel; Mejačka pa je plačala njegov dolg in hudo se sprla s Stržénom in njegovo sestro.

„Kaj smo se vendar pregrešili“, je dejala, „da nam je Bog vaji za kazen sèm poslal! Kakó je bilo prej v Dramljah, in kakó je sedaj! Naj se stariši in otroci, naj se bratje in sestre še tako ljubijo, vidva napravita razprtijo! Kje je še kak fant in kako dekle, ki bi se ne bilo pohujšalo v vaši krčmi! Kaj smo vama storili mi, da nam zapeljujeta sina?“

„Tristo medvedov!“ kričal je Stržén. „Tu je moja hiša; in jaz ne trpim, da bi kdo tukaj razgrajal in vsajal se. Kaj se menim jaz za vašega Tineta in za vas!“

„Kar doma ga imejte, mamka“, dejala je zbadljivo Roza. „Pod steklo ga denite, ali pa na vrvico, da vam ga kdo ne zapelje!“

Tako je nastal očiten razpor med Mejačevimi in Stržénom. Stržéna ni bilo več gor, Tineta ne dol, in obirali so se, da je bilo grdo slišati. Koristilo to sicer nobeni hiši ni, a meuj se je menil Stržén. Kréma njegova in štacuna se nista še smeli pritoževati. Vendar mu to še ni bilo dovolj. „Moški in ženske hodijo k meni“, je dejal; „še starim babam moram kaj napraviti“. Napravil je loterijo, kajti gosposka mu je šla na roko. Zopet so dohajali novi gostje in pretuhtavali pred hišo številke in ugibali, katera bi morala priti zdaj zdaj na dan. Lojze je prenašal številke s pošte na pošto in razlagal ljudem, kako bi bili imeli to zavreči in ono postaviti,

da bi bila terna. Stržén mu je bil namreč podaril prave egiptovske sanjske bukvice; kaj čuda torej, če so dejali ljudje: Tega Lojzeta imajo za neumnega, a za številke je pa malo takih. Vse več in pomenljiveje se je sedaj sanjalo Dramljanom; in počasi je premagala tudi Lojzeta skušnjava: stavil je, vsak mesec jedenkrat, da bo sreča mogla kod k njemu.

Zopet je prišel božični dan in prišlo novo leto, važno leto 1866. V Dramljah se je sovražilo in prepiralo vse vprek. Tine je ostajal doma in delal po malem, kolikor pač zima nanese. Zopet je bil mirnega srca in židane volje. Stržéna ni vzel nikdar v misel, in videlo se je, kako neljub mu je govor o tem človeku. Ko so pa pustno nedeljo zagodli godci v Stržénovi krčmi, lotil se ga je silen nemir. Stopil je zdaj pred hišo, zdaj k oknu in gledal in poslušal, kako se mladina razveseljuje. „Opravljeno je doma vse“, dejal je materi in gledal jo. Ona pa je slutila, kaj se godi v njegovi duši, in pričela zabavljati na ono krčmo. „Kaj ne, Tine? Ti pa ne pojdeš gledat tiste Roze“, je dejala. „Ali jo slišiš, kako vriska? Gotovo je že pijana. Ni gršega od pijane ženske. Če hočeš vina, doboš ga doma“.

„Ne maram“, dejal je Tine in šel na dvorišče in poslušal in preišljeval. Dekleta so hitela vsa žareča na plesišče in za njimi korakali fantje vriskajoč, Tine je pa sam pohajal. O, kako pusto je bilo doma! Zopet je šel materi pravit, da je dolg čas. „K Stržénu mi nimaš iti; to ti povem“, dejala je ona in obrnila mu hrbet. To je Tineta ujezilo; šel je pogledat malo po vasi, s trdnim sklepom, da ne pojde k plesu. Pred hlevom, ne daleč od Stržéna, dolgočasil se je Klemenov Janez. Pridružil se mu je Tine. Jednakost čuvstev združuje ljudi.

„Greva li malo k Roziki?“ meni Janez, pogledavši ga po strani.

„Danes jaz ne grem“, odvrne Tine, ne ozrši se vanj.

„Pri nas tudi godejo“, povzame zopet oni, kakor sam zase, „kadar grem v krčmo. A jaz jim pokažem zobe. Ali smo otroci, da bi nas zapirali doma in gonili spat s kurami! Hlapec dobó mezdò, jaz pa naj delam zastonj, zato ker sem domač? Rajši grem služit. Ko so bili oče mladi, niso bili nič boljši od mene: sedaj se pa tresejo za vsak krajcar“.

„Piješ pa vendar vsako nedeljo in časi tudi ob delavnikih“.

„Pijem pa res“, odvrne oni in vleče počasi tabak iz pipe. „Denar se že dobo, če je kdo umetljiv“, povzame čez kaj časa, zoprno se nasmehnivši. Zopet sta molčala oba, in Tine se je jezil, kajti ni razumel teh besedij. „Meni daje denar kupčija“, nadaljuje oni in pomolči zopet, kakor da bi se veselil Tinetove nepotrpežljivosti. „Mineža poznaš“, reče naposled z zamolklim glasom, „Mineža, ki je pol tatú, pol goljufa. S tistim kupčujem. On kupi vse: kokoši, jajca, žito, drva, kar je na prodaj. Potlej pride pa še sam k materi tožit, da mu je lisica zašla med perotnino, in dihurja obdolži, kakor je bil svoje dni norega Lojzeta. Slanino nam maček pokrade, snopje s kozolca ciganje; jaz pa vlečem denar“.

„Torej ti kradeš doma?“ dejal je Tine tiho, in streslo ga je.

„Kaj še!“ nasmehne se oni. „Krade tisti, ki vzame kaj tujega. Kar je pa mojih starišev, to je tudi moje. Čegavo pa bode jedenkrat?“ Zopet je umolknil, kajti sramoval se je pred Tinetom svojih nazorov. Zato se je začel opravičevati: „Niso li roditelji sami vsega tega krivi, ker nas tako na kratko drže? Vraga! kadar pridejo fantje iz vse fare popivat in bahat, moramo vendar pokazati, da imamo mi tudi cvenk“. Ta razlog se Tinetu ni zdel nevažen. „Da bi le ta preklicani Minež ne plačeval tako slabo!“ hudoval se je Janez. „Kar pod nič mu prodaj! In kdo drugi ima škodo kot oče, ker so tako trdi? — Toda, Tine, večer se je storil: pojva na maslec!“ Tine se je branil. „Samo za pol ure in nič več“, prigovarjal je oni.

„Tudi denarja nimam danes pri sebi“, reče Tine.

„Kolikrat si me že ti napajal! Nocoj plačam jaz“, odvrne oni, prime Tineta pod pazduho in ga vleče pol s silo, pol z lepa v krčmo.

Nista ga pozdravila niti Stržén niti Roza; le grdo sta se držala. Jezen je sedel Tine za mizo in ni se mu ljubilo govoriti; kesal se je, da je prišel. Komaj je preteklo pol ure, sunil je tovariša s komolcem, naj plača.

„Jaz sem suh“, šepne oni in se mu zareži v obraz.

„Slepar!“ siknil je Tine med zobmi in iskal po žepih in izvlekel nekaj drobiža. Pobleдел je; ni bilo dosti.

„Kar pijva dalje“, meni oni, „bode že kako“. A Tine ni imel več ostanka v tej družini in vzdignil se je, da bi šel. Roza pa ga je prestregla in menoč palec ob kazalec opomnila, naj plača.

„Plačal bode Janez“, dé Tine kratko.

„Ta še zase ne bo mogel“, jezila se je ona. „Vi mi ne odidete, dokler ne boste plačali; ali pa pustite klobuk! Jaz nočem, da bi vaša mati za vami plačevala in mene oštevala. Če nimate denarja, pijte vodo!“ Šum po sobi je potihnil, in vseh oči so se ozrle v Tineta, ki je zelen od jeze in sramote stal pred Rozo. Naj bi bil Stržén pred njim, ne bi mu zastavljajl pota! A kaj je bilo storiti.

„V četrť ure doboste vse“, dejal je Tine hripavo.

„Klobuk v zastavo!“ odvrnila je ona, in glasen smeh se je razlegal po sobi. Tineta je oblila rudečica, in pot mu je stopil na obraz.

„Tine!“ začuje se neprijeten glas iz temnega kota. „Mošnjíček si pozabil doma. Kaj ne? Pojdi no sém. Koliko pa potrebuješ?“ Tine se je obrnil, in iz tobačnega dima se mu je pokazal zoprñ obraz Minežev. Spomnil se je njegove kupčije, in mraz ga je spreletel. „Tine“, povzel je zopet oni, „pri meni imaš kredit. Reci, koliko ti dam“. Tine ni imel časa premišljevati in iz stiske si ni vedel drugače pomagati, nego da je prosil, naj mu došteje dvajset krajcarjev.

„Prava beračija!“ dejal je oni moško in štel počasi denar.

„Čez pol ure vam vrnem; počakajte me konec vrta!“ dejal je Tine, rudeč kakor kuhan rak, in hitel domu. Jezil se je nase, da je šel v to krčmo, na Janeza, da ga je tako speljal, in na stariše, ki so tako trdi proti njemu. S hudimi besedami sta ga sprejela roditelja, Tine pa je molčal, da se je malo poglela nevihta, potem pa je prosil mater, naj mu da samo pol goldinarja.

„Nobenega krajcarja“, odgovorila je mati in oponesla mu, kako je že dolgove plačevala za njim.

„Za denar si ti še premlad!“ jezil se je oče. „Kadar imajo otroci denar, imajo štacunarji semenj“. Tine pa je le prosil in prosil, samo jedenkrat naj se mu še pomore, ko ne pojde nikdar več k Stržénu. Zastonj; nikdo mu ni verjel. Tinetu je zavrela vroča kri. „Kesali se še boste“, zagrozil se je in dirjal od hiše. Minica je stekla

za njim in ponujala mu denarja, ki si ga je bila prihranila, a on ga jej je izbil iz roke in izginil.

„Oh, gotovo si bo kaj naredil“, zdihovala je sestra.

„Molči!“ zavrnila jo je mati. „Ti ga vedno zagovarjaš, in zato je tak“.

Konec vrta pa je čakal Minež, in prišel je Tine, potrta in ponižan. „Denarja nimam“, je dejal.

„Daj mi pa kaj družega“, nasmehnil se je oni. „Jaz vzamem vse“.

„Saj nimam nič“, dejal je Tine žalosten.

„Na podu imaš spravljeno semensko deteljo. To jaz vem. Tiste mi daj jeden koš, pa sva bot“. Stresel se je Tine pri teh besedah, in vzdignila sta se v srci njegovem ponos in poštenost proti skušnjavcu, a oglasila se je tudi jeza in opravičevala vsako početje. Dobro je slutil ta notranji boj njegov Minež. „Kaj ne?“ je dejal. „Sitno se ti zdi, ko bodeš koš detelje menj podedoval. Toda kakor hočeš. Silil te ne bodem. Vrni mi pa v denarji, kar sem ti v denarji dal. Čakati seveda te ne morem“. Tine je molčal v hudi stiski, in Minež ga je gledal kakor kača svoj rop. Premišljeval je Tine, kako bi si pomagal, a nič si ni mogel zmisлити; udati pa se vendar ni hotel zapeljivcu. Samo da bi se izvil iz njegovih rok, je dejal, da ima ključ k podu vedno oče pri sebi.

„O, kako si še mlad!“ smejal se je oni. „Hlev in pod sta pod jedno streho. Iz hleva zlezeš v plevnik, iz plevnika na pod brez lestve. Potlej pa odpahneš duri. Ali ne res?“ Tine je zopet molčal in premišljeval, in vroče mu je prihajalo. Kradel bodeš, dejal mu je neki notranji glas; a takoj se je oglašil drugi: In kdo je kriv? Ne li skopost in trdosrčnost roditeljev? Minež je silil, naj odgovori, in tiho, tiho, da bi sam sebe ne slišal, dejal je Tine naposled: „Naj bode“. A Minež ga je čul.

„Ko polnoči odbije, pred podom!“ pristavil je naglo in obrnil se za vrtoom proti vasi.

„Prokleti lopov!“ bruhalo je Tinetu iz stisnenih prsij. Minež je obstal, povlekel parkrat dim iz pipe in zaklical mu: „Nič ne maraj, Tine! Prvikrat si malo hud, pa se me bodeš navadil“. Tine pa je pobral v grozni jezi robot kamen in vrgel ga, da je vršal mimo Mineževih ušes. Nehote je stisnil Minež glavo med rameni in po-

spešil korak. „Ha, moje znanje mu že preseda“, mrmral je namrdnivši se in hitel nazaj v krčmo.

„Ujel sem ga, zajca“, dejal je in pomežknil Klemenovemu Janezu, prisedeši. „Malo plah je še; v štirinajstih dneh mi bo pa iz roke jedel. Ti si me tudi hotel zadržati, ko sva se seznanila; sedaj sva pa bratca“. Grdo se je nasmejaval molčečemu Janezu. Mej tem pa je vstopil Lojze, in takoj ga je klical Minež pit: „Lojze, pij! Midva sva bila vedno prijatelja, akoravno si me hotel jedenkrat spraviti v zapor“.

„Ti si me pa res spravil!“ dejal je Lojze. „Zato le sam pij!“ Oni pa je začel norca se delati iz Lojzeta in vzbudil glasen smeh mej pivci.

„Povej, Lojze“, ukazoval je Minež, „kako si v Ljubljani goljufal leblajtarje!“

„Minež, jaz nisem goljufal nikogar; ti pa že“, odrezal se je Lojze.

„A hotel si goljufati, Lojze, hotel. Ne veš li, da je pri Bogu to vse jedno? Bog je že zapisal, da goljufá Lojze ljubljanske leblajtarje, in nič ti ne pomaga, da si bil nazadnje ti goljufan. Ali ni to nespametno, greh imeti, Lojze, in škodo? I povej no, kako je bilo? Kaj bi se sramoval! Saj smo med seboj; saj se poznamo!“

„Da, jaz te poznam, da te ni nič prida“, dejal je Lojze. „A jaz nisem goljufal“. „I kako to, da ne, Lojze?“ rogal se je oni; „če si pa hotel goljufati ljubljanske leblajtarje? Povej, prijatelj; če ne, povem jaz“.

„Saj res, Minež“, zavpilo je vse, kar ti povej!“

„No“, dejal je ta, „Lojze nese nekoč velik lonec masla v Ljubljano. Pa stopa tako-le med jagnedi od Vrbančka gor in preišljuje, kako bi prekanil leblajtarje“.

„Ni res“, seže mu Lojze v besedo. „Na to nisem mislil“.

„I, Lojze, na to vendar misli vsaka potnica, in da bi ti ne bil mislil? Beži no! Tako on preudarja in preudarja, kako bi zvil tiste peteline, ki brskajo po vrečah in koših. Zmislil si Lojze ni nič. Kaj ne, Lojze?“

„Nič“.

„No, saj ga poznate. Nič mu ni padlo v glavo. Toda vrag, ki preži na grešnike kakor leblajtar na potnice, pošlje Lojzetu nekega prekanjenega lisjaka naproti. Kako je, Lojze? Ali je bil tisti, ki je tebe goljufal, kakor

si hotel ti leblajtarje, gosposki oblečen, ali kakor nas kdo?"

"Na pol gosposki".

"Torej tisti na pol gosposki potepuh, ki ga je bil po božjem pripuščenji sam vrag naščuval na Lojzeta, nagovori Lojzeta. Lojze, pravi. — Ali te je vikal?"

"Vikal".

"Lojze, torej reče, vi nesete maslo v mesto. A boste morali plačati dac. Dac, potrdil je Lojze. — Zneslo bode precej, povzel je oni potepuh. Veste kaj? Dajte lonec meni; jaz poznam vsa stranska pota in steze; jaz ponesem maslo v mesto, in noben leblajtar me ne bo spazil. — Koliko zahtevate, vprašal je Lojze. — Jedno šestico, dejal je oni in dobil jo je. Kaj ne, Lojze? Nespameten si bil, da si naprej plačal".

"Nespameten".

"Tako mu je dal Lojze denar in lonec masla. Oni dedec se je izgubil po stranskih potih in stezah, Lojze pa je korakal moško skoz mitnico in smejal se leblajtarjem, ki jih je bil tako grdo opeharil. Ko pa pride v mesto in iz ulice v ulico, takrat se je pa začel praskati za ušesi: moža z loncem ni bilo nikjer. Koliko časa si ga čakal in iskal?"

"Ves dan".

"In še ga čakaš; kaj ne? A ne boš ga pričakal. Tako je Bog kaznil Lojzeta, ki je hotel preslepiti leblajtarje; žena ga je pa doma kaznila še posebej".

Tako je smešil Minež Lojzeta. Ko pa so odhajali poslednji pivci, vzdignil se je tudi on z Janezom. "Ti mi posodiš koš", dejal je temu; "ampak da bo držal kaj prida!"

"Zakaj pa koš?" vprašal je Lojze fanta po strani.

"Minež bo nocoj nakladal", režal se je Janez, "pri Mejači".

"Kradel bo ta lopov", dejal je Lojze sam pri sebi in veselil se, da mu bo prekrižal načrt. Kar precej se je odpravil Mejaču pravit, naj se varuje Mineža. Da pa Mineža toži Lojze, to se je Mejaču tako smešno zdelo, da se je smejal na vso jezo tistega dne, in smejala se je z njim žena.

"Poštenjak si ti, Lojze", je dejala; "ti ne pustiš, da bi tudi drugi kradli". Lojze je debelo gledal, zdaj

moža, zdaj ženo, kajti ni razumel, zakaj se smejata. Voščil jima je lahko noč in šel. Mejač pa je pomislil, kaj bi mu utegnil Minež odnesti v koši, in prišla mu je na misel semenska detelja na podu, kamor se je dalo priti iz hleva, ako je bil hlapec nemaren. In ko so vsi drugi že odšli spat, šel je on s krepko palico v rokah na pod in vlegel se na otep za kupom detelje.

Tine pa je begal ves večer kakor brezumen okrog. Motna mu je bila glava, in kar je pred malo časom doživel, zdelo se mu je kakor težke sanje, iz katerih se ni moči prebuditi. Počasi so se mu razvrstile misli, in oglašila se je zopet vest in očitala mu grozno pregreho; prirojeni ponos gnal mu je kri v lica, in Tine se je čutil neizrečeno nesrečnega. Samo jedenkrat bom storil, dejal je sam pri sebi, in tat bodem za vselej. Očeta bom goljufal, ki mi vse zaupajo. Ali jim bom še mogel pogledati v oči? Mraz ga je spreletal pri teh mislih. In Minež — moj prijatelj! Vroče mu je postalo, in zaškripal je z zobmi. Zopet mu je prigovarjal neki glas, naj se vrne s tega pota; da še ni prepozno. Prijetno mu je to donelo, in sklenil je vse povedati materi in prositi jo odpuščanja. In potem ne govorim nikdar več, je dejal, ne z Minežem, ne s štacunarjem. Hitro je šel proti domu, a čim bliže je prihajal, tem bolj mu je upadal pogum. Postal je pod oknom in slišal, kako je mati tožila poznemu gostu:

„Resnico govorite: ali se je prej ob nedeljah Bog tudi tako žalil kakor sedaj, kar so ti Strženi tukaj? Toda on ni še tako hudoben, ampak Roza, tista je prav cvet. Tineta mi je vsega zbežila. Premislite to sramoto: dolgove sem plačevala za njim! In danes je že zopet doli. Kar izgubil se je bil popoludne in ni ga še nazaj. Toda bodem ga odvadila. Od mene ne dobó nobenega denarja, in če bi me prosil na kolenih“. Zaslišavši te besede, pobesil je Tine glavo in obrnil se stran. Tema mu je ležala pred očmi, tema pred dušo, ko je taval ves obupen okrog. Kar je, to je; sami so krivi, dejal je tiho in jel se opravičevati samemu sebi. A ni se mu spešilo: predobro je bil vzgojen in do zadnjega trenutja bojevala se je vest z ošabnostjo njegovo.

Ko pa je udarila ura polnoči, stresel se je in hitel oprezno proti domu in v hlev. „Sedaj, in nikoli več, nikdar več“, šepetal je v srčni stiski. Oče je čakal na

podu in že mislil, da se je bil Lojze zmotil. Kar so zaškrpala vratica iz plevnika, in skočil je nekdo na pod. Mejač se ni ganil. Oni pa je šel odpirat pod; in priplazil se je Minež s košem in klel, da je moral čakati. „Hlapec je zmenjen z Minežem“, mislil si je Mejač in jeza ga je grabila. Ko sta pa ona dva začela polniti koš, in je šepetal Minež: „Le potlači; saj gre še noter: dobra vaga v nebesa pomaga!“ zavihtel je Mejač palico in udaril po Mineževem tovariši. „Jezus, Marija!“ vzkliknil je udarjenec in zgrudil se na tla. Minež je skočil k vratom in izginil v noči; Mejač pa je strmel kakor okamenel. Kakor da bi mu bil sinov vzklik ustavil kri po žilah, odpovedali so mu vsi udje. A grenka žalost in očetovska ljubezen zdramili sta ga takoj, da je skočil k ranjencu in spoznavši, da ni nič življenja v njem, vzdignil ga s silno močjo, kakeršno daje človeku strah in obup, in odnesel ga v hišo. Nesel ga je po stopnjicah v sobo tujcem namenjeno in položil ga na posteljo. Ropot je privabil ženo. Kako se je prestrašila zagledavši sina kakor mrtvega in očeta sklonjenega čezenj. Počela je klicati vse svetnike na pomoč, mož pa jej je ukazal, naj molči in prinese mrzle vode. Škropila sta sina in drgnila ga po prsih, da je spregledal. Nasmehnil se je čudno in zopet zatisnil zmočene oči. Spal je dolgo, a nemiren. Visoko je že stalo solnce, ko se je prebudil, pogledal topo krog sebe in začel blesti. Poklicali so zdravnika, kajti lotila se je bila Tineta vročinska bolezen.

X.

Ne vprašaj, zakaj
 Mi tu ni strpet';
 Ne vprašaj, kedaj
 Se snideva spet.

S. Jenko.

Tako je ležal Tine med življenjem in smrtjo. Mati in sestra sta se skušali, katera mu bode ljubezniveje stregla, in oče Mejač je sedeval po cele ure poleg postelje njegove; prekladal ga, popravljal mu blazino pod glavo, dajal mu pit in pazil na vsako spremembo v

njegovem stanju. Ves dogodek je bil zavrit v neko temo, katero je skušala Mejačka prodreti; a oče je molčal trdovratno.

Tolažilo je Mejačeve sočuvstvo znancev in prijateljev, ki so popraševali, kako je Tinetu. A zavzela se je Minica, ko jo ustavi nekega večera Franica z vprašanjem, če je Tinetu že kaj bolje. Kako jo je razveselilo to vprašanje, ko je sama že toliko časa se pripravljala, da nagovori ono, ki bi jej mogla toliko rečij povedati! O, sedaj je ni hotela pustiti zlepa.

„Kako pa pri vas?“ vprašala je, odgovorivši na ono vprašanje.

„Dolg čas“, odgovorila je Franica.

„Ali Peter kaj piše?“ šepetala je Minica in čutila, kako jej kri sili v lica. Franica je pripovedovala, da je Peter na Laškem, daleč tam za morjem, kjer gre solnce dol, da so ljudje ondi sovražni in grdo gledajo vojake, in da vse kaže, da boše na spomlad vojska.

„Bog se usmili!“ vzdihnila je Minica in izpraševala jo še o tem in onem, in če je Peter še kaj pisal. Prosil jo je, naj pride še družega dne zvečer k vrtu doli, da se bosta kaj pogovorili kot stari prijateljici. Franica je povedala Čedinki, s kom da je govorila. Čudila se je žena, a rekla ni ničesar.

Polagoma se je obračalo Tinetu na bolje. Deklici pa sta se shajali skoro vsak večer in pomenkovanja ni bilo ne konca ne kraja. Kako dobro se je zdelo Minici, ko jo je Franica dražila s Petrom. „Torej meniš, da res še misli name?“ popraševala je tiho.

„I, seveda. Kako si vendar čudna!“ zatrjevala je ona in smejala se. To pa Minici zopet ni bilo prav, kajti mislila je, da se le norčuje ž njo. Pristrčno prijateljstvo je pognalo mej deklicama, in večkrat se je jezila Mejačka, kje da zopet tiči Minica. Čedínovi pa so radi videli to druženje.

Spomlad je prinesla Tinetu zdravje, in naglo so se mu vračale telesne moči, ko je imel tako skrbno postrežbo. A spomin mu je bil oslabel. Trudil se je domisliti se, kaj se je bilo zgodilo pred boleznijo; a brez pravega uspeha. Minež, Stržén, Roza, kup detelje, vse to se mu je križalo v glavi, in prizadeval si je razvrstiti v možjanih te reči, kakor se kdo muči pri mesečini pre-

brati važno listino. Bistro je pogledaval očetu v obraz, kakor da bi hotel zaslediti misli njegove in njegovemu molčanju priti do dna. A tudi izmed drugih domačinov ni hotel nikdo govoriti o tem predmetu; le mati je sem ter tja hudovala se, da Stržénovi ne jedenkrat niso poprašali po njegovem zdravju in ljubeznivo prigovarjala sinu, naj se tudi on ne meni več zanje. Rad jo je ubogal Tine. Delo ga je okrepilo popolnoma, a nemir mu je bil ostal, in zdel se je vsem nekako razmišljen.

V vas pa so prihajale vznemirjajoče vesti. Lah sili iz dežele; vojska bode, to se je govorilo povsod. Kdor je prišel od vélike ceste ali iz Ljubljane, vedel je kaj posebnega povedati; vojaka da se vse tare po Ljubljani; a kar jih pride čez dan, odpelje se po noči, da se drugim naredi prostor, ki dohajajo od vseh stranij; po cele vagone da se vozi streliva proti Trstu, in v Gorici da so zalotili laškega vohuna, ki je imel že vse načrtano, kod da bi pridrli Pijemontezi. To so bile hude novice za Čedínove, hude za Minico, ki je večkrat s solznimi očmi poslovila se od prijateljice.

Tine pa se je malo menil za vse to; on je imel svoje misli, neprijetne misli, katerih se ni mogel odkrižati. Tako gre nekega jutra zamišljen na polje, ko ga sreča Minež.

„Ho, Tine, že zdrav?“ reži se mu naproti. „Preneto te je bil opletel tvoj stari! Kaj pa najina kupčija?“ Kakor da bi bila mrena padla od očesa, izpregledal je Tine, in jasno, grozno jasno mu je bilo vse, o čemur je premišljeval toliko časa. Da je kradel, da ga je zasačil oče, in kaj se je potem zgodilo, stalo je zapisano z gorečimi črkami pred njegovo dušo. Smrtno bled se obrne od malopridneža in krene drugo pot. Zdaj vem, kaj pomeni očetov molk, dé sam pri sebi; o nesreča, nesreča! Tako prehodi, sam vase utopljen, polje in gozd, in hiti dalje, vedno dalje; sam ne ve, kam.

„Kam tako zamišljen, Tine?“ nagovori ga znan glas, in iz hoste stopi Klemenov Janez. Tine se zgane.

„Povej rajši ti, kam ti greš!“ vpraša v zadregi.

„Jaz?“ nasmehne se prisiljeno fant. „Naravnost v Ljubljano. V vojake se grem zapisat. Na Laškem je vojska, in v Ljubljani nabirajo radovoljnike. — Kaj ne? Čudno se ti zdi; a je tako. Tako se je moralo zgoditi;

zavolj te proklete Stržénove krčme. — O, Tine, kako je bilo časi pri vas prijetno: malo smo pili, pa so rekli vaš oče: Fantje, dosti imate! in smejali smo se in šli. Tam doli pa začno človeka še le prav nalivati, kadar je pijan. Oj, ti prokleta Roza! Sinoči smo pili do polnoči, in prišel sem domu kakor zverina. Doma smo se potem kregali in kregali, in jaz, ki sem bil pijan, udaril sem po očetu. Oj ti prokleta krčma! — Sedaj pa grem, in Bog ve, če se vrnem še kedaj. Dvajset goldinarjev menda dobo vsak radovoljnik na roke. Denar pošljem očetu, da ne bodo hudi; mi pa: „Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo: nazaj nas več ne bo!“ — Vidiš, tako je, Tine“.

„Janez, jaz grem s teboj“, reče Tine odločno.

„I, zakaj pa ti?“ zavzame se oni.

„To tebi nič mar. — Če hočeš, pojva skupaj; če ne, pa vsak svojo pot“. Janez je bil vesel, da je dobil tovariša. Tine mu je naročil, kje naj ga počaka, in je hitel brzo domu. Sedaj ni bil več razmišljen. Jasen, a strog je bil izraz obličja, iz katerega je sijala v prejšnjih časih tako vesela lehkomišelnost. Kakor da bi mu dober duh pokazal pot iz soteske, iz katere ni videl nobenega izhoda, tako se mu je zdelo; in ni šel domu jemati slovesa, le s sestro je še hotel govoriti in pripraviti se na odhod. A sestra je bila z doma, in ni je mogel pričakati. Mati pa ga je čudeč se popraševala, kam da je namenjen. „S Klemenovim greva nekam; in ni treba čakati z večerjo“, bil je odgovor.

„Menda vendar ne pojdeš zopet k Stržénu!“

„Nič več, mati, dokler živim“, dejal je Tine in šel. Ni se ozrl po domoči vasi, kjer je preživel toliko veselih dnij, ne po polji, kjer je zorelo žito: nekako ostarelo mu je bilo srce. Ko pa ga je srečala Franica, radostno ga pozdravljajoč, ustavil jo je in prijel jo za roko. „Lej, Franica“, je dejal, „jedenkrat si ti dejala, naj pozabiva, kar je bilo mej nama: sedaj pa jaz tako pravim. Zdrava ostani in ne misli več na Tineta! Ampak nekaj mi moraš storiti, če si me katerikrat rada imela. — Naša Minica te ima zelo v čisljih, in jaz vem, da imata vedno važne pomenke med seboj. Mene Minica ne poslušá tako kakor bo tebe: ti jej prigovarjaj, naj se varuje Stržéna“. Stisnil jej je roko in šel; ona pa je gledala za njim in ni vedela, kaj pomenijo te besede. Ko jej je zginil izpred

očij, obšla jo je bridka slutnja, da se Tine poslavlja od domačega kraja. A zakaj da bi šel, ni si mogla razložiti in še menj, zakaj da je tako govoril ž njo.

V velikih skrbeh so bili Mejačevi, ko se Tine ni vrnil vso noč. Poslali so vprašat h Klemenu, če je Janez doma, in dobili odgovor, da ga ni, ker je šel najbrže služiti v druge kraje. Minica je povedala, da se je poslovil od Franice, kar je mati jezna takoj oponesla Lojzetu. A skrbelo jo je sedaj še mnogo bolj, kajti ni si mogla zmisliti, kam da bi bil potegnil in zakaj. Oče je menil, da je nemara tudi Tine šel kam služiti s Klemenovim, kajti njemu, ki je slutil vzrok, ni se to čudno zdelo; da, tolažila ga je celo misel, da se bode fant spametoval pri tujih ljudeh. Ženi pa se je to nemožno videlo; belila si je glavo, da bi našla le kak povod sinovemu ravnanju, in tudi njo so obhajale slutnje, a tako grozne, da je je odganjala z vso močjo. Popraševala je ljudi, ki so prišli iz drugih krajev, in naročevala, naj poizvedujejo po Tinetu. In zvedeli so, da se je Tine radovoljno zapisal v vojake. Na ves glas je zajokala Mejačka, ko se jej je tako strašno uresničila slutnja. Mejač pa je napregel konja in peljal se za sinom. Malo je bilo upati, da kaj opravi; a čim manjše je upanje, tem bolj se opira človek nanje. Minil je prvi dan, in prišel večer družega dne; a gospodarja še ni bilo domu. O kako dolgo se je zdelo to Mejačevim! Kadar je zaropotal kak voz, hiteli so gledat, če se že pelje oče, in prevarjeni so se vračali z večjim nemirom, večjo nepotrpežljivostjo. Up je pojemal bolj in bolj. Mejačka je hodila vsa razburjena sem ter tja; tu malo postala in poslušala; tam posedela in pripravila si delo, ki jej ni šlo od rok; zopet vstala in zdihovala in molila. Pozno po noči se je vrnil Mejač, — sam. Sina še videl ni; ta je bil že odšel na Laško, kjer se je pričenjala vojska. Nema je sedela nekaj časa Mejačka, potlej pa začela jokati in klicati Tineta in tožiti ga, zakaj da jej je storil to, ki ni imel ni najmanjšega vzroka. Mož jej je razložil mirno, zakaj da je pač pobegnil Tine od doma. „Da, da!“ tarnala je žena, ki se ni mogla načuditi tej zgodbi. „Zdaj umejem, zakaj je bil tako žalosten med boleznijo.“ Kakor bi bil slovo jemal, tako me je pogledal časi in zatisnivši oči obrnil se proč. In kako se je zganil vselej, kadar je

zagledal tebe! Tebe se je bal, in ti mu nisi privoščil lepe besede, da bi bil vedel, da si mu odpustil! O, tebi se ne smilijo otroci! Prav ti si ga pregnal!“ Mejač je molčal. V svesti si ni bil nobene krivde; a dasi mu je bilo žal za sina, dobro mu je delo vendar prepričanje, da spoznava svojo pregreho, da se je sramuje in kesa; in mnogo bolj ga je ljubil in čislal sedaj, ko se je kaznil sam za svoj prestop, kakor če bi bil ostal doma in delal se, kakor da bi se nič ne bilo zgodilo. Ni se dosti menil za očitane svoje žene, katera je s prva mislila, da je nemara ona Tineta pregnala, ker mu ni dajala denarja in branila mu hoditi k Stržénu. Po očetovi izpovedbi jej je pač nekako odleglo, ker je mogla koga drugega dolžiti vse nesreče in znašati se nad kom drugim.

O kako pusto je bilo sedaj življenje pri Mejačevih! Oče je hodil po polji, sam, zamišljen in malobeseden; mati je zdihovala in stokala, kadar je kdo v misel vzela Tineta, in Minica je imela svoje misli, nič veselejše kakor drugi.

Dasi leži vas precej od velike ceste, dohajali so pogosto vojaki, nastanjevali se za kak teden in odhajali zopet proti jugu ali proti severu. Še važnejša oseba je postal sedaj Stržén. Da sta Prus in Lah napovedala vojsko, to se je bilo zvedelo že tudi v Dramlje; a Stržén je bral novine, nemške in slovenske, on se je znanil z vsemi vojaki, ki so prišli v te kraje: on je vedel o vojski največ povedati. Od daleč so ga hodili poslušati, ali iz radovednosti, ali tudi, ker so imeli svojce pri vojakih. In pravil je Stržén, kako bodo premagani Prusi, ki so mnogo menj izurjeni v orožju od naših vojakov, kajti služijo po menj časa; nasproti jim stoji slavni, nezmagljivi Benedek s silno armado, in vzdignila se bode nanje črna vojska, da bode srečen vsakdo, ki bo odnesel peté. A za Laško, da se je treba bati: doli zapoveduje nekov cesarjev strijc, ki se ne more meriti z Benedekom; vojakov da nima mnogo, ker je šlo vse na Prusa; tam bomo tepeni. „Da, Radeckega ni več“, dejali so možje oparjeni, kajti na Laškem so se bili večinoma njih sinovi in bratje. Mejačka pa se je spominjala, kadar je stregla trudnim in lačnim vojakom, sina svojega: Bog ve, če dobo on v tujini usmiljenih ljudij! V sanjah ga je videla raztrganega in revnega, in ni se dala utolažiti v žalosti

svoji, tako da je bil mož že hud, češ, da je morala pač božja volja tako biti. „Da, božja volja!“ jezila se je ona. „Ti si ga odgnal“, in udrle so se jej solze po lici. Ne da bi iskala tolažbe v delu, ki je najboljše zdravilo bolnih src, prepirala se je z možem in zanemarjala gospodinjstvo.

Zadnje čase sicer Tine ni bil tak, kakeršnega bi si bila roditelja želela, vendar so ga sedaj pogrešali povsod. Oče mu je bil že prepustil vse poljsko delo in sedaj je moral zopet sam z družino se ukvarjati. Če ga je pa zadržal opravke doma, zadremalo je delo na polji ali šlo navzkriž. Domače razprtije so se okoristili posli; da se je le kdo, spomnivši se Tineta, priliznil gospodinji, dobil je zagovornico proti gospodarju. Gospodarstvo je nastopilo rakovo pot. Temnilo se je Mejaču čelo; glava mu je lezla k tlom, in siveči lasje so svedočili zimo življenja njegovega.

XI.

Kak' bodem ljubila,
Me srce boli,
Ker ljubček moj prvi
Pozabljen še ni.

Nar. p.

Stržén se je zopet nekoč sprl s sestro, ki mu je krčmarila; a huje kakor po navadi. Čakaj, zlodej, dejal je, jaz ti jedno zagodem, ki ti bo zvenela po ušesih! In sklenil je njej navkljub oženiti se. Da človeku ni dobro samemu biti, tega mnenja je bil že precej časa, a fantovanja se še tudi ni bil naveličal; toda ker ga Roza tako jezi, naj pa pride nova gospodinja v hišo. Dramlje so se mu bile priljubile. Da ga imajo ljudje radi, to je vedel; a da mu nič posebno ne zaupajo, ker vendar še ni domačin, to je tudi čutil: ako pa vzame dekle iz vasí, postane pristen Dramljan. In katera bi bila boljša od Minice Mejačeve? Brdka je, pridna, iz čislane rodovine, in, tristo medvedov! denar ima; — in, če Bog da, še Tineta več nazaj ne bode. V te prijetne misli utopljen, oštel je Stržén še do dobra svojo sestro, oblekel se pražnje in hajdi k Mejačevim! Krčmarica ga je vzprejela mrzlo.

Ko je pa opomnil, da se mu toži po starih prijateljih, da ni razen pri Mejačevih družčine v vasi, kjer bi se mogel človek pametno razvedriti; ko je obžaloval, da jih je zadela taka nesreča, in pridužil se, da je Mejačka vedno mlajša: podala mu je roko, da bi bila zopet prijatelja. On pa ni spustil roke njene, ampak razložil jej, po kaj je prišel; in od veselja se je razvnel obraz matere Mejačeve: spolnjevala se jej je srčna njena želja. „Zelo je sicer potrebujemo“, je dejala, „a ker vem, da je k njeni sreči, dam vam jo rada in upam, da boste zadovoljni ž njo. Dela je vajena vsakega in pohlevna je; no, in, gospod Stržén, zarad dote se tudi ne bomo sprli: vsaj imamo, hvala Bogu!“

„Kaj pa, Minica?“ vprašal je Stržén. „Ali bo marala zame?“

„Kako morete dvomiti, gospod Stržén! Kolikor jo jaz poznam, ima vas zelo rada. Odpravila je vse snubce, dasi bi bila lahko šla na dobre kraje, k premožnim ljudem. A ni hotela, in mi je nečemo siliti. Sama naj si izbira!“

Mejačka je čula, da je prišla Minica s polja domu; ostavila je gospoda in šla hčer opozarjat na imenitnega gosta.

„Minica, pojdi se umit in preobleci se hitro!“

„Zakaj pa, mati?“ vprašala je Minica. „Popoldne gremo zopet na njivo.“

„Bodeš videla“, dejala je zapovedljiva žena, in Minica, vajena brezpogojne pokorščine, šla je, da spolni materino povelje. Prišla je v sobo in začudila se našedši Stržéna. Ta pa je molče, z zadovoljnimi očmi gledal to vitko postavo, to sveže, lahno rudeče lice in te oči, iz katerih je sevalo toliko ponižne udanosti.

„Podaj roko gospodu Stržénu“, dejala je mati; „saj veš, kako prijetno smo se časi zabavali v družčini njevovi.“

„In bomo se še“, ujunačil se je Stržén. „Še no-coj bode beseda, gospa Mejačeva!“

„Torej le pogovorita se“, dejala je mati in šla iz sobe. Minico je obšla neprijetna slutnja; Stržénu pa, ki je že imel izvrstno šalo na jeziku, upadel je nekako pogum, ko ga je zadel mirni, hladni pogled zale deklice, in prav pohlevno jej je razodel svoje želje. Minica se

je zahvalila za tako čast, a odrekla mu odločno in šla. Rudečica je oblila Stržena: sram ga je bilo in jezil se je. Zastonj se je bil ponižal! Kako moško je odbilo dekle njegovo roko, katero bi bilo z veseljem zgrabilo sto in sto drugih! In kmetsko deklo! Ali se je že slišalo kaj takega? Hladno se je držal Stržen, dasi je vse vrelo po njem; a Minica ga je začela sedaj še le prav mikati. Moja mora biti, sklenil je sam pri sebi, in prijetno ga je žgetala misel, da jo bode vendar dobil, naj se tudi brani. V tem je vstopila krčmarica in pomenljivo smehljuje se vprašala, če je že vse zgovorjeno.

„Tristo medvedov!“ silil se je Stržen šaliti, „ne mara zame“.

„To ni možno!“ odgovorila je ona resnobno. „Le sramuje se in noče vam resnice povedati, ker sta premalo še znana. A jaz vem, da vas ima rada; in tu je moja roka, da Minica ne bode nikogar družega kot vaša“. Stržen jej je segel v roko in moško korakal domu; Mejačka pa je stopila za svojo hčerjo.

„Kaj si pa rekla gospodu Strženu?“ pričela je na videz mirna.

„Da ga ne vzamem“, odgovorila je Minica.

„In jaz ti rečem, da ga boš vzela“, dejala je ona in srpo gledala hčer in čakala, kaj poreče. Minica je molčala; a to tudi ni bilo prav materi. „Le kujaj se, svojeglavka!“ hudovala se je. „Ali tako spolnjuješ četrto zapoved božjo? Ne bode se ti dobro godilo na svetu, ti nepokoren otrok! Jaz delam in premišljuje noč in dan, kako bi mogla kaj zboljšati svojim otrokom, da bi jim ne bilo treba ubijati se kakor meni; ta razvajenka pa hoče zmešati ves moj račun! Bodeš se še pekla na polji in nosila žuljave roke, ker ne poslušáš mene, ki ti dobro želim. Kaj pa imaš proti Strženu? Ali ni mlad, premožen, pošten in dober človek? Ali te ne bodo zavidala dekleta vse fare? Pozneje mi boš hvaležna, norica, ki se braniš sreče. Toda kaj te poslušam in tisti tvoj trmasti jok. Vzela bodeš Stržena, in če se ga braniš z rokami in z nogami!“ Jezno je žena zaloputnila vrata za seboj. Od hčere pa je šla k možu tožit, kako je deklo uporno. Mejač se je zavzel, da je žena tako hitro spremenila svoje nazore o Strženu, in menil, da je le škoda, da se je razdrl dogovor s Čedinovimi; kajti ni mu bil

po volji ta novi ženin. Žena pa je tako živo opisovala ugodnosti te zveze. „Petra ne bode več“, dejala je, „za družega snubca Minica ne mara, in tudi nobenega nič prida ni. Stržén je pa kakor nalašč, in take prilike ne bode kmalu. Če je malo neroden, kaj to dene! Razposajeni fantje postanejo najboljši možje: nič sile jej ne bode pri njem. Rozo bodem že jaz spravila tja, odkoder je prišla. Ti govori z dekletom, naj ne bode neumna. In vidiš: naš zet župan, ali pa mi!“ In oče je govoril s hčerjo, in njegovo prigovarjanje jej je mnogo huje delo kot materino hudovanje. „To veš, Minica“, je dejal, „da ti z materjo želiva le dobro, in da ni na svetu boljših prijateljev, kot so stariši otrokom. Rada te imava doma; a vedno bi se kesala, če bi ti to priliko zamudila in pozneje prišla na slabše“.

„Kolikrat so rekli mati“, ugovarjala je Minica, „da je Stržéna malo prida, da je pohujšal vso faro in našega Tineta tudi. Jaz kar ne morem spoštovati tega človeka“.

„Potlej bode ves drugačen“, dejal je oče. „Ti ga bodeš poboljšala. Gospodar on ni slab, in to je veliko vredno. Ne bo se ti hudo godilo“.

„Rajša bi jedla suh kruh z možem, ki bi ga imela rada, kakor da bi imela pri Stržénu vsega na prebitek!“

„Tako govoriš, ker ne veš, kaj je revščina. Kjer ni jesti ni piti, tam se ljubezen kmalu naveliča. — Jaz sem že star in od danes do jutri: rad bi te še videl preskrbljeno, predno umrjem“. Minica je omenila, kaj jej je Tine pri odhodu naročil, in pristavila tiho, da nemara pa še pride Peter. Mejač je hodil sem ter tja po sobi in dejal kakor sam sebi: „Peter, da, če bi prišel; a ne bode ga: iskali so že druge neveste“. V srce so zbolele Minico te besede, in le prosila je, naj jo še puste doma, saj bode vedno pridna in poslušna. Očetu se je smilila hči in šel je meneč, da se pač še ne mudi tako. Za Minico pa to ni bila velika tolažba. Poznala je neupogljivo voljo svoje matere in strahom premišljevala, kaj jej bode početi.

„Drevi pride gospod Stržén. Glej, kako se bodeš vedla proti njemu!“ dejala je osorno mati, ko se je odpravljala Minica na polje. Delala je celo popoldne, in ko je mrak nastopil, hitela je domu preoblačit se. In z večerom je prišel gospod Stržén. „Dober večer, grlica.

Še huda?“ izpraševal je Minico in stiskal jej roko, katere se mu ni upala iztrgati.

„Oče“, nasmehnila se je krčmarica in nagnila se k jednemu izmed pivcev, „ali ne bo to lep par?“

„Hentana reč, bode pa res!“ dejal je možak. „Ali s Petrom pa ne bo nič, s sosedom, ki je pri vojaki?“

„Oh, Peter“, dejala je ona zaničljivo in obrisala si usta, „kaj bo Peter! Pleve, ajdovica!“

„Ali se imata pa rada s štacunarjem, rada?“ vprašal je zopet možak.

„Oh, kaj pa da!“ dejala je krčmarica samosvestno in jela klicati Stržéna. „Gospod Stržén, kaj pa šepčete tam z Minico? Kako sta pa znana! Sedite semkaj; saj smo domači!“ Stržén je prisedel in začel briti norce, da se je vse kadilo; Minica pa je hitela proč, da ne bi slišala njegovih šal, ki so jej tako mrzele. „Minica, pit!“ začul se je Stržénov glas, in: „Minica, Minica!“ klicala je mati, in morala je piti na zdravje Stržénovo. „Le potegnite ga, tristo medvedov!“ vpil je Stržén in skušal jo objeti čez pas, a izmuznila se mu je in stekla proč brisat si solzo, ki se jej je prikradla v oko od jeze in sramú. „Kisla Jera“, godrnjala je mati in počela hvaliti Minico po strani in Stržéna na vsa usta. Jezik se jej je zaletaval, in oči so na pol mižale, ko je trkala s Stržénom na zdravje.

„Jedno moramo še zapeti“, dejal je Stržén. „Škoda, da Tineta ni več: on je imel grlo!“ Mejačka pa je zahtela na glas, in zopet so se odprle zatvornice njene zgovornosti.

„Oh, gospod Stržén“, je dejala, „če bi bil naš za kaj, saj bi bil oprostil Tineta. Toda kmet je kmet“, in zabavljala je hudo na svojega moža, ki je nemiren in razburjen hodil sem ter tja. Ko pa je žena šla v drugo sobo, stopil je za njo, prijel jo za roko in dejal zamolklo: „Neža, spat pojdi! Danes si preveč pila in ne veš, kaj govoriš“.

„Kaj, jaz preveč pila!“ kričala je krčmarica. „Jaz da ne vem, kaj govorim? Ti si pijan in sam nase ti glej. Če bi bil kaj prida, ne bi te bili zavrgli pri volitvi, in rešil bi bil Tineta“. Mož je kar bežal pred to točo in zaprl se v svojo spalnico. Strašno ga je lomila jeza; a kaj je hotel? Znositi se nad ženo, vpricho tujih ljudij?

da se bo smejala vsa fara? „O kako nas je kaznil Bog!“ vzdihnil je onemogel in poslušal jezen in žalosten glasen krohot, iz katerega se je razlegal kričavi glas njegove žene. „Minica, Minica!“ kričala je ta zopet; hči pa jo je poklicala malo stran in prosila, naj jo pusti pri miru. „Oh, naj grem jaz spat, mati“, je dejala. „Davi sem vstala še pred štirimi, in jutri bo treba iti zgodaj na njivo, in ura gre že na polnoči. Tako sem trudna!“

„Sitna in ne trudna“, dejala je mati. „Ali jaz nič ne delam? In meniš, da bomo gospoda Stržéna ostavljali samega, ali gonili domu? Kar precej imaš priti, da boš zapela.“

„Oh, mati, ob tej uri, pa peti! Kaj bodo rekli ljudje!“

„Kar hočejo; ti ubogaj!“ Morala je iti k mizi in peti, kar je Stržénu prišlo na misel. Stržén je hreščal vmes, in krčmaričin ubiti glas je prikladal, da ni bilo lepo slišati. Tako so peli, dokler ni Mejačke posilil spanec, da se je zravnila po klopi in zaspala. Stržén in Minica sta si sedela sama nasproti.

„Ali me imate že kaj rajši, Minica?“ vprašal je Stržén in bližal se jej. Deklica pa se je odmikala.

„Prosim vas“, dejala je, „pustite me pri miru, kakor jaz vas puščam. Rekla sem vam, da ne maram za vas, in vedno silite váme, ko imate drugih na izbiro.“

„In zakaj ne marate zame, če smem vprašati, lepa Minica?“

„Jaz ne vem. A to vem, da za vas ne maram.“

„Ha, ha“, smejal se je oni, „mene pa baš to miče. — Lehko noč, Minica! Sedaj-le se še naspančkajte! Lehko noč; jutri — a kaj, saj je že polnoči: drevi se zopet vidimo“. Šel je gospod Stržén. Bridek smeh je zaigral Minici krog rudečih usten, ko je zapirala vrata za njim. Še trdnejše je stal njen sklep, da Stržéna ne vzame nikdar.

Mejačevo hišo je bila zadela huda šiba. Dopoludne je bila mati še pametna, popoldne pa se jej je kar nekako zmešalo v glavi, in to dan za dnevom. Posedala je po hiši okrog, zdihovala po Timetu, jokala brez razloga, jezila se nad možem, nad družino, nad vsem svetom; tu ubila lonec, tam zalučila poleno za psom ali mačko,

in rotila se, da vina še pokusila ni. Mož jej je prigo-
varjal, opominjal jo in svaril, naj ne sramoti vse hiše.
Kadar se je še zavedala, delala se je razžaljeno in opo-
rekavala, da ni res, kar trdi; sicer pa je bila vsaka
beseda ogenj v streho. Kar jenjati ni mogla, kadar je
začela kričati, in naj si je bil navzoči, kdor si bodi:
vedela je, da tako užene moža, ki se tudi v najhujši
jezi nikdar ni spozabil. Minica je o takih prilikah jokala
od sramote. Oče jej je ukazoval, naj ostaja popoldne
doma; mati pa je podila na polje to neubogljivko. „Oh,
kako ste čudni!“ vzdihnila je časi Minica. Takrat pa je
zgrabila mati ali metlo ali krevljo ali kar jej je prišlo
v roke, in Minica je tekla. „Tako spoštuješ stariše?“
vpila je za njo. „Zato nimamo nič sreče“. — In res ni
bilo sreče pri gospodarstvu. In kako bi tudi bila pri
takem gospodarstvu! Kar je določil gospodar, ovrгла je
navadno gospodinja vpričo njega in družine; in ker se
on ni hotel prepirati pred ljudmi, ona pa teh ozirov
poznala ni, obveljala je vselej njena, ki pa je bila redko-
krat prava. Gospodarja ni ubogala družina nič več, kajti
imela je proti njemu vedno zavetje pri gospodinji. Nekaj
časa se je Mejač ustavljal ženi, a izprevidevši, da je
vse zastonj, popustil je gospodarstvo in kakor brez-
voljen taval okrog. Postal je odljuden, kajti zdelo se
mu je, da vse o njem šepče in se mu roga.

Vsakdanji gost Stržén se je vedel kakor hišni go-
spodar: ukazoval družini, norčeval se z Mejačko, ki le
ni vedela, kako bi se mu slinila, in nadlegoval Minico:
„Pojutrnjem bode moj god“, dejal je dva dni pred kre-
som. „Minica, kaj mi boste dali za vezilo?“

„Saj nimam nič“, dejalo je mimogredé deklet.

„Vrtec imate poln cvetic“, silil je oni; „dišeč šopek
bodem menda vendar dobil?“

„Še nocoj, gospod Stržén, še nocoj. Pojutrnjem
pa kaj družega“, dejala je Mejačka in stopila za hčerjo:
„Šopek za gospoda Stržéna! Hitro in lep mora biti. In
ti se mi ne drži kakor pepelnična sreda!“ Oko je žarelo
Stržénu, ko mu je pripenjalo deklet kitico, in obhajale
so ga prijetne misli, kajti obljubila mu je mati, da se
bode na njegovega godu dan praznovala zaroka.

Obdelavala je zategadelj hčer zlepa in zgrda, in
ker je Minica vedno le mirno poslušala, mislila je že,

da jo je pregovorila. A spoznavši, da se je varala, razsrdila se je še huje nad hčerjo in zapretila jej, da mora iti od hiše, služiti, ako je ne uboga. Strahoma je pričakovala deklica Stržénovega godu, za katerega je bilo toliko pripravljanja. Cvrlo, peklo in kuhalo se je ves dan. Mejačka je tekala vsa vroča iz sobe v sobo, predstavljala, popravljala, pogrinjala, brisala, ropotala, ukazovala, jezila se kakor osa. Kadar je šla mimo hčere, pogledala jo je hudo in zarohnela. Popoludne pa je bila zopet malo zmešana. Postajala je na hišnem pragu, ustavljala ljudi in jokala po Tinetu.

Mejač je bil šel z doma, in do večera ga ni bilo nazaj. Vračal se je slabe volje: polje, travnik, gozd, vse je pričalo o slabem gospodarji. Kako pa se je začudil, ko mu je zadonela iz hiše naproti vesela godba, ko je zagledal Stržéna za mizo v sredi prijateljev njegovih, katerih Mejač ni imel posebno v čislih, in ženo, ki je po sobi plesala z navadnim postopačem, katerega je bila pripeljala Stržénova družba. Zaprl mu je sapo ta pogled, da ni slišal Stržéna, ki ga je klical pit, niti Minice, ki mu je s solznimi očmi nekaj pripovedovala. Trdo je prijel ženo za roko in peljal jo v vežo sè seboj. „Neža“, dejal je, „imej vendar pamet in ne pleši s temi lopovi, da se ti smeje ves svet!“

„Kar hoče!“ odvrnila je žena, ki je imela že vse zmetene oči. „Ti mi ne boš branil. Danes praznujemo god gospoda Stržéna“. Iztrgala se mu je iz rok, Mejač pa je počasi stopal po stopnjicah v svojo spalnico. Tako nesrečnega in osamelega se je čutil! Sin je bil pri vojaki, hči se ni smela ganiti od matere, in mati — oh, ta pa taka! Vsedel se je na stol in premišljeval svojo nesrečo, in kako se je vse tako spremenilo. Neznana bol mu je stiskala srce, ki je razburjeno tolklo ob krepke prsi. Glava mu je bila motna, in čudna tesnoba ga je oklepala. Vstal je, hodil sem ter tja, vedno nemirneje je bilo srce, in strah, silen strah sa ga je lotil. Zdržema ni mogel več misliti; molil je malo, malo poslušal vrišč iz pivske sobe, mislil na Tineta, na Minico, na ženo, in slabosti so ga obhajale. „Minica!“ zaklical je v prehudih stiski. Hči je pritekla vprašat, kaj hoče. „Vode mi prinesi, mrzle vode!“ je dejal in zgrudil se na stol. Dekle je prineslo kozarec vode, a oče je ni več vzel;

brez življenja je slonel ob mizi. Minica je zakričala v groznem strahu in stekla po stopnjicah in vpila, da so oče umrli. Godba je utihnila, pivci so se spogledali, in krčmarica je tekla k možu, na mah trezna. Ko so se razhajali gostje, pošiljala je ona po zdravnika in po gosпода. Dejali so Mejača v sveto olje, in ni se zavedel do družega dne; zadel ga je bil mrtvoud. Zbrihtal se je zopet, a zdravnik je zmigaval z rameni, ko ga je popraševala krčmarica. Preskrbno je stregla sedaj možu; bdela je pri njem in prestrezala vsako njegovih željā. Bridko se jej je nasmejal mož, kadar mu je prekladala blazino, in stisnil jej roko. Ona pa se je zajokala na ves glas in vpila, da ne sme še umreti. Minica je klečala kraj njegove postelje in molila in plakala; oče je položil roko na njeno glavo, in solza se mu je prikradla v oko. „Sirota!“ dejal je tiho in gladil jej svitile lase. Da je pa Mejač na smrtni postelji, razneslo se je hipoma po vasi. Pozabivši njegovih slabostij, spominjali so se ljudje sedaj, kako je bil pravičen in dobrotljiv, in obiskavali spoštovanega moža. Tudi Čedín je oblekel suktnjo in odpravil se k sosеду, da se spravita, predno ostavi ta svet. Pisano ga je pogledala krčmarica, ko je prihajal po stopnjicah; a on ni poslušal njenega mrmranja, da bolniku njegova navzočnost ne bode po volji. Tiho je odprl vrata in stopil k postelji. Ko pa sta se spogledala s sosedom, storilo se je obema inako. Mejač je vzdignil slabo svojo desnico in podal jo Čedínu, s katerim sta bila toliko let najiskrenejša prijatelja.

„Ali si še hud?“ dejal je jokaje sosed.

„Jaz sem bil kriv“, odgovoril je tiho Mejač.

„Jaz tudi. Oh, kolikrat sem se že kesal! Ta trma moja!“ in udaril se je Čedín ob čelo. „A pravi krivec je nekdo drugi!“ hudoval se je mož in obmolknil, spominivši se, da snubi Stržén Mejačevo hčer. „Kako sva si zagrenila življenje! O kje so prejšnji časi! Sedaj sva zopet prijatelja. Kaj ne, Vid?“ in stisnil ga je za roko.

„A kaj pomaga! Bog me je kaznil zarad napuha. Zgodi se njegova sveta volja. Ampak nekaj bi te še prosil, če mi hočeš storiti“, dejal je zopet Mejač in zrl v strop; roki sta mu ležali onemogli na odeji.

„Vse, vse, kar hočeš“, zatrjeval je sosed.

„Če se vrne moj Tine“, pričel je s slabim glasom, „reci mu, da sem na smrtni postelji mislil nanj, in da mu odpuščam. Saj hudoben on ni, ampak zapeljali so mi ga. Minica moja, ta bode pa reva! Dobro bi se jej bilo godilo —“ pomolčal je domislivši se Čedínovega Petra, a ni ga vzel v misel iz strahu, da ne bi bilo zoprno Čedínu. „Kar je, to je“, dodal je tiho; „otroci trpe za grehe svojih roditeljev. Moja žena — Čedin čuješ? Moja žena se je udala pijači. Pri nas pojde vse navzkriž, vse: ni gospodarja, ni gospodinje. Boben bo zapel, če ne pride kmalu Tine domu, in Minica bo morala služiti. Uboga sirota! — Poglej ti zdaj pa zdaj, kako gospodarijo in svetuj jim; morebiti te bodo poslušali. Najrajši bi bil tebe izbral za varuha, a žena je ugovarjala, in vedel tudi nisem, če bi ti bilo prav. Priporočam ti pa takó Minico. Saj sva bila prijatelja toliko srečnih let, in povrnil ti bode Bog. Ženi bodem naročil, naj v miru in prijaznosti živi z vami — če me bo poslušala“, dodal je tiho. „Ostani zdrav in pozdravi Petra!“

„Oh, sam Bog ve, če se Peter še vrne“, tarnal je sosed. „Mesec dnij že ni pisal“.

„Vrnil se bode“, dejal je oni, in dobro se mu bo godilo: on je držal četrto zapoved. Ti ga bodeš vesel; jaz pa Tineta ne bodem videl več, ki ga imam tudi rad“. S solznimi očmi sta se poslovila prijatelja. Mejačka pa je nepotrpežljivo čakala pred vrati; ujela je bila nekaj besedij.

„Sosedu več zaupaš kot meni“, zdihovala je; mož pa jo je učil, kakšna naj bode in kako naj ravna; in po solzah njenih sodeč, segale so jej besede do srca. Prišla je zopet Minica jokati.

„Oh, reci jej no, sedaj le“, ihtela je žena, „naj se ne brani Stržéna: tebe bode ubogala“.

„O ne, ne, ne, ljubi oče!“ hitelo je dekle v neizrečeni stiski in poljubovalo mu roko. „Vse, kar hočete; samo ne silite me, da bi vzela Stržéna“.

„Mislila sva z materjo“, dejal je oče, „da te bo deva tako preskrbela; a če ga res ne moreš, ukazoval ti ne bodem. Morebiti se še premisliš sama. Bog te obvaruj, dete moje!“ Še tisti dan je umrl mož, obče čislan zarad svoje poštenosti. Najglasneje ga je ob-

jokovala žena, najbridkeje hči, kateri se je z njim podrla poslednja podpora v domači hiši. Sedaj ni imela doma nikogar več, komur bi mogla potožiti svojo bol ali razodeti svoje nade.

XII.

Angelj stopi iz neba,
 V levi roci vrč ima,
 V vrču solz je do vrhá,
 Zliva jih na vse steze,
 Koderkoli človek gre.

S. Jenko.

„Kako bodo pa sedaj gospodarili pri Mejačevih!“ dejali so ljudje, vračaje se od pogreba. A začetek je bil dober, in Neža se je obnašala kot gospodinja tako vrlo, da je marsikatera ženica pokazala nanjo, kadar jej je zagotavljal možiček, da žena gospodar, pa volk mesar. Stržéna nekaj časa ni bilo blizu, in to je bilo nekoliko tolažbe nesrečni Minici. Kar pa jej je pravila Franica, to je bila nova žalost. Dolgo, dolgo časa že ni bil pisal Peter; roditelja nista vedela, je li še živ ali mrtev, in bala sta se najhujše novice. O vojski dohajala so dan na dan drugačna poročila. Iznenadila je Stržéna bitka pri Kustoci, in bistrourmno je sklepal in glasno dopovedoval, kako sijajno da bodedo zmagali še le na Češkem. A prišla je novica o porazu pri Kraljevem Gradci. Ni je hotel verjeti Stržén od začetka. A ko se je potrdila, razsrdil se je hudo na Benedeka, ki je bil njega tako grdo speljal. Ljudska sodba je bila sedaj taka, da o vojnih rečeh župan nič ne ve. In opustil je Stržén prerokovanje popolnoma, novin ni hotel več prebirati ljudem in pisano je pogledal vsakega, ki ga je vprašal, kaj da počne Benedek. Sam zase pa je zvesto sledil vsem dogodkom, in ni bilo še mesec dnij po smrti Mejačevi, ko je z novinami v rokah prikričal v Mejačevo krémo: „Zmaga, zmaga, gospa Mejačeva!“ Sedel je za mizo in bral na glas, kako slavno je pobilo naše brodovje Lahe pri Visu. „He, gospa Mejačeva, jokanja je dosti; vsak po-

šten Avstrijec se mora veseliti danes. Sedite k meni, da se kaj pomeniva“. Sedla je k njemu, in posrečilo se je Stržénu pregnati jej vso žalost, in kar prestrašila se je njene veselosti Minica, ko je prišla zvečer domu. In sedaj se je pričelo zopet prejšnje življenje. — Za Stržénom so prihruli v hišo vsi postopači, katerim Roza že ni upala več, in pili so in peli in možili vdovo Mejačevo. Kadar jim je zadremala, hodili so sami v klet po vina. Kadar pa so odhajali, premišljevala je krčmarica zlecaje se in menoč si oči, so li plačali ali ne. Denarja se jej je zdelo prej menj nego več, a rotili so se fantje, da niso nič dolžni. Minico je podila mati od doma, naj se drži dela na polji: krčmo bode že sama opravljala. A deklica je vedela, kaj se godi doma; opominjala je mater, prosila jo na kolenih, naj se poboljša in naj ne vabi v hišo potepuhov. Vse zastonj! Očitala jej je mati, da bi rada spravila od hiše vse ljudi, in hvalila se, koliko bolj obiskujejo sedaj krčmo kakor prejšnje čase. In resnico je govorila: Minež na primer je bil vsakdanji gost. Čedína je bolelo srce, ko je gledal vse to, in smilila se mu je Minica. Opozarjal je varuha deklíčinega, naj poseže vmes; a ta se ni zmenil dosti. „Prepirati se nočem je dejal, „in zlepa ne opravim nič. Krčmar nikoli ne pusti krčme, vselej krčma krčmarja. Polje se pa vendar dobro obdeluje, in živina je lepa“. In to je bilo res. Seveda se je za to brigala skoro le Minica; a Čedín tudi ni bil pozabil naročila rajnega svojega prijatelja. Kadar je dobil kje Minico, ustavil jo je in ni jo spustil, dokler se nista pogovorila o vseh potrebnih gospodarskih rečeh, ne da bi čutila ona, da jej hoče svetovati. Kmalu se je navadilo dekle zatekati se k njemu o vsaki potrebi. Ljudje pa so jo hvalili kot dobro gospodinjo, a milovali jo tudi, češ, zastonj se upira: toliko ne bo nikdar prigospodinjila, da ne bi zapravila mati.

A tudi tu se je obrnilo kmalu na slabše. Oni gostje so hudo pačili družino Mejačevo. Klicali so pit hlapce in dekle, šalili se ž njimi in zadržavali je. Navadila se je družina muditi se doma dalje, kot je bilo treba, in vračati se s polja po kako reč, ki so jo pozabili nalašč. Da, ob nedeljah sta se hlapca kar vsedla k družíni in komaj utegnila opraviti živino. Zopet je opominjala Minica mater, naj tega ne dovoljuje, a menila je ta, da

je bolje, da pijejo doma kot drugod. Za mizo je proro-koval Minež. „Brez dela smo, in dolg čas nam je“, je dejal prižigajóč si pipico; „vrzimo parto!“

„Mati, posodite nama nekaj denarja!“ prosil je hla-pec. Mati je posodila, in vrgli so parto in metali jo do večera. Dobival je Minež, tako da ni le obral obeh hlap-cev, še zadolžila sta se mu. „Nič ne dene, Janez; nič ne dene Matija“, tolašil ju je. „Saj smo pošteni ljudje. Kaj menita, da vama ne zaupam? Bodemo že naredili, da bo prav. Gremo li malo po vasi?“ Šli so, Minež v sredi. Pri večerji pa sta bila oba hlapca nenavadno tiha in po večerji nista šla nič zaukat na vas, le kar k po-čitku. A prihodnjo nedeljo se je čudila mati, ko sta poravnala dolg in še imela denarja za pijačo. „Pripártala sva“, sta dejala, in imela sta poslé pri tej igri vedno srečo in denarja vedno za potrebo. Toda ker sta ob nedeljah popivala čez žejo, spavala sta o ponedeljkih čez čas in potem se zopet krepčala, ker sta bila nekako medla, a imela denar. Delo pa je zastajalo, živina se zanemarjala, in zadevala je hišo nesreča za nesrečo. Na polji je pre-grel hlapec konja in polomil kola, doma je poginilo go-vedo. Pšenica, ki ni bila nikjer tako lepa kakor pri Mejačevih, trgala ni nikjer toliko pri nasadu. „Kako je vendar to, Janez“ dejala je gospodinja, „da žito tako slabo daje, ko je kazalo tako lepo?“

„Kaj jaz vem!“ dejal je hlapec. „Babe delajo pre-majhne snope“. Polena so ginila vidoma v skladanici. „Sveža so“, menil je Matija; „sušé se“.

„Ha, v številu so se osušila!“ dejal je Lojze mimo gredé. Tesno je bilo pri srci Mejački, kadar je ogledo-vala mršavo živino, kadar je zagledala na pol prazne kašče, in kadar je odprla predalec, kamor je devala den-ar. „Sam Bog ve“, dejala je vsa v skrbeh, „kam gine pri nas denar! Ne prikupimo nič, ne potrošimo nič, skupi se še precej; ni ga pa nikjer nič“. A udajala se ni tem neprijetnim mislim; dušila si je vest, iskala to-lažbe v vinu in topa kakor neizogibne osode čakala po-loma. „Tristo medvedov!“ dejal je Stržén, tudi v skrbeh, „če pojde ta reč tako naprej, bode Minica kmalu bosa. Vrag naj jo potlej vzame! Treba bo podvizati se. Starko bodemo potem še učili kozjih molitvic“. Začel je zopet snubiti Minico, in nastopili so za deklico zopet hujši časi.

Mati jej ni dajala miru ne po dnevi ne po noči, in le s tem se je branila Minica, da bi bila ženitev prehitro za očetovo smrtjo. Bala se je vsakega večera, ko je morala poslušati pusto govoričenje Stržénovo, njegov smeh in predrzno namigavanje. Prav nesrečna je bila.

A da bi bila reva njena še večja, jela jo je črtiti objestna družina, kateri je bilo njeno nadzorovanje odveč. Ko so želi pšenico, pomenile so se ženjice, da jo morajo ugnati, in hitele so in žele na vse pretege; a Minica jih je dohajala. Sedaj pa so se razjezile ženske. „Ha“, vstala je jedna. „Ali se hočemo končati? Jaz ne morem nič več“. „Jaz tudi ne“, dejala je druga in počivala. „Saj sem že žela na več krajih; a nikjer nas niso tako gonili!“

„I kdo vas je gonil?“ čudila se je Minica.

„Kdo drugi kot ti!“ vpile so ženske. „Ali se mar lenimo? Če se ti tako ženeš, saj se za svoje, ha!“ Minica je žela svoj pot dalje, misléč si, da se bodo že umirile ženske.

„Kako to, da malice še ni?“ začela je zopet jedna. Jaz sem žejna, in štiri je že tudi odbila. Drugod je pa taka navada: kakor udari štiri, vsedejo se krog sklede“. Minica je pogovarjala, da mora malica takoj priti; a ura je bila pet, in ni je še bilo. „Jaz ne žanjem več“, vpila je ona in vrgla srp po njivi. „Ali sem živina, da bi tako delali z mano!“ Minica je nagovarjala malo deklo, naj gre po malico, a ta ni hotela, ker jo preveč noge bolé. Minica je stekla sama domu. Mati je sedela v veži in govorila z Uršo, svojo ljubljenko.

„Kaj si prišla?“ vprašala je. „Ste li že pozele?“ Minica je povedala, po kaj je prišla. „Malico, malico!“ premišljevala je mati. „Na to sem pa res čisto pozabila. Ko ima človek vedno polno glavo skrbij!“ Minica je tožila, kako sitne so ženske. „Ti nisi zadovoljna z nikomur; ti mi odpraviš vse posle!“ dejala je mati in odpravila jo. Ženjicam pa ni bila ni jed ni pijača po vseči.

„Kako ime ste pa dali pri krstu temu vinu, Minica?“ rogala se je jedna. „Podčepina ali kisavec?“

„Razvajene ženske!“ jezila se je Minica. „Sedaj niste zadovoljne z nobeno jedjo, nobeno pijačo; po zimi bo pa plesniv kruh dober“. Začelo se je gnati k hudi uri, in grmenje se je čulo iz daljave. Minica se je ozirala proti domu, je-li prihaja hlapec z vozom, da bo na-

ložil žito, predno je namoči dež. Ni ga bilo še videti nikjer, in grmenje se je bližalo. Zopet je tekla domu in dobila konec vasi pred raztrgano kočo, znano zakotno krčmo, voz s parom konj, brez hlapca. Ni se upala sama iti ponj v kočo, ampak poklicala je mater, in ta je iztirala hlapca, ki je sedel v Mineževi družbi pri poliči žganja.

„Še nikoli nismo imeli posla“, jezila se je žena, „ki bi bil popival po tujih krčmah“.

„Letos, mati, se je pa dobil“, dejal je Janez in motal se iz kočice; potlej pa se je vsedel na voz in udaril po konjih, da je voz kar odskakoval od jedne strani na drugo.

„Vse konje nam bo končal!“ hudovala se je žena in oštevala zakotnega krčmarja, da daje lenuhom potuho. A oni ni molčal, ampak rotil se, da revežev denar ravno tako plača kakor bogatinov, in da se bode nemara tudi njej še izprevrilo. Minica je vlekla mater domu, da se je končal prepir, in hitela potem zopet na njivo. Voz je bil naložen, a Janez, ne da bi bil pri konjih, šalil se je z ženskami. Minica ga je opominjala, da bode zavozil in prevrnil. A Janez se je hrustil, da je že vozil, ko je ono še mati usekovala. „Voz, voz!“ zakričale so zdajci ženjice, in voz je ležal zvrnen v rovu.

„Kaj sem ti pravila?“ dejala je Minica; „in kaj pretepaš sedaj konje!“

„Tiho mi bodi vendar jedenkrat!“ zavpil je Janez. „Človek ne ve, kaj mu je, ko mu vedno kdo trobi na ušesa!“

„Ha!“ modroval je Matija, „kdor nikdar ne vozi, ta nikdar ne zvrne“. Ženske so pritegnile hlapcema, in Minica si ni upala črhnuti več.

Zvečer je Mejačka spodila Janeza. A treba je bilo družega. Gospodinja ga ni šla iskat; sam se ni prišel ponujat: morala je iti Minica. A o božiči se laže dobo posel kot o sv. Jakobu, in Minica bi bila dolgo časa iskala, da jej ni pomagal Čedín in preskrbel družega Janeza, dobrega delavca. Toda dober je bil samo jeden teden, dokler ga ni zvalil k sebi Matija. Zopet je šlo vse po starem, in nesrečam so stala vrata na stežaj odprta.

Trebalo je plačati mezdo mlatičem, koscem, plačati davek; denarja pa ni bilo. Hudo je bilo Mejački,

ki doslej ni poznala teh stisk. Pazila je, kod bi prišel kak kupec, da bi kupil kravo; naročala ljudem, da ima živinče na prodaj; toda ni bilo nikogar. Strašila jo je rubežen in sramota pred Stržénom, in kar obupavala je. „Kaj pa vam je, mati?“ vprašala je skrbno Minica, vidéč jo tako potrto in prepadlo.

„Oh, ti ne veš“, tarnala je ona, „kaj je strah in skrb, da pride zdaj zdaj rubežnik. Žive dni še nismo bili v taki stiski! In kriva si največ ti. Če bi se ti ne branila Stržena, pomagal bi nam“.

„Koliko pa potrebujete, mati?“ vprašala je hči.

„O, veliko, veliko!“ govorila je ona sama seboj. Minica pa se je izmuznila iz hiše in prinesla čez kaj časa osupli materi sto goldinarjev.

„Kje si jih dobila?“ izpraševala je mati.

„Na posodo od dobrih ljudij, ki nas ne bodo terjali“.

„Povej, kje!“ ukazovala je mati, kateri se je vse nekako sunno zdelo. Minica je povedala, da je bila pri Čedínovih, ki so ji že prej ponujali denarja, ako bi ga baš potrebovala. Materi so žarele oči od jeze; vrgla je denar na tla rekoč: „Tu pobiraj in nesi ga, odkoder si ga prinesla. Od teh ljudij ne vzamem ni krajcarja, in če bi lakote umirala“. Jokaje je pobrala deklica denar in sram jo je bilo, ko ga je prinesla nazaj staremu Čedínu.

„Ali mi boste zamerili, oče“, je dejala vsa solzna, „da sem prinesla nazaj? Mati ne sprejmo“.

„Trda je“, rekel je Čedín in majal z glavo. „Kaj bi tebi zameril, dekle! Ti se mi smiliš, ker ne moreš nič pomagati. Le moli za mater, moli!“

„Oh, saj molim“, odgovorila je ona, „a nič ne pomaga“.

„Bog bo pomagal. Bodeš videla, Minica! Drugi tako nobeden ne more“, tolažil je mož.

Mati pa je doma barantala s kupcem za kravo. Sicer se je težko kupovalo od nje, a sedaj je prodala blago pod ceno, da sta se čudila kupec in mešetar.

A kaj je to zdalo! Ni še preteklo štirinajst dnij in v jednaki zadregi je bila žena. Hlapca sta se pridušala po dvorišči, da ne ostaneta več, da bi ju mlada nadzorovala in starka oštevala.

„Saj pojmeta, jutri“, dejala je gospodinja, „in ne vzamem vaji več nazaj, če bi služila zastonj, ker škodujeta desetkrat več nego koristita, lenuha grda!“

„Jezik za zobmi!“ kričal je vinjeni hlapec. „Že zopet je preveč pila, da ne ve, kaj govori. Plačaj nama, kar si dolžna!“ Kar bežala je gospodinja pred njima. Tresoč se od jeze in žalosti zaklenila se je v sobo, vsedla se na stol in jokala, kajti ni imela s čim plačati potepuhoma. Skrita je jokala tudi Minica. Kako trnjeva je bila pot njene mladosti! Videla je le hudobne in sovražne obraze krog sebe in mater tako, da se je morala večkrat silno premagovati, da jej ni rekla prehude besede. Od dela in bridkosti je bila vsa shujšana, in umiralo jej je že upanje, da se vrne Peter, ali, če se vrne, da boče katerikrat njegova. Nje v pismih ni omenil nikdar, in Franičine besede so bile pač le nagajanje ali domnevanja; saj je govorila tolikrat že s Čedínom, in še v misel ni vzel nikoli, da je bila ona katerikrat njemu za snaho izbrana. O, res je, kar je bil rekel rajni oče, da so že iskali druge neveste; ona čaka zastonj. Kadar so jo obšle take misli, zdelo se jej je življenje doma še neznosnejše, in mislila si je, da bi pač zdaj vzela vsakega, kdor bi prišel snubit, samo Stržéna ne.

Hlapca sta prišla razgrajat v hišo, in Minica je tekla k materi prosit je, naj dovoli, da gre k Čedínovim, da jim kaj posodijo. Mati jo je divje pogledala. „Kadar jaz umrjem“, dejala je, „potlej pojdi, kamor bočeš, po redno dekle, ki komaj čakaš smrti moje!“ Jela je zdihovati po sinu in moži, ki sta jo imela tako rada. „Ti pa me črtiš“, je dejala; „ti nisi moja hči! Ciganje so te zamenjali. Vidiš, v kaki stiski smo, da se moramo sramovati pred vsem svetom, in ne da bi pomagala. Le počakaj! Utepalo se ti še bode, kadar mene ne bo več!“

„Oh, mati“, ihtelo je dekle, „saj delam kolikor morem, in storim vam, kar hočete. A kaj morem jaz pomagati!“

„Ti?“ zavpila je žena. „Koliko ti je prigovarjal rajni oče; koliko sem te prosila jaz; toliko da nisem pokleknila predte, da vzemi Stržéna: ali si se kaj zmenila!“ Vedno srditejša je postajala žena, in oči so jej kar gorele s sivim plamenom. Preplašena se je umikala

Minica, ona pa je stopila za njo: Če je še kak Bog v nebesih in kak vrag v peklu — “.

„Oh, ne kleti, ne kleti, mati moja!“ zakričalo je dekle in prijelo vzdigneno roko materino. Kar hočete, vse storim, vse, vse!“

„Ali boš vzela Stržéna?“

„Da, da, vzamem ga“, tarnala je deklica, „samo ne kolnite ne; saj nas Bog že tako kaznuje!“

„In kdo je kriv?“ dejala je nekoliko pomirjena in odšla. Minica je obsedela nema in brez mislij; zdelo se jej je, kakor da je končano njeno življenje. Čez kaj časa je vstala in šla, kakor brez volje v svojo stanico. Zgledala je rožmarin na oknu, in storilo se jej je inako. Spomnila se je Petrovega odhoda: tisti večer je bila posadila vršiček rožmarinov, ki ga je bila namenila Petru. „Če se prime“, šepetala si je praznoverna, „povrne se Peter, in jaz bodem še njegova“. Prijel se je rožmarin in razrasel se, da ga je bilo veselje gledati, Minica pa ga je gledala sedaj žalostna. „Oh, le zveni in posuši se!“ dejala je očitajoče. „Kaj si zazelenel in budil mi prazne nadeje!“ Ozrla se je proč, tja, kjer jej je visela podoba križanega Zveličarja. Ta pogled jej je vdihnil drugih mislij. Pred dušo jej je stopilo vse prošlo življenje, in bliskoma se je vrstila doba za dobo. Kako naglo je vse minilo; kako nečimurno se jej je zdelo vse! In za to minljivostjo razprostirala se je večnost. Pokleknila je Minica in molila goreče in lahko, kakor davno ne, in prosila odpuščanja, če se je katerikrat pregrešila zoper četrto zapoved. Vstala je mirna in šla po svojih opravkih, pozabivši vse, kar je bilo in kar se ima zgoditi.

Zvečer pa je prišel po stari navadi Stržén. „Nocoj vprašajte Minice!“ nasmehnila se mu je krčmarica; in ko je prišla Minica, skočil jej je Stržén naproti in zgrabil jo za roko: „Kako je, Minica? Kdaj napravimo svatbo?“

„Kadar hočete, gospod Stržén“, odgovorila je mirno. On pa se je veselil svoje zmage. „Poljubec na račun, Minica!“ vzkriknil je in stisnil jo k sebi.

„Ne, ne!“ branila je ona, obrnila se proč in izmuznila se mu.

„Plašna je kakor srna“ dejala je mati.

„To mi dopade“, rekel je Stržén, „Če vam je prav, mamka, naredimo pismo v ponedeljek“.

„Bog daj srečo!“ potrdila je mati in segla mu vsa vesela v roko.

XIII.

Želodec dober, pa slabo srce,
Oboje dobro — to skupaj ne gre.

J. Stritar.

Druzega dne dopoldne pa si je opasala Mejačka čisto opran predpasnik in stekla v štacuno. Zaupljivo je položila roko na rame Strženu, ki je v županskih opravkih sedel za pisalno mizo, in nasmehnila se pomenljivo krog stoječim možem. „Vi, tukaj, mamka?“ vzkriknul je Stržén. „S čim vam morem postreči? — Odstopite vi drugi; jaz imam opravka z Mejačevo gospo“.

„Ne, ne!“ branila je ona. „Jaz lahko čakam“.

„Vi da bi čakali? Tristo medvedov, tega pa ne! Torej kaj vas je dovedlo k meni?“ Menila je ona, da nič posebnega, a da bi rada govorila sama z njim. Takoj je odprl on stransko sobo in posadil jo na divan. Bila je malo v zadregi in pričela govoriti, kako bosta kmalu združeni obe rodovini; kako težko je ženski gospodariti, ko se je posli malo bojé, malo ubogajo; koliko nesreč je zadelo hišo v tem kratkem času po moževi smrti; in kako je zabredla v denarno stisko, iz katere bi jej nemara pomogel Stržén. Stržénu je bil že uvod vzbudil neprijetne sumnje; bobnal je nepotrpežljivo ob mizo, in mračilo se mu je čelo. Molčal je, ko je končala, gledal po stropu in lahno žvižgal. „To so sitnosti“, dé naposled, „sitnosti, tristo medvedov! Lejte, mamka, k vam sem bil namenjen z ravno tako prošnjo, ker, da govorim resnico, meni se ne godi nič drugače. Ta vrag, ta Roza, me goljufa spredi in zadi. Vina ni, denarja ni; kar kupuj, kupuj, kupuj. Potem to županstvo, vrag naj je vzame. Menite li, da mene malo stoji? Jaz ne morem peš hoditi k gosposki in zadovoljevati se s pol oglom kruha in maselcem vina. Mene kar obsuje gospoda, kadar se prikažem; potlej pa pijemo brez kouca in kraja. Na lov moram ho-

diti, in mene velja vsak zajec deset goldinarjev. Koliko pa je zamude, in kako se gospodari doma, tega še ne računim ne. Razvideli boste, mamka, da vam ne morem ustreči, dasi bi neizrečeno rad. Storim vam, kar hočete; a denarja, tristo medvedov, tega pa trgovec ne more dati iz rok. Zapade menica, in denar mora biti tu, ali pa vam zapečatijo štacuno; in to niso mačje solze“. Mejačka je méla s prsti predpasnik in gledala v tla, kajti bilo jo je sram. Omenila je, da pač ne potrebuje mnogo, le nekaj malega. „To vam pa nič ne pomaga“, odvrnil je oni; „to je, kakor bi pljunil na razbeljeno železo. Veste, mamka? meni se zdi, toda brez zamere, da vam gre gospodinjstvo nekako narobe, ker malo pregloboko gledate v kozarec. Pa recite, da ni res! Kaj? Ali se vam prilizujem?“

„Oh, gospod Stržén!“ dejala je ona osramočena, „kako morete reči kaj takega! Ali ne delam od zore do mraka, in za koga? Za Minico in za vas, ki bi morali biti vendar malo bolj na našo plat“.

„Ha, Bog je ustvaril brado sam sebi najprej. — Toda, mamka, jaz ne utegnem tu z vami se zabavati. Možje bodo hudi, ki so prišli od daleč zarad neke vražje ceste. Tristo tisoč milijonov medvedov naj me požre kosmatega, če se dam še voliti za župana“. Mejačka je odšla potrta in ponižana; kaj takega ni pričakovala od gospoda Stržéna! Kaj bode počela sedaj s hlapcema, na to še mislila ni več.

„No, kako je mati?“ ogovoril jo je doma Janez. „Ali naj bi šla?“ Mejačka je videla, da sta fanta bolje volje, zato je porabila priliko.

„Vesta kaj?“ je dejala. „Danes sta pametnejša kot včeraj. Kar ostanita še in pojdita na delo. To bode najbolj prav“.

„No, če vi bolje veste“, menil je Matija, „naj pa bode tako. Ampak polič vina boste dali, mati, in meseno klobaso vsakemu, da poplakneva jezo“. Ustregla jima je gospodinja, in vedela sta sedaj, da ju ne bode zapodila zlepa. In po tem sta se ravnala. Delala sta po svoje in kolikor se jima je ljubilo. Če jima je ukazala gospodinja ali Minica kaj, kar jima ni bilo všeč, ugovarjal je Janez tako odločno, da je odjenjala gospodinja, predobro vedoč, kako hudo je za denar. Janez je strahoval vso

hišo; Matija pa je kimal in delal počasi, kajti kakor glasovitemu diplomatu Talleyrandu, mudilo se tudi Matiji ni nikoli; a naj mu je rekla gospodinja: polž, pokazal je rogé: „Če sem polž, grem pa kar proč“. In Bog ne daj, da bi ga bil kdo budil. „Saj se vzbudim sam“, je dejal „in okoli šestih bodem po konci vedno, naj bo dan ali ne“. In če bi ljudje ne bili tako sitni, godilo bi se bilo našima fantoma še bolje. A niso ju pustili prav v miru. „Delaš kakor Mejačev hlapec; obira se kakor Mejačeva dekla“, to je bil že pregovor, in Mejačevim poslom se je zdelo to sitno. Izmej vseh sitnih najsitnejša pa je bila Franica, ki se je zarad Minice znašala nad njimi. Kadar je videla Matijo, da sedi, svarila ga je, da se mu bode naredil žulj; in kadar je videla Janeza, kako počasi stopa po polji, pripovedovala je, da je bolan, da se je pregnal, tako da je ta večkrat sunil tovariša: „Vstaniva — Lojzetova gre — da ne bode zopet brusila jezika“. — Dekli pa sta obolevali, kadar je bilo največ dela. „Naredite mi cvrtje! Bolna sem“, dejala je često jedna ali druga. In kadar je mati prinesla cvrtje, zaželela je bolnica še kave, a toliko, da jo bode čutila. Mejačka se je togotila, ker si ni mogla pomagati; Minica pa si ni upala reči nobene besede. Kako je bila tudi skupila nekoč! Nekega jutra, ko so želi ajdo, bilo je Urši tako slabo, da je obležala v postelji. Ko je prišla Minica vprašat, kaj jej je, vzdihnila je: „Vina mi skuhaj, ali pa po gospoda!“ „Po gospoda pojdem“, dejala je Minica; kar je ono tako ujezilo, da je skočila iz postelje za Minico in oštevala jo potem ves dan. Tako se je godilo pri Mejačevih. Varuh se je bal zamere; Čedin ni smel k hiši, in ljudje so dejali: Stara hiša, dobra hiša, pa bode šla. Kdo bi si bil mislil!

Stržena nekaj večerov sem ni bilo k Mejačevim. Hudo ga je bil pretresel pohod mamke Mejačeve. Zamisljen je hodil okrog in govoril sam sè seboj: „Tristo medvedov! Kako bi se bil kmalu nataknil! Tako glorio so gnali, kaka bogatija da je to, in kakó bodem ogrenil. In sedaj: tu nič, tam nič. Treba bode pogledati drugam. In kako se je branila punica! A starka, ta pa je vedela, koliko je ura. Kar hitro je hotela vse urediti. — O, mamka Mejačeva, ne mudi se še“. In res se mu ni mudilo. Do tistega dne, ko bi bili imeli delati pismo, ni ga bilo še k hiši. Vsa bleda je bila Mejačka od jeze, a

razlagala si je lahko, zakaj ga ni; Minica pa skoro že mislila ni več na to, kar se je bilo dogovorilo. Toda prišel je Stržén zopet in smejal se in norčeval in dal si streči in hvaliti se od krčmarice. Minico je puščal z mirom, dasi je mati rada napeljevala govor na ženitovanjske reči. Le kadar je bila ta že do cela zmešana, začel je sam obdelavati ta predmet.

„He, mamka, kdaj bo svatba?“ Ona ga je zavzeta pogledala in pomislila.

„Ali se nismo že dogovorili? Saj Minica je pri volji“. Hotela je poklicati Minico, a branil je Stržén:

„Pustite jo; midva se bova sama bolje pogovorila. Koliko pa boste dali dote hčeri?“

„Gospod Stržén“, dejala je, „seboj ne ponesem nič. Vse bode njeno; vse, kar imam“.

„Kaj pa Tine?“

„Oh, saj res! Tineta, tega reveža, sem pa čisto pozabila“; in začela je jokati in zdihovati po svoji navadi. Stržén pa se je smejal in norca delal.

Kako se je bila spremenila vsa vas! Čedínovi so komaj še upali, da se vrne jedini sin; a lajšali so si bridkost z delom, in kmetija ni trpela škode. Mejačevina je lezla vidno na kup. A tudi Stržén je govoril resnico, ko je pravil, da mu prede. Minili so bili zanj zlati časi. Kadar je konec meseca pregledoval račune, kletel je in prepiral se s komijem in s sestro. Sem ter tja je prišel kak trgovec iz Ljubljane; zaklenila sta se v sobo in pomenkovala se dolgo in živahno in nazadnje se razšla slabe volje. Ljudje so ugibali, kaj pomenijo ta obiskovanja, in sklep je bil: tudi ta ne bo štacunaril dolgo. Premišljeval je Stržén, kako bi se dalo vse na mah popraviti. Bogata nevesta, ta mu je hodila še vedno na misli; a Minice ni več prišteval semkaj. Ženil se je tu in tam, toda stalo ga je le mnogo denarja in doneslo mu pridevek večnega ženina. Ampak take narave je bil Stržén, da si nobene nezgode ni gnal k srcu; v veseli družini je pozabljeval vsakdanjih sitnostij in obračal pogled od prepada, kate-remu se je bližal. Kriv pa je bil Stržén največ, da se je v vasi zaredila cela reč postopačev. Kaj lahkega in malo časa so ti lenuhi še delali, a težkega dela se niso lotili več. Klatili so se po vasi kakor megle brez vetra; nadlegovali ženske, zabavljali moškim in bili prava spotika

vsem poštenim ljudem, češ, dobre fante so vzeli v vojake, ti lopovi pa ostajajo doma, ko bi tako dobro storili Pijemontezi, če bi jih postrelili. „E, te bodo pobesili“, dejal je drugi, „potepuhov cesar tudi ne mara“. S temi se je pajdašil Stržén. Popivali so od začetka pri njem, pozneje pri Mejački; največ na kredo, a v sili se je dobil tudi denar. Zalagal jih je Minež. Temu se je godilo kakor vrabcu v prosu. Imel je tak blagoslov, da mu je deset nasadov pšenice dalo po petdeset mernikov; zdaj si je kupil kravico, zdaj kos njive; popravljal hišo in privoščil si marsikak kozarec vina, češ, saj je je Bog ustvaril tudi za reveža. Kake vrste poštenjak da je, to se je pač vsem dozdevalo; a nekateri so se ga bali, in drugi si mislili, da njim baš še ne dela škode, drugi naj pa skrbe sami zase. Vsak sam zase, to je postalo vaško geslo, odkar so se potrgale vezi vzajemne ljubezni, vzajemnega zaupanja. A z ljubeznijo vred je zginila tudi zadovoljnost, mir in veselje, in ostala je puščoba. O, kako se je tožilo marsikomu po prejšnjih časih, ko se je čez teden tako lahko delalo in ob nedeljah tako veselo počivalo!

XIV.

Dni preišlja, ki so bili,
In na tihem solze briše.

S. Jenko.

Zopet je prinesla jesen pisano suknjo vrtu in logu, in zbirale so se krog zvonikove strehe mokosevke, da se poslove od drameljske vasi. Lepo, hladno jutro je bilo, ko je šel Čedín z voli na njivo. Na vozu mu je sedela žena in gledala otožna in zamišljena po strniščih in razoranem polji; govoriti se ni ljubilo niti njemu niti njej. Ko pa je ona ne vedé vzdihnila, vprašal jo je, kaj jej je na mislih. „Kar tebi“, odvrnila je ona. „Prišla bode zima, Petra našega pa ne bo. Bog ve, kje trohni na Laškem!“ Inako se je storilo obema. Naproti pa jima je prišel Lojze žvižgaje v dva cepá, umetelnost, v kateri mu je bil malokdo kos; in da bi bilo žvižganje tako imenitno kakor petje — in zakaj ne bi postalo še katerikrat? — oslavil bi si bil ime.

„Mati, sanjalo se mi je“, dejal je Lojze in ustavil znanca svoja.

„Bodeš pa stavil v loterijo, Lojze. Kaj?“ vprašala je žena.

„Sem že. Terno“.

„Bog ti daj srečo! Pa zdrav!“ dejal je Čedín in hotel pognati, a Lojze ga je ustavljal, kakor da bi mu hotel še kaj povedati, kar mu ni padlo takoj v glavo.

„Kaj pa pripoveduješ to nama?“ vprašala je žena nepotrpežljiva.

„Če se mi je pa sanjalo o vašem Petru!“ dejal je Lojze, zavzet, da ju to tako malo briga. Vzbudil jima je radovednost. „To je bilo tako“, razlagal je Lojze. „Jaz sem pregledoval številke pred štacuno, in mimo je šel Peter, v vojaški obleki. Ta me udari na rame in pravi: Le stavi, Lojze, le stavi, zastavil bodeš še hišno številko. In stavil sem. Dva goldinarja“.

„Kaj, Lojze!“ začudila se je ženica. „Ali jih ni škoda?“

„Škoda“, dejal je Lojze. „A rekel sem: naj bode zadnjikrat! Kajti, če te sanje ne pomenijo, ne pomenijo nobene nič. Da me je udaril Peter, to je 59; hišno številko sem vzel svojo, 13, in vašo, 62, in terna mora biti“.

„Kako, Lojze?“ vprašal je Čedín. „Pri nas je številka 26, ne 62“.

„Kaj res!“ ustrašil se je Lojze. Čedín je potrdil.

„Ha, presneto!“ udaril se je Lojze ob čelo in pre-mišljeval. „No, amba bode“, potolažil se je naposled in šel svojo pot. Čedín in Čedínka sta se smejala, in vendar jima je Lojzetova prazna vera zasejala na dnu srca nekako upanje, ki je veselo poganjalo. Boljše volje sta se vrnila domu, in — doma je čakalo pismo. Hlastno je pogledal Čedín pisavo, ki ni bila sinova, in obšel ga je hud strah. S tresočo roko je razpečatil list, in oči so mu zažarele od veselja: sin je bil še živ. Pisanje pa se je glasilo tako:

Drági moji starši!

Rad bi prijel sam za pero, da bi vam pisal, kako se mi godi: a ne morem še. V Gorici ležim v bólnici in tovariš vam piše v mojem imeni. Dolgo že niste do-

bili nobenega poročila od mene, ki se mi je hudo godilo. Kako smo premagali Pijemonteze pri Kustoci, to ste gotovo že slišali. A koliko smo prehodili pota, predno smo se bili, to se ne da dopovedati. Takrat nisem utegnil vam pisati. Na kresni dan pa je posedla naša kompanija majhen grič, kjer je stala velika zidana hiša. Kmalu so nas napadli sovražniki in skušali nas pregnati. Mi smo se utrdili v hiši, zgradili vhode in streljali skoz okna; oni pa so streljali na nas, in jaz sem bil tako nesrečen, da me je zadela krogla v desno stran, ko sem se prikazal k oknu, da bi strelil. Kakor bi me bil kdo sunil s palico, tako se mi je zdelo; potlej pa mi je začelo prihajati vroče, in slabosti so me prevzele. Sedel sem na tla, in tovariš mi je obvezal rano, da mi je ustavil kri. Oni pa so streljali, dokler so imeli kaj patron. Potlej pa so sovražniki zažgali hišo, in mi vsi bi bili poginili, da nam ni prišlo na pomoč krdelo naših ljudij. In veste, kdo je meni otél življenje? Mejačev Tine. On me je nesel iz hiše, ki je bila že vsa v ognji, in spravil me do neke kolibe, kjer sem ležal dva dni; in zdravnik mi je pregledal rano, ki me je zelo bolela. Tine je prihajal k meni, kadar je utegnil, in pogovarjala sva se o domu. Potlej pa so me odpeljali v Gorico, kjer se me je lotila huda bolezen. Od konca se nisem zavedal toliko, da bi vam bil kaj sporočil; potem pa nisem dobil pripravnega človeka. Prebolel sem in upam, da se vidimo kmalu. Sile mi ni nič, ker mi dobro strežejo; a doma je doma. Kako je prišel Tine v vojake, o tem ni hotel nič govoriti; s Klemenovim Janezom sta se neki zapisala v radovoljnike. A Janez ni imel sreče; v prvem boji je padel, v srce zadet. Tine pa je srečen; dobil je že svetinjo, in vse ga ima rado; saj je pa tudi tako dober človek. In kako lepo se mu podaje vojaška obleka! Vi bi ga morali videti. Midva sva zopet najboljša prijatelja. — Upam, da vas je Bog vse ohranil zdrave. Podam vam roko čez visoke gore in čez ravno polje in pozdravljam vas iz dna srca svojega, očeta in mater in vse domačine. In če hočete, in če se vam ne zdi sitno, pozdravite še v mojem imeni Mejačeve, vse. Z Bogom!

Vaš pokorni sin Peter.

Po dvakrat in trikrat sta prebrala oče in mati pisanje. Vsaka beseda, vsaka črka zdela se jima je imenitna in radost sijala je obema iz obličja. „Tone, Franica!“ klicala je mati družino, „pojta sèm! Peter je pisal“. In prebirala jima je list. „Lejte si!“ dejal je Tone, „da je dobil Tine svetinjo in da je tak brdek vojak!“

„Ha, menim da!“ rekla je Franica, kateri je lice žarelo od veselja. „Kar skrijte se fantje, kar vas je. — Jaz stečem k Minici. Ta bo vesela!“

Saj grem sam“, dejal je oče in oblačil suknjo. Vesel nemir se ga je lotil. Sedaj je prilika, si je mislil, da se sprijaznimo.

„Mati Mejačeva!“ klical je že od daleč, „poročila o Tinetu, o vašem Tinetu! Kaj mi daste, da vam je povem?“ Žarek radosti je spreletel obraz krčmaričin, a zatajevala se je in delala mirno.

„Kako, da dohajajo vam poročila o našem Tinetu?“ dejala je hladno.

„Moj sin je pisal, Peter. Čajte, da vam preberem pismo“.

„Sama znam brati; kar dajte!“ odvrnila je ona in prebirala počasi pisanje. Obraz jej je razodeval mnogo menj veselja kot samosvesti.

„Kaj ne, mati? Kako čudno je to, da je vaš Tine rešil našega Petra“, dejal je Čedín.

„Kaj bo to čudno!“ dejala je ona. „Saj vendar poznam Tineta“.

„No, polič vina dajte, da bova pila na zdravje naših fantov“, končal je Čedín, malo poparjen, razgovor. Malo jej je do sinú, mislil si je in motil se; kajti kar utripalo je srce od veselja ponosni ženi, ko je čula hvalo svojega sina. Obstala je pred oknom, ko je bila sama, in zrla tja v nedoločno daljavo; priplavala jej je pred oči podoba ljubljenelega sina, in videla ga je slavljenelega in občudovanega od vse fare; pozabljena je bila vsa bridkost, katero jej je prizadel, in razburjala je srce le sladka nada, da se vrne sin, in da se bode ona še bolj ponašala z njim. A te prijetne misli so se umikale polagoma drugim, neizrečeno bridkim: domislila se je sama sebe in svojega doma.

Nič kaj zadovoljen se ni vračal Čedín domu; a na dvorišči ga je ustavila Minica čudeč se, kaj on tu počne. On pa je zopet kazal in bral pismo svojega sina in tu

je našel hvaležnejše poslušalstvo. „Kmalu bosta oba tukaj“, je pristavil, „in jaz bom zaklal teleta kakor oče v svetem pismu, in pojedina mora biti, da nič takega. In veselili se bomo vsi skupaj kakor v prejšnjih časih. Kaj ni bilo lepo takrat, Minica? Reci!“

„Oh, lepo, lepo“, dejala je ona in obrnila se stran.

„Mati je še trda“, povzel je mož, „pa jo bomo omajali. Šaj smo kristijanje: odpustiti moramo drug drugemu, da nam bo Bog odpustil“.

„Pozdravite Petra“, naročevala je deklica, „in naj sporoči Tinetu, kako hudo je pri nas, odkar so umrli oče. Oh, morebiti še ne ve Tine, da nima več očeta!“

„Tako pametno dekle“, mrmral je Čedín odhajaje, „da se je mogla vendar obesiti na tega Stržéna!“ Mož je šel domu sinovo pismo brat in shranit je potem v skrinjo. Minici pa se je zdelo, kakor da bi se jej vse to sanjalo. Razveselila jo je vest, da je brat živ in zdrav in da se nemara kmalu vrne; a vrnitve Petrove se je bolj prestrašila nego veselila. Nič več ni mislila, ni hotela misliti nanj, in to pozabljenje jo je zazibalo v nekak mir, iz katerega jo je zopet zdramila ta novica. Nove, burne misli so jej silile v glavo, da je bila vsa zbegana. Mati jej je ukazala, naj ostane popoldne doma, ker pojde ona na polje. Brez smotra hodila je Minica sem ter tja in skušala razvrstiti svoje misli. Zašla je v svojo stanico in zagledala rožmarin. Vedno je še lepo rastel; kajti dasi se je bila zagrozila deklica, da mu ne prilije več, vendar ni ostala pri besedi; in v srce jo je zbolel sedaj ta pogled. „Peter pride, in jaz bodem nevesta Stržénova“, dejala je sama sebi in bridko se zjokala. V glavo pa jej je šinila nova misel. „Ne, nikdar ne!“ dejala je odločno in obrisala si solze. „Rajša ostanem doma pri bratu za deklo“. Težko je čakala matere, kateri je hotela razodeti svoj sklep. Ko pa je prišla ta s polja, vsa potrta in žalostna, ni se upala Minica žaliti je.

„Takah potepuhov“, tožila je mati, „vendar nimajo nikjer za posle kakor pri nas! Tako delajo, da me je kar sram“. Tekla je v klet in brskala po miznici, šla na vrh in iskala po skrinjah in postavcih, poklicala potem hčer in vprašala, koliko ima denarja prihranjenega.

„Danes teden“, dejala je ta, „dala sem vam zadnje goldinarje“.

„Oh, to je križ!“ vzdihnila je žena in pospravljala po hiši, kakor da bi pričakovala kakega posebnega gosta. Ni več vpila in jezila se kakor poprej; bila je resna, tiha in delala je do mraka; in družega dne je vstala prva in kdor bi jo bil videl pri delu, rekel bi, da boljše gospodinje ni treba iskati. Vsa je bila spremenjena, in Minica je na tihem hvalila Boga, da se je tako zgodilo. O, kako je sedaj zopet rada imela svojo mater in kako težko se je pripravljala, da jej razodene, kar je bila sklenila! Odlasala je od dne do dne in čakala, kdaj bi mati utegnila poslušati jo. A ta je imela vedno dela čez glavo; kajti hotela je s podvojeno pridnostjo v kratkem popraviti, kar se je bilo zalenobilo v dolgem času.

XV.

Nekoliko se časa gospodari
Z ležjo, zvijačami in sleparijo;
Nazadnje vsak ležnik se sam pokvari.

J. Stritar.

Minilo je par dnij in pokazalo se je, da od časov egiptovskega Jožefa še ni bilo tako pomenljivih sanj, kakor so bile Lojzetove. Ali bodi si, da v Trstu, kamor je bil stavil Lojze, tudi niso vedeli za številko Čedinove hiše, ali da se je pripetila kaka druga zmešnjava, Lojze je zadel terno, in bliskoma se je raznesla vest po fari. — Ha, kako so ga pozdravljali sedaj ljudje! Natihoma se je še upal kdo omeniti, da ima več sreče kot pameti; a v družini se je le dobro govorilo o njem, in še pobahal se je kdo, da je Lojzetov sorodnik. Če so govorili možje o občinskih stvareh, povprašali so tudi Lojzeta, in on je povedal svoje mnenje, kakor kdo drugi, in možje so prikimali. Da je bil katerikrat zaprt, tega ljudje še sami sebi niso več prav verjeli. Kako tudi! Tak možak! — A kakor se Lojze prej ni zmenil za norčevanje, tako se sedaj ni prevzel, ko so ga čislali; da, kadar se mu je lizal kdo le predebelo, zavrnil ga je na kratko: „Na posodo ne dam nič več; žena je huda“. Kajti ta nadloga je prišla sedaj nadenj: vse je hotelo denarja na po-

sodo, in marsikdo, ki bi prejšnjemu Lojzetu ne bil posodil niti deset krajcarjev, prosil ga je sedaj petdesetih, sto goldinarjev.

Že tisti dan, ko se je odpravljajal k Stržénu po denar, nadlegovala sta ga dva prijatelja. Dopoldne je ostal Lojze doma in upal, da ga ostavita; zastonj. Spremljala sta ga v Dramlje in spotoma snubila Franico za svoja sina. Radosten vrišč je pozdravil Lojzeta pri Stržénu, in vse ga je klicalo pit.

„Danes ne pijem“, dejal je Lojze; „sobota!“

„Moraš pa dati za vino!“ vpili so pivci in silili ga toliko časa, da se je vdal, da plača deset bokalov. Jedenkrat, si je mislil, moram napojiti te pijavke, da bode mir. Stržén pa je mignil sestri, in prinesla je žganja za Lojzeta.

„Tudi žganja ne“, dejal je Lojze; „na čast Materi božji, ker sem zadel terno.“

„Prinesem pa nekaj družega, Lojze“, dejal je Stržén smeje se prisiljeno, in prinesel buteljko malage. Natoči Lojzetu kozarček; Lojze ga prime nekako sumljivo, pogleda proti luči, poduha in pokusi. „Po moji pameti“, pravi počasi in postavi kozarček na mizo, „je to žganje, in ne smem ga“. Ko vidi Stržén, da ga ne pregovori, pokliče ga še seboj v svojo sobo. Molče mu ponudi stol, in Lojze se vsede brez ovinkov. Nekaj časa hodi Stržén razburjen po sobi sem ter tja, potem se vsede, pomakne svoj stol k onemu in se odkašlja. Videti je bilo, da hoče nekaj reči, a da ne more prav začeti.

„Lojze“, dé čez nekaj časa, „jedenkrat sem govoril z vami o Franici, vaši hčeri.“

„Gospod štacunar“, seže mu Lojze v besedo, „če sem prav bogat, vikati me ni treba.“

„Jaz vem, kaj se spodobi. — Torej, Lojze“, nadaljuje oni, „Franico ste mi nekoč ponudili v zakon. Ali ostanete mož beseda?“

„Ne“, reče Lojze hitro, „tega pa ne. Sedaj je drug račun. Franica bo izbirala, ker je bogata. Ni li res?“ Stržén si je grizel ustni, kar se je Lojzetu zdelo naravno: kdo bi si jih ne, ko je zamudil tako nevesto. „No“, podrezal je Lojze, „ali dohom denar, ko sem si kupil nalašč novo listnico?“

„Boste dobili. — Ampak kaj boste z njim? Saj ga ne boste znali obrniti.“

„Brez skrbi, gospod štacunar!“ odrezal se je Lojze in mahnil z roko prek glave.

„Doma ga vendar ne boste hranili? Da vam ga kdo ukrade! Treba ga bo naložiti, da vam kaj nese“.

„V hranilnico“, dejal je Lojze. Oni je ugovarjal, da daje hranilnica le po pet od sto, a Lojze lahko dobó po sedem.

„In kdo bo dal?“ vprašal je Lojze, oni pa se je primaknil k njemu in dejal polglasno: „Jaz“, in začel pripovedovati, kako varen bi bil denar pri njem; Lojze bi vlekel obresti in veselo živel. Lojze pa je odkimaval.

„To ni nič“, je dejal, „vi ste mi prezviti. Vi bi me prekanili desetkrat, predno bi jaz kaj čutil. Če bom jaz komu kaj posodil, to kmetu, ki je neumen kakor jaz; gospôdi pa nič“.

„Menite, da vas kmet ne more goljufati?“ jezil se je oni.

„More. A jaz ga bom tožil in rubil. Naj pa vas tožim! Nemški boste začeli govoriti pri sodišči, in jaz bom izgubil. Torej ni to vse skup nič. Kar denar mi dajte, pa bode“. Moško je odpiral Lojze listnico, oni pa je bil rudeč od togote.

„Tukaj ne plačam“, dé naposled Stržén, „ko ni nobene priče. Takoj pridem v gostilnico“.

„Tudi prav“, dejal je Lojze in šel dol, kjer je bilo že mnogo več pivcev zbranih, ki so pili na Lojzetovo zdravje in na njegov račun. Med njimi je sedel Minež, ki je uganjal stare burke, a Lojzeta se ni dotaknil z nobeno besedo, tako veljavo je dajal temu denar. Dolgo je moral čakati Lojze, in noč se je bila naredila, ko je prišel Stržén z denarjem. Potihnil je šum po sobi, in srpo so gledale vse oči na kup bankovcev, katere je s tresočo roko našteval Stržén na mizo. Ni ga bilo med družčino, ki ne bi bil zavidal Lojzeta, ko je počasi spravljaj denar v novo listnico; iz Mineža pa je kar gledala samogoltnost in zavist. Roki sta mu zastali, ko je pipo tlačil z njima, usta so bila na pol odprta, oči pa so sledile Lojzetovi roki. Zganil se je, ko je Lojze vstal, in z glasom, kateremu se je poznala razburjenost, ga je vprašal, ali že pojde. „Počakaj še malo!“ je pristavil, „in potlej greva skupaj, če pojdeš po cesti“.

„Ne pojdem po cesti“, dejal je Lojze, „a sedaj moram iti še k Čedínu zastran Franice“.

Kmalu za Lojzetom ostavil je Minež krčmo; minili sta ga bili zgovornost in veselje. A pokoja tudi Stržén ni imel. Sedel je nekaj časa pri mizi in silil se šaliti, potem vstal in hodil po sobi. Kar odide tudi on in hiti po stopnjicah na vrh. Odpre predal v zidu, kjer mu je visel samokres, in takoj zopet zapre. Vsede se na stol in zakrije z rokami obraz. Čez kaj časa odpre zopet shrambo in zgrabi orožje. Hud boj se je bojeval v njegovem srci. Obraz mu je bil brez krvi, in ustni sta se gibali krčevito. „Ni še storjeno“, mrmral je sam pri sebi, in obsule so ga zle misli. Obupno njegovo stanje se mu je razgrnilo pred očmi, in po ušesih so mu donele besede rajnega Mejača: s parizarji je pripeljal, nesel bo pa v ruti. „Proklete kosti kmetske!“ zaškripal je z zobmi in stiskal samokres. Domislil se je Lojzeta, ki mu ne da ne hčere, ne posojila. „Gospódi ne zaupa! — Še ta se bo norca delal iz mene!“ zasmejal se je Stržén in hitel čez dvorišče na plano. Pod oblačnim nebom je pihljaj lehek veter, da je šumelo jesensko listje po drevji. Stržén se je stresel in obstal, gledal v tmino krog sebe in vlekel na uho. Težak se mu je zdel samokres; tehtal ga je v roki in preširno nastavil cev na čelo. „Ha, kako je mrzla“, dejal je tiho in odmaknil, „kakor smrt!“ Zganil se je zopet, kajti prišle so mu na misel pravljice iz otroških let, kako sproži vrag puško, če se šališ z njo. A vrinilo se mu je v glavo važnejše preudarjanje, kaj, ko bi ga osledili! Premišljeval je okolnosti in zdelo se mu je nemóžno: kdo bi si upal sumiti njega, župana! „Še sem poštenjak“, dejal je sam pri sebi, in obšla ga je neprijetna misel na Boga; kajti brezverec ni bil Stržén, ampak mlačnež, nekaj iz lenobe, nekaj iz napuha, ki se tako rad pomilovalno posmehuje veri priprostega ljudstva. Kakor pa lenoba pospešuje pregrehe, tako ovira napuh poboljšanje. Pretresla je bila Stržéna dobra misel, a stopil mu je pred oči zopet neizogibni polom njegovega gospodarstva in sramota, ko bo moral ostaviti kraj, v katerega je prišel s tako slavo. „Ne, ne; rajši smrt kot sramoto“, dejal je sam pri sebi in zginil v noči.

Lojze pa je koračil počasi od Čedína, kjer je bil naznanil materi, da vzame čez teden dnij Franico iz službe.

Zavil je po polji proti gozdu in v prijetne misli vtopljen jel hitreje stopati; zdaj pa zdaj je potipal, če je listnica še v žepu. Ko pa je prišel v gozd, obšle so ga druge misli. Začelo ga je biti strah zarad denarja, in kesal se je, da ni šel rajši po cesti, dasi je bilo delj. Nikdar se ni še bal za življenje, a sedaj se je zganil, kadar je zasumelo v listji. Pospešil je korake, kolikor se je dalo v tmuni. Pot ga je peljala po grapi, katero je ločil majhen grič od ceste. Pravijo, da je človeka groza, kadar gre po noči mimo kraja, kjer se kdo skriva, bodi si tudi brez sovražnega namena; tako je bilo Lojzeta groza, in pot se mu je vlekla brez konca. Snel je klobuk in počel moliti, da bi si jo krajšal. Ko pa je hitel mimo dveh košatih hrastov, ki sta šumela nad njim, zazdelo se mu je, kakor da bi bil kdo zasopel tik njega. „Stoj! kdo je?“ zavpil je Lojze in odskočil; proti njemu pa sta planili dve črni postavi, in z bliskom je počila puška. „Hudič!“ zarohnel je hripav glas pred Lojzetom, in jeden izmed napadovalcev se je opotekal in telebil na tla, drugi je bil zginil. Lojze pa je bežal brez klobuka proti domu, kar so ga nesle noge, in butil ob vrata, da so se snela. Prestrašena je pritekla žena gledat, kaj da je, in strme sta obstala oba in gledala se. Naposled vpraša ženica vsa vznemirjena, če ima denar. Lojze pa ni mogel odgovoriti. „Ali imaš denar, Lojze?“ vpraša ona znova, in Lojze se je zavedel. „Ne vem“, dejal je plah in iskal po žepih in izvlekel listnico.

„Hvala Bogu, nisi izgubil!“ dejala je ona, pregledujoč vsebino. Lojze pa še ni imel miru. „Oglej me, Tona“, je dejal, „če nisem nič ranjen, nič krvav!“

„Jaz ne vidim nič“, mirila je ona; „ali te kje kaj boli?“

„Boli, pa ne vem kje“, in tipal se je po rokah in nogah in prepričal se, hvala Bogu! da njega ni zadelo. „Potem je pa ustreljen kdo drugi“, oddahnil se je Lojze. „A sedaj treba dobro zakleniti vrata, ko je toliko denarja pri hiši“. Zapirala sta in zaklepala preskrbno, in menil je Lojze, da je denar sitnost, „kateri se bodeta pa privadila“, dostavila je žena in poslušala, kaj se je bilo Lojzetu prigodilo na poti. Strah ju je bilo, in nista se upala iz hiše.

Ko pa se je zaznal dan, šel je Lojze klicat ljudij in naznanjat nočni dogodek. Prihitelo je ljudij, in našli

so v grapi težak kol in po tleh krvave lise. Krvavi sled jih je peljal kakih petdeset korakov daleč, kjer je ležal Minež ustreljen. Ostavili so ga, kakor so ga dobili, in napotili so se v Dramlje. Srečavali so je ljudje in izpraševali skrivnostno, ali že vedo kaj novega; da se je bil preteklo noč ustrelil drameljski župan. Ta grozna novica je vzela ves pomen in vso važnost nesrečnemu koncu Mineževemu. To je bilo strmenja! Kajti najstarejši Dramljani se niso spominjali, da bi se bil kdaj kak veljaven mož sam umoril v vasi. Radovedna množica je hodila prestrašena gledat groznega mrliča v Stržénovo hišo, kjer se je vse mešalo. Občinski možje so se posvetovali v pisarnici; v štacuni je prodajala Roza malovestnim ljudem blago pod nič; v krčmi pa so sedeli navadni postopači, burke uganjali z rajnim Stržénom in pili na njegovo zdravje. A trezne ljudi je pretresel ta dogodek in govorili so na glas o prstu božjem.

Prišla je gosposka, izpraševala Lojzeta, Rozo in mnogo drugih in dognala, da je iz Stržénovega samokresa priletela krogla, ki je ubila Mineža.

XVI.

Kaj t' je, kos? Ne poješ več!

Vodnik.

Pičlo število Mineževih pogrebcev se je vračalo s pokopališča, ko sta prihajala v vas dva mladeniča. Jeden, krepke postave, a bled, bil je dobre volje, in sreča mu je sijala iz očij; tovariš pa je hodil zamišljen in tih, in mračno je bilo čelo zagorelega njegovega obraza.

„Lej, domači kraj!“ spregovori prvi. „Nikjer ni lepšega, Tine; in vendar se mi takrat, ko sem ga ostavljaj, ni zdel pol tako lep kakor danes. Ali veš zakaj?“

„Vem“, dejal je oni malomarno.

„Samo tam je lepo, kjer žive prijatelji“, nadaljeval je oni s prisrčnim glasom. „In v Dramljah mora biti zopet tako, kakor je bilo nekdaj!“ Objel je prijatelja krog vratu.

„Bog daj!“ pristavil je oni, in molčala sta nekaj časa.

„Vaša hiša se že vidi!“ vzkliknil je zopet prvi. „Naša je še skrita za onim drevjem. Tu so vaše njive, zelnik, vrt. Kdo pa je na vašem vrtu? — Minica je, prav ona. Veš kaj? Pojva tiho tja dol! Ta se bo zavzela, ko naji zagleda!“

„Ne, Peter“, odgovoril je oni; „pri pokopališči sva, in jaz grem najprvo na očetov grob“.

„Drevi se snideva“, dejal je Peter in stisnil mu roko. Tine pa je stopil naglo na pokopališče, kjer so ga pozdravili stari grobovi, a kjer je bilo že tudi novih. V kotu doli za zidom kopal je starec stanovanje novemu mrliču; tja se je obrnil Tine, da bi zvedel, katera gomila mu krije očeta; in povprašal je moža, komu koplje grob na takem kraji.

„Komu?“ zavzel se je starec in nagnil steklenico žganja, ki mu je stala kraj jame. Da se ne krepča prvič, to se mu je poznalo. Meril je Tineta z očmi od vrha do tal; a bodi si, da se je ta toliko spremenil, ali da onemu oči niso več prav služile, ni ga spoznal. „Daleč ste doma“, dejal je mož, „ker ne veste, kaj se je zgodilo pri nas. — V to-le jamo“ — potegnil je zopet požirek — „zakopal bi psa brez greha, ker sèm ni segel blagoslov, ko so blagoslavljali pokopališče; zakopal bodem pa samega župana“.

„Župana!“ čudil se je Tine. „Katerega pa? Ali je umrl?“

„Za Stržéna se je pisal“, razlagal je mož, „in štacunaril je v Dramljah. Ali če je umrl? Menite vi, da zagrebamo pri nas žive ljudi? Toda, kakor se spodobi, tako pa ni umrl: končal se je bil sam in v mrtvašnici leži. Deset grošev in to-le žganja so mi dali možje, da ga pokopljem; kakor Turka, brez zvonjenja, brez molitve. Ravnokar smo pa pokopali Mineža“.

„Minež tudi mrtev?“ vprašal je Tine, katerega je pretresla ta vest.

„Kaj ne? ste ga tudi poznali“, smejal se je mož. „Slab denar gre daleč po svetu. — Mineža je bilo ravno tako malo prida kakor župana; a zvonili smo mu vendar, in duhovnik je šel ž ujim; zato ker je umrl kot kristijan: župan ga je bil ustrelil“. Tine se ni mogel načuditi tem novicam; potem pa je vprašal, kje da počiva Mejač.

„Mejač?“ povzel je mož. „Tam pod ono goščavo. Po leti je tam vse pisano, vse v cvetji; to je vse deklet zasadi, Minica. — Ha, Mejač, to je bil mož! On je bil tudi župan; toda kak župan! Županil je on za kmeta, ne za gosposko. In ta štacunar je spravil tudi njega pod zemljo. Nagajal mu je, zapeljeval mu sina in ga zapeljal tako, da se je radovoljno zapisal v vojake. To je potrla moža; potem je pa še žena začela piti. Gospodarstvo je šlo navzkriž, in nekega jutra smo prinesli Mejača semkaj. Sin se klati Bog ve kje pri vojaki, če ga niso že ubili; mati je vsa izgubljena; hlapci in deklet gospodarijo in gospodinijo, da se Bogu smili; in hči, ki je imela snubcev na vsak prst, pojde služiti“.

Vroč je prihajalo Tinetu, in mraz ga je spreletal, ko je poslušal to zgodbo rodbine svoje. Ko pa je starec zadel lopato in odpravil se proti mrtvašnici, stopil je Tine k grobu svojega očeta, in vroče solze kesanja so se mu udrle po mladem lici. Goreče je molil za dušo rajnika, prosil odpuščanja in ponavljal sklep poboljšanja na tem slovesnem kraju, kjer mu je v svarilo stala pred očmi grozna smrt Stržénova in Mineževa. Nepoznan je prehodil potem domačo vas, in kakor bi se bal prestopiti prag in videti, kaj se godi v hiši, pregledoval je gospodarska poslopja. V hlevih je stala živina do kolen v gnoji; pred hlevom je ležala brana in molela zobe kvišku; po dvorišči je bilo razmetano poljsko orodje; in skedenj je stal odprt na stežaj. Tja je stopil Tine in dobil Matijo, ki je sedel poleg slamoreznice in pipo si prižigal.

„Pipo iz ust!“ zagrmel je Tine nad njim; in res jo je vzel počasi iz ust Matija in tako neumno pogledal Tineta, da bi se bil moral ta nasmejati, da bi bil količkaj boljše volje.

„I kdo si pa ti?“ vprašal je Matija, čudeč se, da je ubogal. „Kaj pa, če bi jaz rekel, da ne?“

„Doboš tako za úho“, kričal je Tine, „kakor si jih že mnogo zaslužil, a malo dobil!“ Matija je spravil pipo v žep, češ, nič ne mara, da zares govori. Izza skednja se je čul živ pomenek. Dekla je trgala fižol in metala ga v mavho krepkemu beraču, ki jo je zabaval z raznimi novicami. „Naprej, v božjem imeni!“ ukazal je Tine, in godrnjaje je ubogal berač, in mrmrala je dekla o dobrih rokah in dobrih delih. V tistem hipu pa je stopila Me-

jačka iz veže in takoj spoznala svojega sina. Objela sta se, in polile so ju solze; a to niso bile zgolj solze radosti, primešano jim je bilo grenkih solzâ kesanja in sramovanja: sin je videl mater tako potrto in postarano, in mati se je spominjala, kaj se je vse dogodilo, in kako se predrugačilo vse, odkar je bil odšel Tine. Peljala je sina v hišo, nanosila na mizo jedi in pijače in sedla njemu nasproti. Molče sta se gledala nekaj časa. „Oh, kako hudo je pri nas!“ vzdihnila je naposled mati. Sin je prikimal in omenil, kaj je videl v skednji, po dvorišči, po hlevih. Ne jed, ne pijača mu ni dišala; le na polje se mu je mudilo, kjer so orali za ozimino. Dobil je sred njive v drevo vpreženih par konj, ki jih je pastir komaj krotil; a nikogar ni bilo, ki bi držal za drevo.

„Kje je hlapec?“ vprašal je Tine.

„Žganje je šel pit“, jecal je fant. „Rekel je, da kmalu pride, pa ga že dolgo ni.“

„Primi za klešče in goni!“ „ukazal je Tine in sam prijel za drevo. Razoral je bil že jeden kraj, ko se prikaže od vasi sem Janez. Debelo je gledal in čudil se, kdo pač orje mesto njega. Roki vprši v bok, čakal je konec njive, da pribrazdijo konji. Mej tem je spoznal Tineta in sileč se k smehu prijemal za drevo. „Poberi se!“ zakričal je Tine nad njim in zgrabil bičevnik za tanki konec. Janez je bil močan fant, a slaba vest mu je vzela pogum. Zarobantel je prav na debelo, da bi skril zadrego, in obrnil se proti domu. Tine je oral in jezil se na tihem; ko pa je dooral, šel je s konji za hlapcem. Naproti mu je pritekla sestra.

„Kako si shujšala!“ dejal je Tine, objemši jo. „Ali si bila bolna?“

„Bolna ne“, odgovorila je ona, „ampak hudo se nam je godilo vsem skupaj doma“. In pogovarjala sta se o vseh važnih in nevažnih rečeh, držala se za roki in veselila se drug družega. Po dvorišči pa je razgrajal Janez in vpil, naj se mu plača, kar je zaslužil, ker je sit te tlake.

„Tega lopova“, dejal je Tine ves bled od jeze, „bodem jaz še danes pretepel kakor ajdovico, če ne bo molčal“.

„Oh, Tine“, tožila je sestra, „ti ne veš, kak križ imamo z družino! Toda kaj hočemo? Trpeti moramo!“

„Kaj! To trpeti? Strela božja!“ jezil se je brat. „Prodajmo rajši vso kmetijo ali pa dajmo v najem“. Janez je obmolnil, ko je prišel Tine na dvorišče, a hodil je sem ter tja kakor osa in pridušal se na tihem.

„Fant!“ dejal mu je Tine, miren na videz, „spravi skupaj vse svoje reči in poberi se od hiše“.

„Pojdem“, odgovoril je oni trmast, „o pojdem; ne bode treba dvakrat reči. A plačati me je treba poprej!“

„V desetih minutah dobóš vse“, dejal je Tine in hitel k materi in rahlo jej očital, kako more imeti pri hiši takega človeka; kar plača naj ga, kajti on ga je zapodil od hiše. Mati je pobledelela in šla po denar v klet, in ker ga tu ni bilo zadosti, v gornjo sobo, kjer je že tolikrat vse pregledala. Nič ni našla in poklicala je sina.

„Tine“, dejala mu je v neizrečeni zadregi, „denarja ni zadosti pri hiši“.

„Tako!“ dejal je sin, neprijetno iznenajen. „Jaz sem nekaj prinesel od vojakov“. Določil je ves svoj imetek, in komaj je zadostovalo. Janeza so odpravili, in odleglo je Tinetu. Ko pa je družina sedela pri južini, začel je Matija modrovati. „Veste kaj, mati?“ je dejal počasi. „Jaz pojdem tudi proč. Nič prav se mi ne dopade več pri vaši hiši. Kar plačajte me, pa bode“. Mati je ugovarjala, naj ostane še do božiča, in ni jej branil Tine, ki je vedel, kako trdo je za denar; a Matija se ni dal pregovoriti. „Kaj počnem brez Janeza! gonil je v jedno mer. „Vi dobeste družega, ki bo nemara še pridnejši od mene; kar dajte mi no, kar sem prislužil!“ Tine je šepnil materi nekaj na uho in dejal Matiji, da dobode tudi on plačilo takoj.

„To je moška beseda“, menil je Matija in zajemal mirno dalje iz sklede na mizi. Tine pa je stopil k Čedínovim. O kako so se ga razveselili! Stari Čedín ga je objel kakor svojega sina; mati ga je prijela za jedno roko, Peter za drugo in potisnili so ga za mizo in zastavili mu pot, češ, sedaj ga ne izpuste pred večerom. Tinetu pa je bilo težko pri srci, ko je videl tako iskreno ljubezen in mislil, s kako sitno prošnjo je prišel. Kar z besedo ni mogel na dan; a trebalo je govoriti. Pravil je, kake težave imajo doma s posli, in da je zapodil oba hlapca, a da baš denarja nima pri rokah. Videlo se mu je na zarudelem lici, kako težka mu je ta izpoved,

in Čedín ni pustil, da bi bil izgovoril. Ponudil mu je več, kot je Tine potreboval, in le veselil se, da mu more storiti kaj dobrega.

„To je prav“, je dejal, „da si pognal ta dva lenuha. To sta bila toča za vaše polje!“

„A sedaj nimate nikogar“, pristavil je Peter. „Kaj ne, da ne? Veš kaj? Jaz grem s teboj. Trden res še nisem tako, kakor sem bil prej, pomagal pa že bodem, in doma me ni treba. V nedeljo pojdeva pa drugih iskat.“

„Tako je prav, Peter“, dejal je oče Čedín in spremil fanta ves srečen. „Ali to-le kaj poznaš?“ vprašal je Tineta smeje se in kazal na Franico, ki se je sukala po dvorišči in obračala se proč. Tine jej je podal roko in vprašal, če se ga še spominja.

„Kaj pa da!“ dejala je ona. „Pozabil si le ti name.“

„Jaz?“ čudil se je Tine.

„Ti, ti!“ odvrnila je ona brzo in napela so se jej usta na jezo. „V veži sem stala prej, in vse si videl, samo mene ne“. Razžaljena se je obrnila stran, kajti še smejal se je Tine.

XVII.

Glej, zelèn je z nova gaj,
Solnčno je nebo,
Zemlja cvete kot nekdanj,
Živo in lepó.

S. Gregorčič.

Zaupljivo in iskreno je pozdravil Peter mater Mejačevo in omenil, s kako žalostjo je zvedel smrt njenega moža. Priljudno mu je odzdravila žena, a meglica stare mržnje zastavljala je še pot žarku prave prijaznosti. Minica pa je stala za materjo in pogledovala Petra vsa rudeča, in nemirno jej je bilo srce, dokler je ni mladenič prijel za roko in veselo jo vprašal, če ga hoče za hlapca. Pogledala je v zveste njegove oči in tako veselo vest brala iz njih, da od burnega veselja ni mogla odgovoriti ničesar; stisnila mu je roko in šepetala mu pozdrav in dobro srečo.

Fanta sta šla vesela na delo, Tine na polje in Peter opravljat živino. Ko pa je Minica prinesla Petru malice, prijel jo je za obe roki in vprašal jo, koliko časa da se

bosta še kujala. „Ti si se prvi začel, Peter“, dejala je ona in vprla vanj oči.

„Zato pa tudi prvi končam!“ odvrnil je on, objemši srečno deklico. Vzajemne sreče radostnih občutkov ne bi si bila mogla dopovedati z besedami; a zgovorno so pričale oči.

Proti večeru je prišel Tine domu, in ker se je njegov prihod takoj raznesel po vasi, pripodili so se vsi postopači, ki so se držali prej Stržéna. I krikom in vikom so pozdravljali Tineta, ki jim pa ni kazal posebno prijaznega obraza. „Hoj, Tine!“ kričal je njih glavar, „koliko nam boš plačal vina nocoj, da bomo pili na tvoje zdravje?“

„Ne kaplje ne!“ odvrnil je Tine.

„Ha, ha, ha!“ zakrohotal se je celi kor. „Tine ti briješ norce. Ali ne veš, da je človek norcev hitro sit, vina pa ne? Prinesi ga no! Denarja res da nimamo, a žejni smo“. Tine se ni dal omajati; in ko so spoznali, da je vse bridka resnica, pobesili so se jim nosovi, in šli so. „Skisal se je“, to je bila njih sodba, in pusto se jim je to zdelo.

Mladi prijatelji pa so sedeli zopet skupaj, in zdaj pa zdaj je prisedla tudi Mejačka in poslušala prijateljske razgovore. Ko se je poslavljaj Peter za jedno noč, stisnila mu je Minica kitico rožmarina v roke. „To kitico“, šepetala je, „sem ti bila namenila, ko si odhajal v vojake. Čakala sem te takrat in nisem te pričakala; a pričakala sem te sedaj in kitica vsajena tudi“.

Po vasi so prirjuli razposajeni fantini, in zapazivši pred Mejačem Petra in Tineta, potihnili so in šepetali med seboj. Potlej so pa začeli vabiti Tineta med se. Tine jim je obljubil, da pride katerikrat v njih družčino, toda ne, če bodo tako razsajali. Te besede so razdelile takoj fante na dve stranki: menili so nekateri, da Tine prav govori. „A, pojdite se solit!“ jezili so se drugi, ločili se in kričali naprej. „Bodo se naveličali“, dejal je Tine ostalim. „Če ne, gonili je bodemo spat“, pristavil je Petrov prijatelj Jarnej.

Tako se je pričenjalo novo življenje v Dramljah. Popolna bi bila sreča obeh sosedov, da niso baš Mejačevi tako bridko čutili nasledkov nesrečnega gospodarstva. Skrbelo je Tineta, kako bode zopet popravil, kar se je bilo zapravilo, in premišljeval je, kako bi dobil najpotebnejšega pomočka, denarja, za silo. Dolgov ni hotel

delati; od hiše se ni dalo lahko kaj prodati brez škode: kaj čuda, da mu je v teh materialnih časih prišla na misel Lojzetova Franica? Zdelo se mu je, da bi bilo lepo, če bi jo dobil; in če jo je prej rad imel, ko je bila revna, zakaj bi jo sedaj sovražil! A vroče mu je prihajalo, če se je spomnil, kako je mati njegova ravnala z deklico. „Sedaj mi bo vrnila našo prevzetnost“, si je mislil. „Prijazno se dela, da bi jo prosil; potlej me bo pa zapodila. Toda ne bode me“. Tako je pripisaval deklici, kar mu je narekovala njegova prevzetnost, in prav mučil se je. Gospodarskih skrbij mu to nikakor ni zmanjšalo.

A skrbij je povsodi več, nego treba; in Lojze je tudi spoznal, kaj se to pravi, denar imeti! Ves vroč in zasopel je prišel nekega popoldne domu in nič ni mogel govoriti. „Kaj pa imaš, Lojze? Kaj?“ povpraševala je skrbna žena. Lojze pa si je le brisal pot s čela. Prinesla mu je nekaj prigrizka, kar ga je malo pomirilo. „Župana so volili“, dejal je in plašno pogledal krog sebe.

„No, kdo pa je izvoljen“, izpraševala je ona.

„Mene so hoteli imeti“, dejal je Lojze, in vidno mu je odleglo. Ženki pa se je vzbudila samoljubna radovednost, in težko je čakala, da bi Lojze kaj več povedal. Kmalu se je ta toliko okrepčal.

„Name so leteli glasovi“, dejal je Lojze, „jaz pa sem vrgel stotak na mizo, da rajši plačam, kakor da bi bil župan. Zbali so se; Čedín je izvoljen“.

„Ej, Lojze“, zmajevala je z glavo ženica, „ta pa ni bila modra. I zakaj bi ti ne bil župan kakor kdo drugi!“

„Beži no, Tona! da bi se škrici norca delali!“

„I kaj!“ ugovarjala je ona; „pisarja bi imel; saj bi ga plačevala soseska. E, to nisi naredil po pameti“. Prav nezadovoljna je bila Tona z možem; kajti bila je mnogo častihlepnejša in ničemurnejša od njega; a Lojze, ki je dobro vedel, da je mož glava, zavrnil jo je, kakor se spodobi. „Kaj hočeva midva, ki sva stara!“ je dejal in ni dal, da bi bila zopet ugovarjala. „Priboljšek imava, in ne godi se nama slabo; kaj bi si prebiral! Ampak skrbeti je za Franico, da se bo tej godilo dobro“.

„Bog dal!“ dejala je žena. „A tako slabe volje je dekle, odkar je doma, da ne vem, kaj jej je“.

V tem trenutji je vstopila Franica. „Oh, kak dolg čas je pri nas!“ vzdihnila je, sedla na klop in vzela kito, da bi pletla.

„Franica!“ karal je oče, „kaj godeš vedno, ko ti ne manjka ničesar. Bog te bode kaznil. Če se ti ne dopade doma, omoži se. Vzemi Čurnovega Jako!“

„Ki je tako pust“, odvrnila je Franica.

„Rmanovega Janeza“.

„Ki je tako neumen“.

„Pangretovega Franceta“.

„Tistega pretepača!“

„Če ti ni nobeden po všeči, pa tako ostani!“

„Tako pa tudi nočem“, dejala je ona in gledala v kito.

„I kaj pa hočeš, sitnost sitna?“

„Tineta hočem, Mejačevega, da boste vedeli!“ dejala je ona vrgla kito stran in bežala iz hiše. Roditelja sta se spogledala.

„Če pa ne mara zanjo“, opomnila je čez kaj časa mati. — „In veš, kako reč je počela Mejačka, ko je Tine le pregovoril z dekletom?“

„Vem“, dejal je Lojze. „A denar, Tona, denar, ta spremeni vse. Franica ima denar. Umeješ? V nedeljo po nauku pojdem z dekletom k Mejačevim na polič vina. Bodemo videli“. Ženi se je sklep dopal in Francici tudi, katero so pa sedaj obšle nove skrbi, kako bi se oblekla v nedeljo. Postavala je pred zrcalom, pomerjala oblačila, nadlegovala mater, naj jej pove, katera ruta se jej najbolje podaje, in nezadovoljna je bila sama sè seboj. V nedeljo pa jo je peljal Lojze samosvestno, kajti je imel denarja pri sebi, k Mejačevim. Dekle ga je pa zadrževalo, naj ne hodi tako naglo; gladila si je predpasnik, popravljala pečo, in tesno jej je prihajalo. Kar je bilo pivcev, napilo je Lojzetu, ki se je vsedel za veliko mizo. On se je počutil in zabaval dobro; Franica pa je sedela zraven njega nema in čakala in stresla se, kadar so se odprle duri.

A ni ga bilo, kogar je pričakovala. Ko je Tine opazil, da prihaja vsa praznična z očetom, odpravil se je bil od doma. „Sedaj se gre kazat“, dejal je sam pri sebi. „Sedaj bosta namigavala, da imata denar, drugi pa da ga nimajo, ki so bili oholi in oblastni“. Jezil se je na to ošabno Franico. Ona je pa sedela pri mizi kakor duša v vicah, in da bi se je ne bila usmilila Minica in skušala jo razvedriti, ne bi bila spregovorila celi dve uri druge besede kot: „Pojdiva, oče, pojdiva!“ Lojze bi bil še

rad sedel, a ni mu dala miru, in šla sta. Vso pot ni govorila nič, odložila doma vsa lepa oblačila, oblekla se hodno in ihtela. „Nič ne maraj, Franica!“ tolažila jo je mati; „pojdeš v nedeljo zopet z očetom, da boš govorila s Tinetom“.

„Ne grem več“, hudovala se je ona, „in če bi me vlekli tja. Nič več!“

Minici pa ni bilo po godi, da je bil brat šel z doma in pokarala ga je zvečer. On se je izgovarjal, da mu mrzé ti bahači. „Oh, Tine“, dejala je sestra, „bahati pa ti ljudje res niso. Lojzetu mati časi táko povedó, da bi se jezil vsakdo drugi; on pa vse potrpi. In Franica tudi ni kar nič moška. Ali veš, Tine, da sem jaz te dni že večkrat mislila, da to bi bila nevesta zate. — Ne smeji se. — Prav zares. Saj vidiš, kako hudo je sedaj pri nas, ko nimamo ničesar v roko vzeti. In Franica ni napačno dekle“. Tine je rad pritrdil; a to mu ni šlo v glavo, zakaj bi se bila, če ne iz prevzetnosti, tako strašno nališpala.

„Nemara baš zarad tebe“, smejala se je sestra. In če bi ti vedel, da te ima rada, kaj pa potlej?“

„Ne bodi sitna, Minica“, dejal je Tine in izdrl roko, za katero ga je držala. Minica je bila dobre volje in ukrepala, kako bi se dal zvršiti njen namen.

Lojze je pa tudi ukrepal. Da Franica ni srečna, to si je gnal k sreči in mislil je in mislil, kaj bi se dalo storiti, da bi bilo dobro za dekle. „Že vem“, dejal je čez nekaj dnij.

„Kaj pa veš, Lojze?“ popraševala je ženica.

„Za Franico nekaj. Poslušaj, Tona. Trda je za denar pri Mejači, to veš; in snoči mi je pravil čudne reči tisti Matija, ki je služil ondi: Čedín je moral posoditi, da so mu plačali mezdo. To je hudo za take ljudi, ki so moški. Jaz bom pa sedaj naredil tako. Tinetu dam na pósito kakih par sto goldinarjev. Potlej bom pa čakal. Kadar jih bode on potreboval najhuje, tako da jih ne bo mogel vrniti, takrat ga bom pa jaz prijel in pritisnil kakor jazbeca s kleščami: plačaj, kar si dolžan, ali pa vzemi Franico: drugače ti zarubim konja, krave, vse kar imaš. Rajši bode vzel dekle, kakor da bi se dal rubiti; to boš videla, kajti je moški človek“. Toni se ta misel ni zdela slaba, kakor je bil Lojze sploh po njeni pameti sedaj

mного modrejši kot v prejšnjih časih. Kako vendar, da se je županstva tako branil!

In napotil se je Lojze z neusmiljenim svojim naklepom in mnogimi stotaki v žepu v Dramlje.

„Ho, Tine, kako je?“ vprašal je, ko si je bil dal prinesiti vina in mesa.

„Dobro, Lojze. Kako pa pri vas?“ bil je odgovor.

„Da še nikoli ne tako!“ bahal je Lojze. „Saj veš: kadar ima človek denar, takrat se živi. Kako pa ti?“ pristavil je tiho. „Saj meni smeš povedati vse, kakor bi bil domač. Kaj ne? Vse bi bilo, samo denarja ni.“ Tine je zarudel in ni vedel, ali bi se jezil ali smejal. Lojze pa je vzel počasi listnico iz žepa in naštel na mizo petsto goldinarjev. „Ali jih vidiš, Tine?“ dejal je ponosno in čakal, da skaže denar svojo moč.

„Vidim“, dejal je oni miren. „Bahat si, Lojze.“

„Nič bahat“, odvrnil je Lojze. „Kar vzemi, pa spravi!“

„Jaz?“ čudil se je mladenič. „In zakaj?“

„Jaz ti jih posodim, po pet od sto.“

„Ne potrebujem, Lojze.“

„Beži no, Tine! Jaz pa vem, da potrebuješ. Kaj bi se branil denarja! Reciva: po štiri od sto.“

„Res ne, Lojze.“

„Po tri od sto bodeš pa vendar vzel“, prosil je Lojze, toda zastonj. Moral je spraviti svoje bogastvo in nejevoljen se je vračal domu in si mislil, da so to moški ljudje. Franici ni hotel takoj razodeti neuspeha svojega. Ko pa je bila čez par dnij posebno dobre volje, porabil je ugodno priliko in svetoval jej, naj si Tineta le izbije iz glave, ker ne mara zanjo.

„Kaj pa vi veste!“ odrezala se je ona in zasukala se po kuhinji in cvrla in pekla; da je dišalo po vsej hiši.

„Jaz mislim“, dejal je Lojze ženi, „da se dekle ne meni več dosti za Tineta. In prav ima. Ampak kaj pa danes tako šumi po kuhinji?“

„Predvčerajšnjim“, nasmehnila se je žena, je prišla Minica Mejačeva v vas, Franica pa huda, da nima ničesar na mizo dati. In danes menda zopet nekoga pričakuje.“

„Že gredo“, zaklicala je sedaj Franica skoz vrata in stekla v stanico. Po cesti pa sta prihajala oče Čedin in Mejačev Tine praznje oblečena.

„Pokesal se je Tine, da je odrinil denar“, opomnil je Lojze in vtaknil listnico v žep.

„Kaj pa, če sta snubca?“ menila je žena. Onadva sta vstopila in po slovesnem pozdravu očeta Čedína vsedla se za mizo, katero je mati pogrinjala. Debelo je gledal Lojze, in prav neumen se mu je zdel pogovor, kakor ga je napeljal Čedín.

„Boter“, dejal je nepotrpežljiv — o denar, koliko čednostij si ti že zamoril! Koliko večja je bila prej potrpežljivost Lojzetova! — „Boter“, je dejal torej Lojze, „možje smo: govorimo naravnost! Če hočeta denarja na posodo, recita, koliko; če sta pa prišla snubit, pokličem Franico.“

„I, Lojze, hudournik“, tolažil je Čedín, „čaj no, da povem jaz svojo. Saj se nam nikamor ne mudi. Da boš pa vedel: res sva prišla po Franico“.

„Pokličí jo“, velel je Lojze ženi; in kmalu se je prikazala deklica, zarudela, s povešenimi očmi in usta na smeh, naj se je tudi premagovala. Tine jo je prijel za roko in vprašal jo, če pojde z njima, če hoče postati mlada Mejačka.

„Naj še malo premislim, Tine“, je dejala obrnivši se stran. „Ne vem še . . .“

„Kako lažeš, Franica!“ popravil je Lojze, da jo je vso zmotil.

„Oh, lepo vas prosim, oče, ne bodite sitni!“ prosila je; a da ni govorila resnice, to se je pokazalo.

Ni bilo dolgo, in obhajala se je poroka obeh parov. Minica je prišla v ljubo, tiho rodbino, kakeršna je bila njenemu srcu najbolj po godi; proti Franici pa se je tašča od začetka nekako mrzlo obnašala, a sčasoma sta se privadili druga drugi; stara Mejačka je bila pač rešena prejšnjih skrbij in videla je sina srečnega. Lojze pa je postal precej oblasten, kar ni čuda; ljudje so ga preveč razvajali. V družbi je rad poprijel za besedo, da je povedal kaj o mladem Mejači, ki je njegov zet; in poslušali so ga; kajti premožen mož ni zlepa bedak. Vsi pa so živeli srečno, in srečni bodo tudi njih otroci, če ostanejo pošteni, pridni in če se bodo ljubili med seboj.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

000155 *

00000075000

Handwritten signature or mark

